

ס פ ר

תלמוד עשר הספירות

מרבנו יהודה ליב הלוי אשלג זצ"ל

(מחבר פירוש "הסולם" לספר הזהר)

על עקרי חכמת הקבלה מהאר"י זצ"ל

מן הספרים: עץ חיים, מבוא שערים; ומשמונה השערים: שער הקדמות, שער מרשב"י, שער הכוונות וכו'. מחולק לששה חלקים בסדר נכון מן הקל אל הכבד עם שני ביאורים מספיקים בצרוף שאלות ותשובות כראוי למתחילים, הנקראים:

הסתכלות פנימית

ביאור הקפי לכל ענין וענין הנושא ונותן בהרחבה רבה, מישבו מנהלו ומקורו אל הדעת להתקבל לכל מעיין ביוגיו המתקרב אל סף התבונה. מקומו בכל חלק אחרי דברי האריז"ל ו"אור פנימי".

אור פנימי

ביאור מקומי לכל המלים והענינים, הקשים והסתומים שבדברי האריז"ל, המובאים בכל דף ודף, בפשטות ובבהירות רבה בצביונם הרוחני, שלמעלה מקומו וזמן וממקרים גשמיים ומקרבם לשכל של כל מעיין.

לוח שאלות ולוח תשובות

על עקרי פירוש המלים והענינים המובאים בתלמוד עשר הספירות בכל חלק וחלק בפני עצמו הטובים והנחוצים מאד לשינון ולזכרון. מקומם אחרי "הסתכלות פנימית".

כרך ראשון

מהדורה שניה

כולל ארבעה חלקים

חלק א': צמצום וקו; חלק ב': עגולים וישר; חלק ג': אור ישר ואור חוזר; חלק ד': ספירות העקודים.

בעיה"ק ירושלים תובב"א

שנת תשס"ז לפ"ק

הסכמת הרבנים הגאונים מארי דארעא דישראל זצלה"ה

חיים שאול דוויד הכהן

ראש ואב לכל חכמי המקובלים

והמכונים מהספרדים ודפעה"ק ירושלים ת"ו

דף קכ"ה ע"ב, בהאי ספרא יפקון ישראל מגלותא וכו'. ותקוני הוזה"ק תיקון ל' בתחילתו האריך שם בזה, ובתיקון מ"ג בתחילתו, שם כתב, שמבטל כמה גזירות קשות מישראל ולקרב קץ הגאולה.

ולכן אנשי חיל עם קדוש, תחזקנה ידיכם לעשות חברות קדושות, להרים דגל התורה להחזיק בלימוד הקדוש הזה, אשר על ידו אנו יוצאים מעבדות לחרות, משעבוד לגאולה, ומאפלה לאור גדול, והיה ה' למלך על כל הארץ, ויהיה ה' אחד ושמו אחד.

ונזכה לראות בקרוב ירושלים נוה שאנן, ומקדש על מכונ, וכהן בעבודתו ולוי בדוכנו, בעגלא ובזמן קריב, ויקום בנו מקרא שכתוב, כי עין בעין יראו בשוב ה' את שיבת ציון, ובנין אפריון, וימלוך עלינו במהרה מלך עליון. כ"ד החותם לכבוד התוה"ק.

והנני מברך את כבוד אדמו"ר המחבר שליט"א הנ"ל, בברכה משולשת האמורה מפי אהרן ובניו הכהנים הקדושים פה ירושת"ו.

כ"ד הצב"י חיים שאול דוויד הכהן בעהמ"ח ס' איפה שלימה על ס' אוצרות חיים וספר בניהו בן יהודה והוי"ב על ספר שפת אמת ועלי נהר (מקום החותם)

בעזה"י עיה"ק ירושלים סיון תרפ"ו

הן היום גדול נתכבדתי ראות פני כבוד הרב הגאון המקובל האלקי כקש"ת אדמו"ר יהודה הלוי אשלג שליט"א ורצה ממני ליתן. לו הסכמה על ספרו פנים מאירות ומסבירות על העץ חיים הקדוש. וכשאני לעצמי, אין בי לא דעת ולא תבונה, וקל וחומר בדברים העומדים ברומו של עולם. אמנם למען כ"ק תורת המחבר שליט"א, באתי בהסכמתי. ויהי רצון, שיפוצו מעינותיו חוצה, וכסא תורתו יתגדל בחוד וחדר, להוציא כל ספריו, רוי דרזין, חידושיין על אמיתת התורה וסודותיה, עפ"י מרן הקדוש האר"י החי. ויתקיים בו, לא ימוש מפד, מזרע, ומזרע זרעך, מעתה ועד עולם.

ואשרי כל מחזיק בידו, להוציא לאור תעלומות, תורה יצאה בהינומא כי שכרו גדול, עץ חיים היא למחזיקים בה, ובפרט המחזיק להגדיל חכמת האמת ולהאדירה, ולהחזיק ביד לומדיה. כי הלימוד הקדוש הזה ותפלה בכונה, מקרבים קץ הגאולה. כמ"ש בזה"ק ברעיא מהימנא פרשת נשא

יוסף חיים זאנענפעלד

האב"ד לכל מקהלות אשכנזים בעה"ק ירושלים ת"ו

ב"ה. עיה"ק ירושלים ת"ו יום ערי"ח תמוז תפ"ר לפ"ק

אם כי אני איני מהבקיאים בצפוני התוה"ק, בכל זאת, יהיו שורותי אלה נאמרים לכבוד התורה ולומדיה, אחד מיקירי ירושלים וחכמיה, העוסק בתורה לשמה ומגלה צפוניה, ה"ה האי גברא רבא ויקירא ידידי, הוא הקשור במוסדות לבבי, מאז בואו לקבוע דירתו בעיר קדשינו עד עתה לא זזתי מחבבו, עד שהוקרתי לאח ואחות וצאצאות, כי אמר לחכמה אחותי את, ביראתו הקודמתו כקש"ת הרב הגאון ר' יהודה ליב אשלג שליט"א, רב בגבעת שאול פרור ירושלים ת"ו. האמת אגיד, שאני יודע מך ערכי, כי אפילו בפשט איני כדאי ליתן הסכמה, מכ"ש בדבר שלא בי הוא, אבל כולי עלמא מכירים את כבוד שר המסכים הנ"ל, הכהן הגדול בלימוד הקבלה, ומפורסם שמו, ויה"ר מלפני אבינו שבשמים, שכל ברכותיו יתקיימו, ובעהמ"ח המחכה לישועה קרובה.

הק' יוסף חיים זאנענפעלד

האב"ד לכל מקהלות אשכנזים בעה"ק ירושלים ת"ו (מקום החותם)

הסכמות הרבנים הגאונים מארי דארעא דישראל זצלה"ה

אברהם יצחק הכהן קוק

הרב הראשי לארץ-ישראל

בעז"ה, יום ט' לחודש סבת תר"ץ

הטועמו, יאמר דין הניין לי, אשרי
יולדתו.

והנני בזה מבקש מכל עם ה' נבוני
הלב החרדים אל דברו, לקדושת תוה"ק
הפנימית, מקור החכמה והכינה העליונה,
לקחת באהבה רבה אל בתיהם ברכה, את
הספר הקדוש והנכבד הזה.

הדברים היוצאים מפי זקן זה שקנה
חכמה ודעת קדושים, וחלוכו בקדושה
ובטהרה, וראוי הוא להשתמש בכתרה
של תורת אמת הגנוזה, בעבודה, לשם
גבוה, וכל מחזיקי ידיו בקדוש לתמם את
החזיון הנהדר, להאיר אור יקרו על כל
דברי קדוש, כתבי האריז"ל, יתברכו ממקור
הברכות, כנה"י ונפש המדבר, מקרב לב
ונפש בחין ערך הרב הגאון קדוש ה' המחבר
שליט"א וקדושת ספריו הקדושים.

החותם בברכה נאמנה,

מהר הקדוש מירושלים

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

הרב הראשי לארץ-ישראל

(מקום חחותם)

הנני בא בדברי אלה, לבשורה טובה,
לכל דורשי ה' ועוזי הכמהים וצמאים לדברי
אלקים חיים, תורת אמת, האצורה בחביון
עוזו. חכמי הרזים, דברי הוזה"ק וכל החונים
על דגלו, ובריש כל אתון קדישין, אורות
הקדוש הגנוזים, וחתומין בעזקאין, טמירין,
מתורת הרב רבינו קדוש הקדשים האריז"ל,
המסודרים, בכרך הנורא בספר הקדוש עץ
החיים, ע"פ תלמידו הרב הקדוש הרח"ו ז"ל
כי האיר המזרח עלי, ובא חכם אלקי, רב
תבונות, אוצר קדוש, הרב הגאון המקובל
הדר הוא ובקדוש נהדר מו"ה יהודה
ליב אשלג שליט"א רב ומו"ץ בגבעת שאול
פרוור עק"ת ירושת"ו, ויהי רוח ה' עליו
לחבר מחברת הקדוש מנה אחת אפים,
בפנים מאירות, באורח קצר, ופנים מסבירות,
בטיול בפרדס באורחא אריכא בהסברה
והמתקה, והרחבת דברים, לבאר כל סתום
בהקדמות שרשיות הדק היטב, לאמתה של
תורה ביסודות אמיתיים, הרחיב והעמיק,
ומעלה בידו מרגלאין קדישין וכל חיך

עוד הסכמות מגדולי האדמו"רים וגאונים דורנו על פירוש „הסולם" לספר חזקוני

אדמו"ר מגור זצ"ל ; אדמו"ר מהוסיאטין זצ"ל ; אדמו"ר מטשורטקוב זצ"ל ; אדמו"ר מוויניצא זצ"ל.
ולהבדיל בחל"ה אדמו"ר מבלו שליט"א ; אדמו"ר מסדיגורה שליט"א ; אדמו"ר מסדיגורה פשמישל
שליט"א וכו'. גדולי הרבנים הגאונים זצ"ל. ולהבדיל בחל"ה מגדולי הרבנים הגאונים בדורנו שליט"א —
נמצאים בספר הזהר עם פירוש „הסולם" חלק ראשון מהדורה ראשונה.

לוח ראשי תבות וקיצורים

א

הכנסת. ביהמ"ק: בית המקדש. בוצד"ק:
בוציגא דקדננותא. בחי': בחינה. בחי"א:
בחינה א'. בחי"ב בחי"ג בחי"ד: בחינה ב'
גיד. ביי"ע: בריאה, יצירה, עשיה. בכ"מ:
בכל מקום; בכמה מקומות. במ"א: במקום אחר.
במ"ר: במדרש רבה. ב"ג: בר נש. ב"ן:
מספר (שם הויה במלוי ההיון) בס': בספר.
בס"ד: בספרא דצינעווא; בסייעתא דשמיא.
בסר"ה: בסוד הכתוב. ב"ע: בריאות עולם.
בע"א: בענף א'. בע"ה: בעזרת השם.
בעוה"ב: בעולם הבא. בעוה"ז: בעולם
הזה. בעוה"ר: בעונותינו הרבים. בעה"ח:
בעץ החיים. בע"כ: בעל כרחו. בע"מ: בעל
מנת. בע"ש: בערב שבת. בעש"ק: בערב
שבת קודש. בע"ת: בעל תשובה. ב"ס: בי
פעמים. בפ"ע: בפני עצמו. ברהמ"ז: ברכת
המוזן. בר"ת: בראשי תיבות. ב"ש: בי
שלישים. בית שמאי. בשכמל"ו: ברוך שם
כבוד מלכותו לעולם ועד. בת"ת: בתפארת.

ג

ג"א: גירסא אחרינא (גירסא אחרת נוסח אחר);
ג' אלפים; ג' אמצעיות. גר"ע: גולגלתא ועינים.
ג"י: גימטריה (צדופי האותיות למספרן). ג"ט
קר"ע פ"ח: (ז' תיקוני רישא) גולגלתא לבנה,
טלא דבדולחא, קרומא דאזירא, רעוא דמצחא,
עמר נקא, סקוחו דעינין, חוטמא ג"ע: גן עדן;
גלוי עריות. ג"ע אח"פ: גולגלתא, עינים, אוזן,
חוטם, פה. ג"פ: ג' פעמים. ג"ר: ג' ראשונות.
ג"ש: גזרה שוה. ג"ת: ג' תחתונות.

ד

ד': דף. ד"א: דבר אחר; דרך אמת. ד"ה:
דברי הימים; דבור המתחיל. דהו"ג: דהוד
וגבורה. דו"ג: דבר ונוקבא. דר"ק: התבונן
היטב; דייק. ד"ו: דפוס וולצבך. דחז"ל: דברי
חכמינו זכרם לברכה. דט"ר: דטי ראשונות.
דכ"ז: דכל זה. דלפי"ז: דלפי זה. ד"מ:
דפוס מנטובא; דרך משל; דיני ממונות; דבר
מצוה. ד"ג: דיני נפשות; דם נדה. דת"א:
דנקודות, תגין, אותיות. דע"כ: דעל כן; דעל
כרחך. דע"ס: דעשר ספירות. דעסמ"ב:
דע"ב סיג מ"ה בין. דפ"ר: דפוס ישן. דצח"מ
דומם, צומת, חי, מדבר. ד"ק: דפוס קרימונה.
ד"ש: דרכי שלום. ד"ת: דברי תורה; דין
תורה. דת"י: דעת, תפארת, יסוד.

א"א: אברהם אבינו; אי אפשר; אריך אנפין;
ארך אפים. אב"א: אחר באחר. אב"ג: אנא
בכח גדולת. אבי"ע: אצילות, בריאה, יצירה,
עשיה (ד' עולמות העליונים). א"ג: אין גורסים;
ארבע גלויות. א"ד: אינו דומה; איכא דאמרי
(יש אומרים). אדה"ר: אדם הראשון. אדל"ג:
אפשר דלא גרסינן. א"ה, אר"ה, אוח"ע:
אומות העולם. אה"ל: אור הלבנה. אר"א:
אבא ואמא; אחד ואחד. אר"ח: אור חוור.
אר"י: אור ישר. א"י: ארץ ישראל. אר"מ:
אור מקיף. אר"ב: אריך ונוקבא. אר"פ: אור
פנימי. אחב"פ: אחר בפנים. אח"ז: אחר זה.
אחז"ל: אמרו חכמינו זכרם לברכה. אח"כ:
אחר כך. אחרי כן. אח"פ: אוון חוטם פה.
א"כ: אם כן; אינו כדאי; אין כאן.
אכמ"ל: אין כאן מקומו להאריך. א"ל:
אמר ליה. אל"ה: ג' אותיות משם אלהים.
אמ"ר: אור מים רקים. אנ"כ: אורות נצוצין
כלים. א"ס: אין טוה. אע"ג: אף על גב.
אע"פ: אף על פי. אע"כ: אף על פי כן.
א"צ: אינו צריך. אצ"ל: אין צריך לומר.
א"ק: אדם קדמון (שם עולם); אין קץ; אמר
קרא (כתוב במקרא). אקב"ו: אשר קדשנו
במצותיו וצונו. א"ר: אמר רב; אל רחום.
ארגמ"ן: אוריאל, רפאל, גבריאל, מיכאל,
גוראל (שמות מלאכים). ארמ"ע: אש, רוח,
מים, עפר (ארבע יסודות העולם). אשל"י:
אדום, שחור, לבן, ירוק. א"ת: אם תאמר; אל
תאמר; אל תקרא; אי תימא. א—ת (האותיות
מן א עד ת). אתב"ש: אחד מצדדים אותיות
האי"ב (הראשונה עם האחרונה, השניה עם זו
שלפני האחרונה וכן הלאה). את"ל: אם תמצא
לומר. אתעד"ל: אתערותא דלעילא. אתעדל"ת
אתערותא דלתתא.

ב

ב"א: בראשית א'; בן אדם; בגין אב; ברוך
אתה. בא"ד: באמצע דבור. באבי"ע: באצילות,
בריאה, יצירה, עשיה. באד"ר: באדרא רבא.
באדרי": באדרא וזוטא. בא"י: ברוך אתה ה'.
ב"ב: בראשית ב'. בג"ד: בגין דא. בג"ה:
בינה, גבורה, הוד. בג"כ: בגין כך. ב"ד: בית
דין. בד"א: במה דברים אמורים; בדרך אחרת.
בדר"ו: בדחילו ורחימו. ב"ה: בית הלל; ברוך
הבא; בית המקדש; בין השמשות. בהכ"כ: בית

ה

הי"ע : השם ירחם עליו. האר"י : האלקי רבינו יצחק. ה"ג : ה' גבורות. ה"ה : הוא הדין ; הרי הוא ; הלא הוא. שני ההי"ן של שם הוי"ה. ה"ה"ד : הוא הוא דכתיב. ה"ח : ה' חסדים. ה"י : הית. ה"י"ם : הוד, יסוד, מלכות. (ג' אותיות משם אלהים). ה"ל"ל : הוי ליה למימר. ה"מ : ה' מקיפים ; הני מלי. ה"נ : הכא נמי הנד' : הנוכר. הנ"ל : הנוכר לעיל ; הנוכר למעלה. ה"ס : הוא סוד. ה"פ : הכי פשיטו ; ה' פעמים ; ה' פרצופין ; הכי פירושו ; הברה פשוטה. ה"ק' : הקדוש. ה"ק" : הכי קאבר. הקב"ה : הקדוש ברוך הוא. הקס"ה"ז : הקדמת ספר הזהר. ה"ר : ה' ראשונות ה' ראשונה. הרמ"ק : האלקי רבינו משה קרדוביכר. השי"ת : השם יתברך. ה"ת : ה' תתאה. ה' תחתונות. התפ"א : התפשטות א. התפ"ב : התפשטות ב.

ו

ואכ"מ : ואין כאן מקומו. ואכמ"ל : ואין כאן מקום להאריך. ואל"כ : ואם לא כן ; ואהבת לרעך כמוך. ובעוה"ר : ובעונותינו הרבים. ובש' : ובשער. וגו' : וגומר (ראה וכו'). ודר"ק : דייק (כמו התבונן היטב, לדייק בשעת העיון ולא בקרוב). וד"ל : ודי למבין. ול"ב : ודי לחכימא ברמיזא. והמ"י : והמשכיל יבין. וזה"ד : וזה הדין. וד"ל : וזה לשונו. וכה"א : וכן הוא אומר. וכו' : וכולה ; וכולי. (כמו וגומר, סימן להמשיך את המאמר או המספר עד הסוף, אף אם אין סופו נזכר בכתב). ול"נ : ולי נראה. ונלע"ד : ונראה לפי עניות דעתי. וע"ד : ועל דא. ועד"ז : ועל דרך זה. ועכ"ז : ועם כל זה ; ועל כל זה. ו"ק : ו' קצוות. וש"נ : ושם נסמן. ו"ת : ו' תחתונות. ות"י : ותיקונים.

ז

ז"א : זעיר אנפין ; זכות אבות ; זה אומר. זאה"ל : זכור אותו האיש לטוב. זא"ז : זה אצל זה ; זה אל זה ; זה את זה ; זה אחר זה (וכן וכו'). זב"ז : זה בזה. זה"ז : זמן הוה. זה"ש : זה הוא שאמר. זר"ן : זעיר וגוקבא. זה לשונו ; זכרו (זכרוננו) לברכה. זל"ז : זה לזה. ז"ח : זהר חדש. זכ"ל : ז' כוכבי לכת. זלמ"ז : זה למטה מזה ; זה למעלה מזה. ז"מ : ז' מלכים. זמ"ז : זה מזה. זמ"ן נק"ט : סדר ששת סדרי המשנה ; זרעים, מועד, נשים, גיטין, קדשים, טהרות. ז"ס : זה סוד. ז"ע : זה ענין. זעה"א : זקני עם הארץ. זע"ז : זה אל זה.

ז"ס : ז' פעמים. זצ"ל : זכר צדיק לברכה. ז"ק : זרע קודש ; זקף קטן. ז"ש : זה שכתב ; שאמר. ז"ת : ז' תחתונות. זת"ז : זה תוך זה ; זה תחת זה. זת"ח : זקני תלמידי חכמים.

ח

ח' : חלק ; חדש. ח"א : חלק א' ; חכמים אומרים ; חד אמר. ח"ב : חלק ב' ; חכמה בינה. חב"ד : חכמה, בינה, דעת. חבת"ם : חכמה, בינה, תפארת, מלכות. ח"ג : חלק ג' ; חלומי גרסאות. ח"ד : חלק ד', חד"ר : חסד ודין רחמים. ח"ה : חלק ה' ; חלול ה' ; חה"ש : חלול השם. חה"מ : חול המועד. ח"ו : חלק ו' ; חסר ואו, חס ושלום. חו"ג : חסדים וגבורות. חו"ד : חוקר ודורש, חלב ודבש. חוה"מ : חול המועד. חוהמ"ס : חול המועד סוכות. חוהמ"פ : חול המועד פסח. חו"ל, ח"ל : חוץ לארץ. ח"ו : חלק ו' ; חדש זה. חז"ל : חכמינו זכרם לברכה. חז"ן : חכמה חסד נצח. חכ"א : חכמים אומרים. חל"ה : חלק לעולם הבא. חנ"ה : חנוכה הבית. חנכ"ל : שצ"ם : שבעה כוכבי הלכת ; חמה, נגה, כוכב, לבנה, שבתאי, צדק, מאדים. ח"ס : חכמה סתימאה. ח"ע : חיי עולם ; חתימת עדים. חע"ה : חיי עולם הבא. ח"ש : חצי שעה ; חלול שבת. חש"ו : חרש, שוטה וקטן. חש"ח : חולמ, שורק, חיריק.

ט

ט"א : טור א' ; טעם אחר. טו"ר : טוב ורע. ט"מ : טומאת מת ; טעמא מאי ; טעמי מקרא. טנת"א : טעמים, נקודות, תנין, אותיות. ט"ס : ט' ספירות. ט"ר : ט' ראשונות. טש"ת, סא"ב, מע"ק, גר"ד : י"ב המזלות ; טלה, שור, תאומים, סרטן, אריה, בתולה, מאזניים, עקרב, קשת, גדי, דלי, דגים. ט"ת : ט' תחתונות.

י

י"א : יש אומרים ; יש אוסרים ; ירא אלהים ; ירחמהו אל. יא"י : ישוב ארץ ישראל. יא"ל : יש אם למקרא ; יש אם למסורת ; יזכרם אלהים לטובה. י"ג : יש גורסים ; יין גפן ; מספר. י"ד : יש דורשים. י"ה : (ב') אותיות הראשונות משם הוי"ה. יה"א : ג' מלואים של שם הוי"ה יודין ההי"ן אלפין. יה"כ, יוהכ"פ : יום הכפורים. יה"ר : יהי רצון. יו"כ : יום כפור. יו"ש : ימין ושמאל. יחנר"ן : יחידה, חיה, נשמה, רוח, נפש. י"ט : יצר טוב ; יש טעם ; יום טוב. יו"ט : יום טוב. יול"א : יתברך ויתעלה לעולם אמן.

ל"א: לשון אחר. לא"א: לא אמרו אלא ל"ב: מספר. לבנ"ה: ליב נתיבות החכמה. ל"ג: לא גרסינן; לשון גמרא. ל"ד: לאו דוקא; לפי דעת; לא דמי. לד"א: לדעת אחרים; לדבר אחר. לד"ה: לדברי הכל. ל"ה: לבנת הספיר; למען השם. לה"פ: לחם הפנים. לו"ל: לפני ולפנים. ל"ז: לשון זכר. לזע"צ: לזכר עולם יהי צדיק. ל"כ: לא כתוב; לא כן. לכא"א: לכל אחד ואחד. לכ"ל: לכן גראה לי. לכ"ע: לכולי עלמא. לכ"ש: לא כל שכן. ל"מ: לא מצאתי למה"ד: למה הדבר דומה. ל"נ: לי גראה; לשון נקבה. לנ"ל: לכן גראה לי. לע"ע: לעת עתה. לעסמ"ב: לעיב, סיג מיה ב"ן. לעת"ל: לעתיד לבוא. לפ"ג: לפרט גדול. לפמשי"ה: לפנים משורת הדין. לפ"ע: לפי ענינו. לפע"ד: לפי עניות דעתי. לפ"ק: לפרט קטן. לפ"ש: לפי שעה. ל"צ: לא צריך. ל"ש: לא שנו; לא שגא; לא שייך; ליל שמורים. לשה"ר: לשון הרע. לש"ש: לשם שמים. ל"ת: לא תעשה.

מ

מ"א: מקום אחר; מקום אחד; מדרש אגדה; מלכים א'; מים אחרונים; מנהג אבותינו מאה"ג: מאור הגדול; מאור הגולה. מארז"ל: מאמר רבותינו וזכרם לברכה. מ"ב: שם מ"ב אותיות; מה בכך; מתן בסתר. מב"ד: מיתת בית דין; משיח בן דוד. מב"ו: מלך בשר ודם; מתנת בשר ודם. מב"י: משיח בן יוסף. מ"ג: מחזור גדול (כ"א שנים); מסורה גדולה; מלת גוף. מג"מ: מצוה גוררת מצוה. מ"ד: מידן דוכרין; מאן דאמר; מאי דכתיב; מי דמי; מה דעתך; מי דבש. מד"א: מאן דאמר; משום דרכי אמורי. מדה"ד: מדת הדין. מדה"נ: מדרש הנעלם. מדה"ר: מדת הרחמים. מד"ש: מפני דרכי שלום. מ"ה: מספר הויה במילוי אלפין משום הכי; מלך העולם; מלאך המות. מה"ד: הדין. מהל"ל: מה וזה ליה למימר. מה"מ: מלאך המות; מלך המשיח; מגא הגי מילי. מה"ג: מדרש הנעלם. מה"ש: מלאכי השרת. מר"ל: מוציא לאור. מול"מ: משי ולא מטי. מר"מ: מעלה ומטה; משא ומתן; מגע ומשא. מר"ס: מוחא סתימאה. מוצי"ט: מוצאי יום טוב מוצש"ק: מוצאי שבת קודש. מר"ש: מוצאי שבת מ"ו: משנה זו. מחז"ל: מאמר חכמינו וזכרם לברכה. מ"ט: מקח טעות. מטטרי"ו: שם

יט"ל: יש טעם לדבר. י"י: רמז על יחוד הוי"ה ואדני. י"י: יברכך יאר ישא. יכ"ק: יום כפור קטן. י"ל: יש לומר. י"מ: יש מפרשים; יש מקומות; יציאת מצרים. י"ס: יוד ספירות; יש ספרים; יש סוברים. יס"ג: יש ספרים גורסים. יצה"ט: יצר הטוב. יצה"ר: יצר הרע. יש"א: ימין, שמאל, אמצע. ישסו"ת: ישראל סבא ותבונה. ית': יתברך; יתעלה. ית"ש: יתברך שמו.

כ

כ': כבוד. כ"א: כי אם; כל אחד; כן אמר; כתוב אחד; כלל אחד. כא"א: כתוב אחד אומר. כאו"א: כל אחד ואחד; כל איש ואיש. כאו"ל: כל אומה ולשון. כאחז"ל: כן אמרו חכמינו וזכרם לברכה. כ"ב: אותיות התורה. כ"ג: כהן גדול. כ"ד: כרי דבור; כל דבר; כן דרשו. כד"א: כמה דאת אמר; כדא דאת אמרת. כד"ש: כדרך שאמרו. כ"ה: כתוב הכא. כה"א: כן הוא אומר. כה"ג: כהן גדול; כהאי מוצא כהמ"ג: כל המוסיף גורע. כה"נ: כן היא גוסתת. כה"ק: כתבי הקודש. כו' וכו'. וכולה: (לאמור) על הקורא לגמור כל הפסוק או המאמר, שהובא רק חלק ממנו. כו"כ: כן וכן. כו"פ: כלל ופרט. כופר"כ: כלל ופרט וכלל. כ"ז: כל זה; כל זמן; כף זכות; כלי זיין. כ"ח: כלי חיצון; כתר חכמה. כח"ב: כתר, חכמה, בינה. כחב"ד: כתר, חכמה, בינה, דעת. כח"ב תו"מ: כתר, חכמה, בינה, תפארת ומלכות. כ"י: כנסת ישראל; כתב יד; כן ירבו. כ"כ: כל כך; כמו כן; כתוב כאן. כל"ז: כלי זיין. כל"י: כהן, לוי, ישראל. כ"מ: כל מה; כל מקום; כן מצאתי; כן משמע; כן מוכח. כמד"א: כמה דאת אמרת. כמור"ש: כמו שכתוב. כמש"א: כמו שאתה אומר. כמש"ה: כמו שאמר הכתוב. כ"נ: כן נאמר; כן גראה. כנה"ג: כנסת הגדולה. כנז': כנוכר. כנ"י: כנסת ישראל. כנ"ל: כנוכר לעיל; כן גראה לי. כנלע"ד: כן גראה לפי עניות דעתי. כסח"כ: כסא הכבוד. כ"ע: כולי עלמא; כתר עליון. כ"פ: כלי פנימי; כל פנים; כן פרשו. כצ"ל: כן צריך לאמור, להיות לבאר. כ"ק: כלי קודש. כ"ש: כל שכן; כבוד שמו; כל שעה; כבוד שבת. כש"ד: כללו של דבר. כש"כ: כל שכן. כשו"ש: כל שעה ושעה; כל שנה ושנה. כש"ט: כתר שם טוב. כש"ש: כמו שכתבתי שם. כ"ת: כתר תורה. כתת"ק: כתבי הקודש. כתחז"ל: כתקון חכמינו וזכרם לברכה.

ע' : עיין. ע"א : ענף א' ; עמוד א' ; ענין אחר ; על אודות. עאכ"כ : על אחת כמה וכמה. ע"ב : (הויה במילוי יודין) ; שם ע"ב. עבג"מ : עור, בשר, גידין, עצמות, מוחא. ע"ג : ענף ג' ; עבודת גלולים ; על גב. ע"ד : על דבר ; על דרך ; על דעת. ע"ה : על דרך הכתוב ; על דרך האמת—האמור. ע"ו : על דרך זה. ע"מ : על דרך משל. ע"נ : על דרך רמז. ע"ה : עליו השלום ; עשרת הדברים ; עם הארץ ; עין הרע ; עבד ה'. ע"ב : עולם הבא. ע"ו : עולם הזה. ע"ח : עץ החיים. ע"ה"ר : עין הרע. ע"ה"ש : עליו השלום. ע"א : עובדי אלילים. ע"ה"ב : עולם הבא. ע"ה"ו : עולם הזה. ע"מ"ש : עול מלכות שמים. ע"ג : עתיק ונוקבא. ע"ו : עבודה זרה ; על זה ; עם זה ; עבר וזמנו. ע"ח : עץ חיים. ע"ט : על טעם ; עצה טובה ; עין טובה. ע"י : עיין ; עילאין. ע"י : על ידי ; על יד. ע"א : על ידי אחרים. ע"ה"ק : עיר הקדש. ע"ר"ט : ערב יום טוב. ע"ר"כ : ערב יום כפור. ע"י"ו : על ידי זה. ע"מ : עבור, יגיעה, מוחין. עיקת"ו : עיר קשנו תבנה ותכונן. ע"כ : על כן ; עד כאן ; עד כמה ; עבודת כוכבים ; עבד כנעני. עכא"ר : על כל אחד ואחד ; עם כל איש ואיש. עכ"ד : עד כאן דבריו. עכ"ו : עם כל זה. עכ"ם : עבודת כוכבים. עכ"ל : עד כאן לשונו. עכ"פ : על כל פנים. ע"ל : עין לעיל. ע"מ : על מנת ; על משקל ; עשר מאמרות ; על מה ; על מחצה ; עשר מכות. עמוד"א : עמודא דאמצעייתא. ע"מ"ש : עין מה שכתבתי ; עד מאה שנים ; עול מלכות שמים. ע"ב : עקודים, נקודים ברודים. ע"ס : עשר ספירות ; על סמך. ע"מ"ב : ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן. ע"ו : עובדי עבודה זרה. ע"כ"ם : עובדי עבודת כוכבים ומזלות. ע"פ : על פי. ע"ה"ד : עץ הדעת. ע"ה"י"ט : על צד היותר טוב. ע"ק : עתיקא קדישא. ע"ר : ערב רב. ע"ה : ערב ראש השנה. ע"ח : ערב ראש חדש. ע"ש : עין שם ; ערב שבת ; על שלחן. ע"א : עד שיבוא אליהו. ע"ה : עין שם היטב. ע"מ"ב : על שום מה. ע"ת : ערוב תחומים ; על תנאי.

פ

פ"א : פרק א' ; פעם אחת ; פרוש אחר. פ"א"פ : פנים אל פנים ; פה אל פה ; פעם אחר פעם. פ"ב : פרק ב'. פ"א : פנים באחור. פ"ב"פ : פנים בפנים. פ"ג : פרק ג'. פ"ד : פסק דין ; פרק ד'. פ"ה : פדה"ב : פדיון הבן. פ"א : פנים ואחור. פ"ח : פנימיות וחיצוניות. פ"כ :

מלאך. מ"י : ב' אותיות משם אלהים. מכ"ש : מכל שכן. מ"ל : מנא לן. מל"ה"ד : משל למה הדבר דומה. מל"ה"ש : מלאכי השרת. מל"ת מצות לא תעשה ; מסיח לפי תומו. מ"מ : מכל מקום ; מארי מתניחין ; מארי מתיבתא ; מאי משמע ; מראה מקום ; מת מצוה ; משנה מקום. מ"מ"ה : מלך מלכי המלכים. מ"מ"ן : ממה נפשך. מ"ן : מ"ן נוקבין. מ"מ"מ : מאי נפקא מינה ; מ"ס : מ"ס סדום ; מר סבר ; מוחא סתימאה. מ"ס"ו : מסורת הזהר. מ"ע : מצות עשה ; מראית עין ; מצות ערוב. מ"ע"ה : מעלה עליו הכתוב. מ"ע"ט : מעשים טובים. מעל"ע : מעת לעת (יום שלם). מ"צ : משיח צדק. מצ"פ"ץ : שם הויה באותיות א"ת ב"ש. מרע"ה : משה רבינו עליו השלום. מ"ש : מה שכתוב ; מאי שנא. מ"ש"כ : מה שאין כן. מ"ש"כ : מה שכתוב כאן. מ"ת : משנה תורה ; מתן תורה. מת"ל : מה תלמוד לומר.

נ

נ"א : נוסחא אחרינא ; נביאים אחרונים. נ"א"כ : נאמר כאן. נ"ג"ע, ר"ע : נפילים, גבורים, ענקים, רפאים, עמלקים. נ"ה"ד : נגמר הדין. נ"ה : נמי הכי ; נר הבדלה. נצח הוד. נ"ה"י : נצח, הוד, יסוד. נ"ה"מ : נצח, הוד, יסוד, מלכות. נ"ו"ב : נע ונד ; נעשה ונשמע. נוק' : נוקבא. נח"ש : נדוי, חרם, שמתא. נ"ל : נראה לי. נ"מ : נפקא מינה. נ"נ : נח נפש. נ"ע : נוקבי עינים ; נשמתו עדן ; נוחו עדן. נ"צ : נחמת ציון. נק' : נקרא. נ"ר : נפש רוח ; נחת רוח ; נביאים ראשונים. נ"ר"ן : נפש, רוח, נשמה. נ"רנח"י : נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה. נ"ש"ב : ג' שערי בינה. נ"ת"א : נקודות, תגין, אותיות.

ס

ס"א : ספרים אחרים ; סטרא אחרא ; סתרי אותיות. ס"ב : סימן ברכה. ס"ג : (הויה במילוי יודין ואלף בואו) ; סנהדרין גדולה. ס"ד : סוף דבר ; סלקא דעתך. ס"ד"א : סלקא דעתך אמינא. ס"ה : סוד הכתוב. ס"ו"ס : סוף סוף. ס"י : סימן. ס"י : ספרים ישינים ; ספר ישן ; סימן יפה ; ספר יצירה. ס"ל : סח לי ; סבירה ליה. ס"מ : סטרא מסאבותא. ס"נ : סכנת נפשות. ס"ע : סדר עבודה. ס"פ : סוף פסוק. ספ"י : סבר פנים יפות. ספ"י : ספירה. ס"ת : ספר תורה ; סתרי תורה ; סוף תיבה.

ש

ש' : שורה, שעה, ש"א : שמואל א' ; שליש
אמצעי : שליש א' ש"ב : שמואל ב' ; שער ב'
שב"ד : שליח בית דין, שב"ה : שמחת בית
השואבה, שבי"כ : שבירת כלים, ש"ג : שער
ג' ; שיעור ג', שג"ע : של גן עדן, שה"ש :
שיר השירים, שוא"ת : שב ואל תעשה, שוי"ט :
שבת ויום טוב, שו"ש : ששון ושמחה, שו"ת :
שאלות ותשובות, ש"ח : שנאת חנם ; שבת
חנכה, שו"ל : שיש לאמר ; שיש לברך, ש"כ :
מספר, שכ"א : שכל אחד, שכא"א : שכל
אחד ואחד, שמרשב"י : שער מאמרי רבי שמעון
בן יוחאי, ש"נ : שם נסמן, שנגל"ה : שורש,
נשמה, גוף, לבוש, היכל, שנא"ן : (ד' חיות
המרכבה) שור, נשר, אריה, אדם, שס"ה : מספר,
ש"ע : שליש עליון ; שמנה עשרה ; שמיני
עצרת, ש"צ : שליח צבור, שצ"ם חגב"ל : (ד'
כוכבי לכת) שבתאי, צדק, מאדים, חמה, נוגה,
כוכב, לבנה, ש"ר : שלוש רגלים ; שם רע,
ש"ש : שם שמים, ש"ת : שמחת תורה ;
שליש תחתון.

ת

ת"א : תרגום אונקלוס ; תרוץ אחד, תא"מ :
תהלים, איוב, משלי, ת"ד : תיקונא דיקנא
תה"ד : תפלת הדרך, תה"ר : תהומא רבא,
תה"ש : תפלת השחר, ת"ו : תם ונשלם,
תובב"א : תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן,
תובי"ל : תם ונשלם ברוך ה' לעולם, תוה"ק :
תורתנו הקדושה, תר"מ : תפארת ומלכות ;
תרומות ומעשרות ; תיכף ומיד, ת"ו, שלב"ע :
תם ונשלם שבח לאל בורא עולם, תושב"כ :
תורה שבכתב, תשבע"פ : תורה שבעל פה,
ת"ז : תקוני זהר, ת"ח : תא חזי ; תקונים
חדשים ; תלמיד חכם, תתה"מ : תחית המתים,
תכ"ב : חלת כלילן בתלת, תכ"ד : תוך כדי
דבור, תכ"ה : תורת כהנים, ת"ל : תלמוד
לומר ; תרי לישני (שתי נוסחאות) ; תהלה לאל,
ת"מ : תפלת מנחה, תע"ס : תלמוד עשר
ספירות, ת"ע : תפלת ערבית, תרי"ג : (מספר)
תרי"ג מצות, ת"ש : תפלת שחרית ; תא שמע,
תש"י : תפילין של יד, תש"ר : תפילין של
ראש ת"ת : תפארת.

פרט וכלל, פו"ר : פריה ורביה, פ"י : מירוש, פ"י :
מושעי ישראל ; פועל יוצא, פלו" : פלוני, פלח"ק :
פתוחה לחכמת חקבלה, פמ"א : פנים מאירות,
פמ"ס : פנים מסבירות, פ"נ : מקוה נפש, פדיון
נפש, פס"ד : מסק דין פ"פ : פתחון פה, פ"ק :
פרק קמא ; פורים קטן ; פרט קטן, פרא"א :
פרקי רבי אליעזר, פרד"ס : פשט, רמו, דרוש,
סוד, פ"ש : פסח שני ; פרשת שקלים ; פדיון
שבוים.

צ

צא"ל : צריך אתה לדעת, צ"ג : ציון ג' ; צום
גדליה, צ"ד : ציון ד' וכדומה, צח"מ : צומח,
חי, מדבר, צ"ל : צריך לומר ; צריך להיות,
צ"ע : צריך עיון, צעב"ח : צער בעלי חיים,
צע"ג : צריך עיון גדול.

ק

ק' : קדוש ; קמא ; קהל ; קטן, ק"א : קונטרס
אחרון, קב"ה : קודשא בריך הוא, קבו"ש :
קודשא בריך הוא ושכינותיה, קה"מ : קריאת
המגילה, קה"ק : קדש הקדשים, קה"ת : קריאת
התורה, ק"ו קל וחומר, קו"ח : קל וחומר,
קוש"י : קוצו של יוד, קכ"ד : קום כל דבר,
קלי" : קליפות, קמ"ל : קא משמע לן, ק"פ :
קרוב פסח, ק"ק : קדש קדשים ; קדשים קלים,
קק"ק : קדוש, קדוש, קדוש, ק"ש : קריאת
שמע ; קבלת שבת.

ר

ר"א : רבי אבא ; רבי אלעזר, ראב"ד : ראש
בית דין, ר"ג : ריש גלותא, רדל"א : רישא
דלא אתידע, ר"ה : ראש השנה, רה"י : רשות
היחיד, רה"ק : רוח הקדש, רה"ר : רשות
הרבים, ר"ח : ראש חדש, רת"ו : ר' חיים
וויטאל, ר"י : רבי יהודה ; רבי יצחק ; רבי יוסי,
רי"ו : מספר, ר"ל : רחמנא לשויבן ; רחמנא
ליצלן ; ראה לדבר ; רצוני לומר, ר"מ : ראש
מתיבתא ; רעיא מהימנא ; ריש מתיבתא, רמ"ח :
מספר, רמ"ק : ר' משה קורדובירו, רע"מ :
רעיא מהימנא, רפ"ח : מספר, רשב"י : ר'
שמעון בר יוחאי, רשר"ד : ראה, שמיעה, ריה,
דבור, ר"ת : ראשי תיבות, רת"ס : ראש,
תוך, סוף.

שיר

הבהיר! ומן שחקים מזהיר
שמה: מבפנים לפרכת המסך.
סוד צדיקים שמה מתבהר!
ויאירו יחדיו האור והחושך.
טוב מאד, לחקור מפעליו,
ואליו הנהירו משלוח יד
אז תשמעוהו, וכה תפגשוהו,
במגדל עוז, שם המיוחד!
ויצרב לכם דבר אמת,
לדבר דבר בלי בר.
וכל שאתם תחזו לכם,
ציניכם תראנה ולא זר!

(מאת מרן המחבר רבי יהודה ליב הלוי אשלג וצוק"ל).

הקדמה לתלמוד עשר הספירות

ותביט אל מקומם ואינם. והיינו השאלה הזעומה הנשאלת מכל בני ירד, שהיא: מהו הטעם בחיינו? כלומר, מספר שנות חיינו הללו, העולים לנו ביוקר כל כך, דהיינו מרבית היסורים והמכאובים שאנו סובלים בעדם, בכדי להשלימם על אחריתם, הנה מי הוא הנהנה מהם? או ביתר דיוק, למי אני מהנה? והן אמת שכבר נלאו חוקרי הדורות להרהר בזה, ואין צריך לומר בדורנו זה, שלא ירצה מי שהוא אפילו להעלותה על הדעת. עם כל זה עצם השאלה בעינה עומדת בכל תוקפה ומרירותה, שהרי לעתים היא פוגשת אותנו בלתי קרוא, ומנקרת את מוחינו, ומשפילתנו עד עפר, בטרם שנצליח למצוא התחבולה הידועה, דהיינו, להסחף בלי דעת בורמי החיים, כדאמול.

ג) אכן, לפתרון חידה סתומה זו, דיבר הכתוב, טעמו וראו כי טוב ה' וכו'. כי מקימי התורה והמצוות כהלכתן, המה הטועמים טעם החיים, והמה הרואים ומעידיים כי טוב ה', כמ"ש חז"ל, שברא העולמות כדי להיטיב לגבראיו, כי מדרך הטוב להיטיב. אבל ודאי מי שעדיין לא טעם את החיים של קיום תורה ומצוות, הוא לא יכול להבין ולהרגיש, כי טוב ה' כדברי חז"ל, אשר כל הכונה של השי"ת בבראו אותנו, היתה רק להיטיב לו, וע"כ אין לו עצה אחרת אלא לילך ולקיים תורה ומצוות כהלכתם. וי"ש בתורה (פרשת נצבים), ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע וגו'. כלומר, בטרם נתינת התורה, לא היו לפנינו אלא המות והרע, פירוש, כמ"ש חז"ל, שהרשעים בחייהם נקראים מתים, משום שטוב מותם מחייהם, להיות היסורים והמכאובים שסובלים בשביל השגת קיום חייהם עולה פי כמה מרובה על קצת התענוג שמרגישים בחיים

א) בריש מלים, מצאתי לי צורך גדול לפוצץ מחיצת ברזל, המצויה ומפסקת בינינו לבין חכמת הקבלה, מעת חורבן הבית ואילך, עד דורנו זה, שהכבידה עלינו במדה חמורה מאד, ומעוררת פחד שלא תשתכח ח"ו מישראל.

והנה כשאני מתחיל לדבר על לב מי שהוא, אודות העסק בלימוד הזה, הנה היא שאלתו הראשונה, למה לי לדעת כמה מלאכים בשמים, וכיצד נקראים בשמותיהם, האם לא אוכל לקיים כל התורה כולה בפרטיה ודקדוקיה בלי ידיעות הללו. שנית ישאל, הלא כבר קבעו חכמים, שצריכים מתחילה למלאות כריסו בש"ס ובפוסקים. ומי הוא שיוכל לרמות את עצמו שכבר גמר כל התורה הנגלית, ורק תורת הנסתר חסרה לו.

שלישית, הוא מפחד שלא יחמיץ ח"ו מחמת העסק הזה, כי כבר קרו מקרים שנטו מדרך התורה בסבת העסק בקבלה, וא"כ הצרה הזאת למה לי? ומי פתי יכניס את עצמו בסכנה על לא דבר.

רביעית, אפילו החובבים את הלימוד הזה, אינם מתירים אותה אלא לקדושים משרתי אל, ולא כל הרוצה ליטול את השם יבא ויטול.

חמישית, והוא העיקר, כי קיימא לן בכל ספק, אשר פוק חזי מאי עמא דבר, ועיני הרואות, שבני תורה שבדורי, כולם המה עמי בדעה אחת, ושומטים ידיהם מלימוד הנסתר, וגם מיעצים לשואליהם, שבלי שום פקפוק מוטב ללמוד דף גמרא במקום העסק הזה.

ב) אכן, אם נשים לבנו להשיב רק על שאלה אחת מפורסמת מאד, בטוח אנכי שכל השאלות והספיקות הללו יתעלמו מן האופק

הקדמה לתלמוד עשר הספירות

י

הגשמיים המלאים יסורים ומכאובים וריקנים מכל תוכן, שבהכרח נעתק האדם ובורח מהם, בזמן שיראה לו אפילו כמצוץ מן החרקים איזה מקום שלווה, להמלט שמה מהחיים האלו הקשים ממות, שאין לך הנחת ידו של אדם מצדו ית' גדולה מזו. ודבר הבחירה של האדם היא רק לענין החיזוק, כי ודאי עבודה גדולה ויגיעה רבה יש כאן, עד שיוכך גופו ויוכל לקיים התורה ומצוות כהלכתם, דהיינו לא להנאת עצמו אלא כדי להשפיע נחת רוח ליוצרו, שנקרא „לשמה“, שרק באופן זה, זוכה לחיי אושר ונועם המלווים עם קיום התורה, ובטרם שמגיע לזוכך הזה, נוהג ודאי בחירה להתחזק בדרך הטוב בכל מיני אמצעים ותחבולות, ויעשה כל מה שתמצא ידו לעשות בכחו, עד שיגמור את מלאכת הזוכך, ולא יפול ח"ו תחת משאו באמצע הדרך.

(ה) וע"פ המתבאר, תבין דברי חז"ל במס' אבות, „כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל, אם אתה עושה כן, אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה, וטוב לך בעולם הבא“, ויש לשאול על דבריהם אלו, מה נשתנתה חכמת התורה, משאר חכמות העולם שאינן צריכות לסיגופים הללו ולחיי צער, אלא העמל לבד מספיק לגמרי בחכמות הללו לזכות בהן, וחכמת התורה אע"פ שאנו עמלים בה במדה רבה, עדיין אינו מספיק לזכות בה, זולת על ידי הסיגופים של פת במלח וכו' וחיי צער וכו'. וסיומם של הדברים מפליא עוד יותר, שאמרו „אם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא“, כי בשלמא בעולם הבא אפשר שיהיה טוב לי, אכן בעוה"ז בעת שאני מסגף עצמי באכילה ושתיה ושינה ואני חי בצער רב, יאמרו על חיים כאלו, אשריך בעולם הזה, הכאלו חיים מאושרים יקראו, במובן שבעולם הזה?

(ו) אמנם לפי המבואר לעיל, אשר עסק התורה וקיום המצוות כהלכתן בתנאם החמור, שהוא, בכדי להשפיע נחת רוח ליוצרו ולא

הללו, אמנם עתה, שזכינו לתורה ומצוות אשר בקיומה אנחנו זוכים בחיים האמתיים השמחים ומשמחים לבעליהן, כמ"ש טעמו וראו כי טוב ה' וע"כ אומר הכתוב, ראה נתתי לפניכם היום את החיים והטוב מה שלא היה לכם במציאות כלל קודם נתינת התורה, וזהו שמסיים הכתוב, ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך, שלכאורה הלשון מכופל, ובחרת בחיים למען תחיה, אלא הכונה על החיים בקיום תורה ומצוות, שאז חיים באמת, משא"כ חיים בלי תורה ומצוות, המה קשים ממות, וז"ש חז"ל רשעים בחייהם נקראים מתים, כמבואר. וז"ש הכתוב למען תחיה אתה וזרעך, כלומר שחיים בלי תורה, לא לבד שאין בהם הנאה של כלום לבעלים, אלא גם אינו יכול להנות לאחרים, כלומר אפילו בבנים שמוליד אין לו נחת, להיות גם חיי הבנים האלו קשים ממות ואיזו מתנה הוא מנחיל להם? אמנם החי בתורה ומצוות לא רק שזכה ליהנות מחייו עצמו, הוא שמח עוד להוליד בנים ולהנחילם מהחיים הטובים הללו וז"ש למען תחיה אתה וזרעך, כי יש לו תענוג נוסף בחיים של בניו, שהוא היה הגורם להם.

(ד) ובאמור תבין דברי חז"ל על הכתוב ובחרת בחיים הנ"ל (עי' שם בפירוש רש"י ד"ל, וז"ל, אני מורה לכם, שתבחרו בחלק החיים כאדם האומר לבנו בחר לך חלק יפה בנחלתי, ומעמידו על החלק היפה, ואומר לו את זה ברור לך, ועל זה נאמר, ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומך גורלי, הנחת ידי על הגורל הטוב, לומר את זה קח לך, שלכאורה הדברים תמוהים, כי הכתוב אומר ובחרת בחיים, שהמשמעות היא, שהאדם בוחר מעצמו, והם אומרים, שמעמידו על החלק היפה, א"כ כבר אין כאן בחירה, ולא עוד אלא שאומרים, אשר השי"ת מניח ידו של אדם על גורל הטוב, וזה מפליא מאד, דא"כ היכן הבחירה שבאדם. ובמבואר תבין דבריהם כמשמעם, כי אמת הדבר ונכון מאד, שהשי"ת בעצמו מניח ידו של אדם על גורל הטוב, דהיינו על ידי שנותן לו חיי נחת ועונג, בתוך החיים

שגמר והשלים את דרכה של תורה, וכבר זכך גופו, ומוכשר לקיים התורה והמצוות לשמה בכדי להשפיע נחת רוח ליוצרו, תרי הוא בא לצד השני של המטבע, שהוא חיי עונג ושלוה רבה, שעליה היתה כונת הבריאה, "להיטיב לנבראיו", דהיינו החיים המאושרים ביותר שבעוה"ז ועוה"ב.

(ח) והנה נתבאר היטב, ההפרש הגדול בין חכמת התורה לשאר חכמות העולם, כי שאר חכמות העולם, אין השגתן מטיבה כלל את החיים שבעוה"ז, כי אפילו הספקה בעלמא לא יתנו לו, בעד המכאובים והיסורים שהולך וסובל במשך ימי חייו, ע"כ אינו מוכרח לתקן גופו, ודי לו בעמל שנותן בעדם, כמו כל קניני העולם הזה הנקנים על ידי יגיעה ועמל עליהם, משא"כ עסק התורה והמצוות, שכל ענינם הוא להכשיר את האדם, שיהיה ראוי לקבל כל אותו הטוב שבכונת הבריאה, "להיטיב לנבראיו", ע"כ ודאי שצריך לזכך גופו, שיהיה ראוי וכדאי לאותו הטוב האלקי.

(ט) גם נתבאר היטב מה שאומרת המשנה, אם אתה עושה כן אשריך בעוה"ז, כי בכונה גמורה דייקו זאת, להורות, כי חיי העולם הזה המאושרים, אינם מוכנים אלא רק למי שהשלים את דרכה של תורה, באופן, שענין הסיגופים של אכילה שתיה שינה וחיי צער, האמורים כאן, המה נוהגים רק בעת חיותו בדרכה של תורה, כי על כן דייקו ואמרו, "כך היא דרכה של תורה וכו'", ואחר שגמר דרך זו של שלא לשמה בחיי צער וסיגופים, מסיימת המשנה, אשריך בעוה"ז, כי תזכה לאותו האושר והטוב שבכונת הבריאה, וכל העולם כולו יהיה כדאי לך, דהיינו אפילו העוה"ז, ומכל שכן לעולם הבא.

(י) וז"ש בוהר (בראשית דף ל"א ע"ב) על הכתוב ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור, יהי אור לעוה"ז ויהי אור לעולם הבא. פירוש, כי מעשה בראשית בציונם נבראו ובכל קומתם נבראו, כמ"ש חז"ל, דהיינו בתכלית שלימותם ותפארתם. ולפי זה, האור שנברא ביום א' יצא בכל שלימותו, הכולל גם חיי העולם הזה בתכלית העידון והנועם, כפי

לצורך הנאתו עצמו, אי אפשר לבא לזה, אלא, בדרך העבודה הגדולה וביגיעה רבה בזיוך הגוף, והתחבולה הראשונה היא, להרגיל עצמו שלא לקבל כלום להנאתו, אפילו בדברים המותרים והמוכרחים שבצרכי קיום גופו, שהם אכילה ושתיה ושינה, וכדומה מהכרחיים, באופן שיסלק את עצמו לגמרי מכל הנאה המלווה לו אפילו בהכרח, בדרך ההספקה של קיום חייו, עד שחיי צער יחיה פשוטו כמשעו. ואז, אחר שכבר התרגל בזה, וכבר אין בגופו שום רצון לקבל הנאה כל שהיא לעצמו, אפשר לו מעתה לעסוק בתורה ולקיים המצוות ג"כ בדרך הזה, דהיינו בכדי להשפיע נחת רוח ליוצרו ולא להנאת עצמו במשהו (אא"כ שאינו תוהה על הראשונות כמ"ש בתוספות רה"ש דף ד' ד"ה בשביל ע"ש ועוד יש סוד בדבר כמ"ש הרמב"ם ואכמ"ל), וכשזוכה בזה אז זוכה לטעום את החיים המאושרים המלאים מכל טוב ועונג בלי פגם של צער כל שהוא, המתגלים בעסק התורה והמצוה לשמה, כמו שרבי מאיר אומר (אבות ס"ו) כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי לו וכו', ומתגלין לו רוי תורה ונעשה כמעין המתגבר וכו' עש"ה ועליו הכתוב אומר, טעמו וראו כי טוב ה' כמבואר לעיל, שהטועם טעם העוסק בתורה ומצות לשמה, הוא הזוכה ורואה בעצמו את כונת הבריאה, שהיא רק להיטיב לנבראיו, כי מדרך הטוב להיטיב, והוא השש ושמח במספר שנות החיים שהעניק לו השי"ת, וכל העולם כולו כדאי לו.

(ז) עתה תבין את שני הצדדים, שבמטבע של העסק בתורה ומצות, כי צד הא' הוא דרכה של תורה, כלומר, ההכנה הרבה, שהאדם צריך להכין את טהרת גופו, בטרם שיוכה לעצם קיום התורה והמצות, ואז בהכרח שעוסק בתורה ומצות שלא לשמה, אלא בתערובות של להנאתו עצמו, שהרי עדיין לא הספיק לזכך ולטהר את גופו, מהרצון לקבל הנאות מהבלי העולם הזה, ובעת הזאת, מוטל עליו לחיות חיי צער ולעמול בתורה, כנ"ל במשנה, אכן אחר

גם שלא לשמה. מטעם, שמתוך שלא לשמה בא לשמה, כמבואר לעיל, אמנם בלי ספק, אם העוסק הזה לא זכה עדיין לאמונת השי"ת ותורתו, אלא מתגורר בספיקות ח"ו, לא עליו אמרו חז"ל שמתוך שלא לשמה בא לשמה, ולא עליו אמרו (במ"ר) בפתיחתא דאיכה ובירושלמי חגיגה פ"א ה"ז, שמתוך שמתעסקים בה המאור שבה מחזירים למוטב, כי המאור שבתורה אינו מאיר אלא לבעל אמונה, ולא עוד אלא שמדת גודל המאור הזה, היא כמדת תוקף אמונתו, אבל למחוסרי אמונה ח"ו, היא להיפך, כמ"ש למשמאילים בה סמא דמותא (שבת פ"ח), כי מקבלים חושך מהתורה ונחשכות עיניהם.

(יג) וכבר משלו חכמים משל נאה על ענין זה, על הפסוק הוי המתארים את יום ה' למה זה לכם יום ה', הוא חישך ולא אור (עמוס ה). משל לתרגול ועטלף שהיו מצפים לאור, אמר לו תרגול לעטלף, אני מצפה לאורה שאורה שלי הוא, ואתה למה לך אורה (סנהדרין צ"ח ע"ב), ודו"ק מאד, ומובן היטב, שאותם הלומדים שלא זכו מתוך שלא לשמה לבא לשמה, היינו משום שהם מחוסרי אמונה ח"ו, וע"כ לא קבלו שום מאור מהתורה, ועל כן בחשכה יתהלכו, וימותו ולא בחכמה. אבל אותם שזכו לאמונה שלמה, מובטחים בדברי חז"ל, שמתוך שמתעסקים בתורה אפילו שלא לשמה, המאור שבה מחזירים למוטב, ויזכו, גם בלי הקדם של יסורים וחיי צער, לתורה לשמה המביאה לחיי אושר וטוב בעוה"ז ובעוה"ב כנ"ל, ועליהם הכתוב אומר, אז תתענג על ה' והרכבתך על במתי ארץ וגו'.

(יד) ומעין ענין הנ"ל פירשתי פעם את מליצת חז"ל, "מי שתורתו אומנותו" אשר בעסק תורתו ניכר שיעור אמונתו; כי אומנתו אותיות אמונתו. בדומה לאדם, שמאמין לחבירו ומלוה לו כסף, אפשר שיאמין לו על לירה אחת, ואם ידרוש ממנו שתי לירות, יסרב להלוות לו, ואפשר שיאמין לו עד מאה לירות, אבל לא יותר מזה, ואפשר שיאמין לו אפילו להלוות לו את חצי רכשו,

השיעור המתבטא בהמלות יהי אור. אלא כדי להכין מקום בחירה ועבודה, עמד וגנוז לצדיקים לעתיד לבא, כדברי חז"ל. ע"כ אמרו בלשונם הצח "יהי אור לעולם הזה" אמנם לא נשאר כן אלא "ויהי אור לעולם הבא", כלומר, שהעוסקים בתורה ומצות לשמה, זוכים בו רק לעתיד לבא, שפירושו, בזמן העתיד לבא אחר גמר הזדככות גופם בדרכה של תורה, שכדאים אז לאור הגדול ההוא גם בעולם הזה, כמ"ש חז"ל עולמך תראה בחיך.

(יא) אמנם אנו מוצאים ורואים בדברי חכמי התלמוד, שהקלו לנו את דרכה של תורה יותר מחכמי המשנה, כי אמרו, לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה ומתוך שלא לשמה בא לשמה" והיינו, משום שהמאור שבה מחזירו למוטב, הרי שהמציאו לנו ענין חדש במקום הסיגופים המובאים במשנה אבות הנ"ל, שהוא "המאור שבתורה", שיש בו די כח להחזירו למוטב ולהביאהו לעסק התורה והמצות לשמה, שהרי לא הזכירו כאן סיגופים, אלא רק שהעסק בתורה ומצות בלבד, מספיק לו אותו המאור המחזירו למוטב, שיוכל לעסוק בתורה ומצות בכדי להשפיע נחת רוח ליוצרו, ולא כלל להנאת עצמו, שהוא הנקרא "לשמה".

(יב) אבל יש להרהר לכאורה אחר דבריהם אלו, הלא מצאנו כמה לומדים, שלא הועיל להם העסק בתורה, שזכו על ידי המאור שבה לבא לשמה. אמנם, ענין העסק בתורה ומצות שלא לשמה, הפירוש, שהוא מאמין בהשי"ת ובתורה ובשכר ועונש, והוא עוסק בתורה מחמת שהשי"ת צוה לעסוק, אבל משתף הנאת עצמו עם עשיית הנ"ר ליוצרו. ואם אחר כל טרחתו בעסק התורה והמצות, יודע לו שלא הגיעה לו ע"י העסק והטורח הגדול הזה שום הנאה ותועלת פרטית, הוא מתחרט על כל יגיעתו שיגע, מטעם שאינה את עצמו מתחילתו, כשסבור שגם הוא ינהה מטרחתו, כגון זה, שלא לשמה נקרא (כמ"ש בתוספות רה"ש דף ד' ד"ה בשביל), ואעפ"כ התירו חז"ל את תחילת העסק בתורה ומצות

מאמין בשכר ועונש, אלא שמשותף הנאתו ותועלתו עצמו, עם הכונה, דלעשות נ"ר ליוצרו, ע"כ המאור שבה מחזירו למוטב, ובא לשמה. וכאן, בעוסק בתורה שלא לשם מצות לימוד התורה, כי אינו מאמין בשכר ועונש בשיעור הזה, עד שבשכילה יתיגע כל כך, אלא רק לשם הנאתו עצמו מתיגע, ועל כן נעשית לו סם המות, כי האור שבה נהפך לו לחושך, כמבואר.

(יז) ולפיכך מתחייב הלומד בטרם הלימוד, להתחזק באמונת השי"ת ובהשגחתו בשכר ועונש, כמ"ש חז"ל, נאמן בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך, ויכוון את היגיעה שלו, שיהיה לשם מצות התורה, ובדרך הזה יזכה ליהנות מהמאור שבה, שגם אמונתו תתחזק ותתגדל בסגולת המאור הזה, כמ"ש, רפאות תהי לשרך ושקוי לעצמותיך (משלי ג', ח'). ואז יהיה נכון לבו בטוח, כי מתוך שלא לשמה יבא לשמה. באופן, אפילו מי שיודע בעצמו שעדיין לא זכה ח"ו לאמונה, יש לו תקוה גם כן על ידי עסק התורה, כי אם ישים לבו ודעתו לזכות על ידה לאמונת השי"ת, כבר אין לך מצוה גדולה מזו, כמ"ש חז"ל, בא חבקוק והעמידן על אחת צדיק באמונתו יחיה (מכות כ"ד). ולא עוד אלא, שאין לו עצה אחרת מזו, כמו שאיתא (במסכת ב"ב דף ט"ז ע"א) אמר רבא, ביקש איוב לפטור את כל העולם כולו מן הדין, אמר לפניו, רבש"ע, וכו' בראת צדיקים בראת רשעים מי מעכב על ידך, ופירש"י שם, בראת צדיקים על ידי יצר טוב, בראת רשעים על ידי יצר הרע. לפיכך אין ניצול מידך, כי מי יעכב, אנוסין הן החוטאין, ומאי אהדרו ליה חבריה דאיוב, (איוב ט"ו) אף אתה תפר יראה ותגרע שיחה לפני אל, ברא הקב"ה יצר הרע, ברא לו תורה תבלין, ופירש"י שם, ברא לו תורה שהם תבלין, שהיא מבטלת את הרהורי עבירה, כדאמר בעלמא, (בקידושין דף ל') אם פגע בך מגול זה משכחו לבית המדרש, אם אבן הוא נימוח וכו', הלכך לאו אנוסין נהו, שהרי יכולין להציל עצמן, ע"ש ודו"ק.

אבל לא את כל רכושו, ואפשר גם כן שיאמין לו על כל רכושו בלי שום צל של פחד, ואמונה זו האחרונה, נחשבת לאמונה שלימה, אבל באפנים הקודמים נבחנת לאמונה בלתי שלמה, אלא שהיא אמונה חלקית, אם פחות אם יותר. כך, אדם אחד מקצה לו מתוך שיעור אמונתו בה, רק שעה אחת מיומו לעסוק בתורה ובעבודה, והשני מקצה לו שתי שעות, לפי מדת אמונתו בה, השלישי אינו מזניח אפילו רגע אחד משעת הפנאי שלו מבלי לעסוק בתורה ובעבודה. הוי אומר, שרק האחרון אמונתו שלמה היא, שהרי מאמין להשי"ת על כל רכושו, משא"כ הקודמים, עדיין אין אמונתם שלמה לגמרי, כמובן, ואין להתאריך בכגון זה.

(טו) והנה נתבאר היטב, שאין לו לאדם לצפות שהעסק בתורה ומצות שלא לשמה יביאנה לשמה. רק בזמן שידע בנפשו שזכה באמונת השי"ת ותורתו כראוי, כי אז המאור שבה מחזירו למוטב, ויזכה ליום ה' שכולו אור, כי קדושת האמונה מוככת את העינים של האדם שתהנינה מאורו ית', עד שהמאור שבתורה מחזירו למוטב. אמנם מחוסרי אמונה, דומים לעטלפים, אשר לא יוכלו להסתכל באור היום, כי נהפך להם אור היום לחושך נורא יותר מחשכת ליל, כי אינם ניזונים אלא בחושך הלילה. כן מחוסרי אמונה, עיניהם מתעוורות כלפי אור ה', ע"כ נהפך להם האור לחושך, וסמא דחיי נהפך להם לסמא דמותא, ועליהם אמר הכתוב הוי המתאווים את יום ה', למה זה לכם יום ה', הוא חושך ולא אור. אלא שצריכים מקודם להשתלם באמונה שלמה, כמבואר.

(טז) ובאמור מתורצת קושיית התוספות (תענית דף ז' ד"ה וכל) דאמרינן שם, כל העוסק בתורה לשמה תורתו נעשית לו סם חיים וכו', וכל העוסק בתורה שלא לשמה נעשית לו סם המות, והקשו, והלא אמרינן לעולם יעסוק אדם בתורה אע"ג שאינה לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה, ע"ש. ולפי המבואר, יש לחלק בפשטות, כי כאן, בעוסק בתורה לשם מצות לימוד התורה עכ"פ, להיותו

הקדמה לתלמוד עשר הספירות

בלי נשמת אדם, נר ה', המאיר בתוכו, באופן שהגוף יבש בלתי שואף ממקור חיים וכו'. באופן שתת"ח העוסק בתורה לשמה צריך שיעסוק מתחילה בחכמת המקרא והמשנה והתלמוד, כפי מה שיוכל שכלו לסבול, ואחר כך יעסוק לדעת את קונו בחכמת האמת. וכמו שצוה דוד המלך ע"ה את שלמה בנו, דע את אלקי אביך ועבדהו. ואם האיש הזה יהיה כבד וקשה בענין העיון בתלמוד, מוטב לו שיניח את ידו ממנו, אחר שבחן מזלו בחכמה זאת, ויעסוק בחכמת האמת. וז"ש, מכאן לתלמידי שלא ראה סימן יפה במשנתו חמש שנים שוב אינו רואה (חולין דף כ"ד). ואמנם כל איש שהוא קל לעיון, מחויב לתת חלק שעה או ב' שעות ביום בעיון ההלכה, ולכוין ולתרץ הקושיות הנפלות בפשט ההלכה וכו'. עכ"ל הקדוש שם מלה במלה.

(כ) והנה לכאורה דבריו אלו מתמיהים מאד, כי אומר שבטרם הצליח בלימוד הנגלה ילך ויעסוק בחכמת האמת, שהוא בסתירה לדברי עצמו הקודמים, שחכמת הקבלה בלי תורת הנגלה היא כנשמה בלי גוף, שאין לו מעשה וחשבון ושכר, והראיה שהביא, מתלמיד שלא ראה סימן יפה וכו', היא עוד יותר תמוהה, וכי אמרו חז"ל שיניח משום זה את לימוד התורה ח"ו, אלא ודאי להזהיר אותו להסתכל על דרכיו, ולנסות אצל רב אחר, או במסכת אחרת, אבל ודאי, לא בשום פנים לעזוב התורה ח"ו, ואפילו תורת הנגלה.

(כא) ועוד קשה הן בדברי הרח"ו ז"ל והן בדברי הגמרא, דמשמע מדבריהם שצריך האדם לאיזו הכנה והצטיינות מיוחדת כדי לזכות בחכמת התורה, והלא אמרו חז"ל (במדרש רבה פ' וזאת הברכה) אמר הקב"ה לישראל, חייכם, כל החכמה וכל התורה דבר קל הוא. כל מי שמתירא אותי ועושה דברי תורה, כל החכמה וכל התורה בלבו, עכ"ל. הרי שאין צריכים כאן לשום הצטיינות מוקדמת, אלא רק בסגולת יראת השם וקיום המצוות בלבד זוכים לכל חכמת התורה.

(כב) אכן, אם נשים לב לדבריו ז"ל, המה

(יח) וזה ברור שאינם יכולים לפטור את עצמם מן הדין, אם יאמרו שקבלו התבלין, הנה, ועדיין יש להם הרהורי עבירה. כלומר, שמתגוררים עוד בספיקות ח"ו, ועדיין היצר הרע לא נמוח, כי הבורא ב"ה שברא אותו ונתן לו ליצה"ר את תוקפו, ברור שידע גם כן לברוא את התרופה והתבלין הנאמנים להתיש כחו של היצה"ר, ולמחותו כליל. ואם מי שהוא עסק בתורה ולא הצליח להעביר היצה"ר ממנו, אין זה, אלא או שהתרשל לתת את היגיעה והעמל המחויב ליתן בעסק התורה, כמ"ש לא יגעתי ומצאתי אל תאמין, או יכול להיות שמילאו את "כמות" היגיעה הנדרשת, אלא שהתרשלו ב"איכות", כלומר, כלומר, שלא נתנו דעתם ולבם במשך זמן העסק בתורה, לזכות להמשיך את המאור שבתורה, המביא האמונה בלב האדם, אלא שעסקו בהסח הדעת מאותו העיקר הנדרש מהתורה, שהוא המאור המביא לידי האמונה, כאמור, ואע"פ שכיוונו לו מתחילה, הסיחו דעתם ממנו בעת הלימוד. ובין כך ובין כך, אין ליפטור את עצמו מן הדין בטענת אונס, אחר שמחייבים חז"ל בטענה "בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין", כי אם היה בזה איזה יוצא מהכלל, הרי הקושיא של איוב במקומה עומדת ח"ו, ודו"ק.

(יט) ובכל המתבאר עד הנה, הסרתי תלונה גדולה ממה שתמהים על דברי הרח"ו ז"ל, בהקדמתו על שער הקדמות מהאר"ז, וכן נדפס בתואר הקדמה על ספר העץ חיים (הנדפס בירושלים שנת תר"ע) וזה לשונו: ואמנם אל יאמר אדם אלוה לי ואעסוק בחכמת הקבלה מקודם שיעסוק בתורה ובמשנה ובתלמוד, כי כבר אמרו רבותינו ז"ל, אל יכנס אדם לפרס אלא אם כן מלא כריסו בבשר ויין, והרי זה דומה לנשמה בלי גוף, שאין לה שכר ומעשה וחשבון, עד היותה מתקשרת בתוך הגוף בהיותו שלם מתוקן במצות התורה בתרי"ג מצות, וכן בהפך, בהיותו עוסק בחכמת המשנה ותלמוד בבלי, ולא יתן חלק גם אל סודות התורה וסתריה, הרי זה דומה לגוף היושב בחושך

ואיני יודע כמה? ויכול אדם לצפות כן בכל שבעים שנותיו, לפיכך מזהירה אותנו הברייתא (חולין כ"ד) שאין לצפות יותר מחמש שנים, ור' יוסי אומר רק ג' שנים (ע"ש בחולין דף כ"ד), אשר די ומספיק לגמרי לזכות בחכמת התורה, ואם לא ראה סימן יפה בשיעור זמן כזה, לא ישטה עוד את עצמו בתקות שוא ומפוחי כזב, אלא ידע, שלא יראה עוד סימן יפה לעולם. ולכן יראה תיכף, למצוא לעצמו איזו תחבולה יפה, שיצליח על ידה לבא לשמה ולזכות בחכמת התורה. והברייתא לא פירשה את התחבולה, אלא שמוהירה, שלא ישב באותו המצב ויחכה עוד. וזהו שאומר הרב, שהתחבולה המוצלחת יותר ובטוחה לו, הוא העסק בחכמת הקבלה, ויניח ידו מעסק חכמת תורת הנגלה לגמרי, שהרי כבר בחן מזלו בה ולא הצליח. ויתן כל זמנו לחכמת הקבלה הבטוחה להצלחתו, מטעם המבואר לעיל, עשה.

(כד) וזה פשוט מאד, שאין כאן שום מדובר מלימוד התורה הנגלית בכל מה שמוכרח לידע הלכה למעשה, כי לא עם הארץ חסיד, ושגגת תלמוד עולה זדון, וחוטא אחד יאביד טובה הרבה, ע"כ מחויב בהכרח לחזור עליהם, עד כמה שיספיק לו שלא יכשל למעשה. אלא כל המדובר כאן הוא רק, בעיון בחכמת התורה הנגלית לכיון ולתרץ הקושיות הנופלות בפשטי ההלכות, כמו שמסיק שם הרח"ו בעצמו, דהיינו חלק הלימוד שבתורה שאינה באה לכלל מעשה, ולא כלל בהלכות למעשה, אכן אפשר להקל בזה ללמוד מהקיצורים ולא מהמקורות, וגם זה צע"ג, כי אינו דומה יודע ההלכה מהמקור, לידע אותה מסקירה אחת ובאיזה קיצור. וכדי שלא לטעות בזה, הביא הרח"ו ז"ל תיכף בתחילת דבריו, שאין הנשמה מתקשרת בגוף אלא בהיותו שלם מתוקן במצות התורה בתרי"ג מצות.

(כה) עתה תראה, איך כל הקושיות שהבאנו בתחילת ההקדמה המה חבלי תבלים אלא המה הם המכמורים שפורש היצה"ר, לצוד נפשות תמימות, כדי לטורדן מהעולם בלי

מתבחרים לפנינו כעצם השמים לטוהר, כי מה שכתב, "מוטב לו שיניח את ידו הימנו אחר שבחן מזלו בחכמת הנגלה", אין הכוונה על מזל של חריפות ובקיאות, אלא כמו שביארנו לעיל, בפירוש בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין, כלומר, שעמל ויגע בתורת הנגלה ועדיין היצה"ר בתוקפו עומד ולא נמוח כלל, כי עדיין לא ניצל מהרהורי עבירה, כמ"ש רש"י לעיל בביאור בראתי לו תורה תבלין, עשה, ולפיכך, מיעץ לו, שיניח את ידו הימנו ויעסוק בחכמת האמת, משום שקל יותר להמשיך המאור שבתורה בעסק ויגיעה בחכמת האמת, מביגיעה בתורת הנגלה. והטעם הוא פשוט מאד, כי חכמת תורת הנגלה לבושה בלבושים חיצוניים גשמיים, דהיינו גניבה גזילה ונוזקין וכדומה, אשר משום זה קשה וכבד מאד לכל אדם, לכיון דעתו ולבו להשי"ת בעת העסק, כדי להמשיך המאור שבתורה, ומכל שכן לאיש כזה, שהוא כבד וקשה בעיון התלמוד עצמו, ואיך יוכל לזכור עוד בשעת הלימוד בהשי"ת, כי להיות העיון הוא בנושאים גשמיים הם ח"ו אינם יכולים לבא אצלו עם הכוונה להשי"ת בבת אחת, ולכן מיעצו לעסוק בחכמת הקבלה, אשר חכמה זו לבושה כולה בשמותיו של הקב"ה, ואז כמובן יוכל לכיון דעתו ולבו להשי"ת בשעת לימוד בלי טורח, ואפילו הוא קשה העיון ביותר, כי העיון בנושאים של החכמה והשי"ת, הם אחד, וזה פשוט מאד.

(כג) ולפיכך מביא ראייה יפה מדברי הגמרא, מכאן לתלמיד שלא ראה סימן יפה במשנתו חמש שנים, שוב אינו רואה" כי למה לא ראה סימן יפה במשנתו, ודאי אין זה אלא משום חסרון כוונת הלב בלבד, ולא משום חסרון כשרון אליה, כי חכמת התורה אינה צריכה לשום כשרון, אלא כמ"ש במדרש הנ"ל, אמר הקב"ה לישראל חייכם, כל החכמה וכל התורה דבר קל הוא, כל מי שמתירא אותי ועושה דתי, כל החכמה וכל התורה בלברי, אמנם ודאי שצריך זמן, להרגיל את עצמו במאור שבתורה ומצותה.

הזה. וחכמי הזוהר מכנים החלק הזה בשם ג' ספירות ראשונות: כתר, חכמה, בינה ומכונה ג"כ בשם ראש הפרצוף. וחלק שני. הוא הנקרא טעמי תורה, שמותר לגלותם, וגם מצוה גדולה לגלותם. ונקרא בזוהר, בשם ז' ספירות תחתונות של הפרצוף, ומכונה ג"כ בשם גוף של הפרצוף. כי בכל פרצוף ופרצוף דקדושה, יש בו עשר ספירות, הנקראות: כתר, חכמה, בינה, חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות. שג' ספירות הראשונות מהם, מכונות ראש הפרצוף. וז' ספירות התחתונות מכונות בשם גוף הפרצוף. ואפילו בנשמה של האדם התחתון, ישנן ג"כ בחינות עשר הספירות בשמותיהן הנ"ל, וכן בכל בחינה ובחינה, הן בעליונים, והן בתחתונים. כמו שיתבאר הדברים בטעמיהם, בפנים הספר בע"ה. והטעם, שז' ספירות התחתונות שהן גוף הפרצוף, נקראות בשם טעמי תורה, הוא סוד הכתוב, ח"ך אוכל יטעם. כי האורות המתגלים מתחת לג' הראשונות, שהם סוד ראש, מכונים "טעמים", והמלכות דראש מכונה "ח"ך". ומשום זה נקראים בשם "טעמי" תורה, כלומר המתגלים מח"ך הראש, שהוא בחינת מקור כל הטעמים, שהוא מלכות דראש, אשר משם ולמטה אין שום איסור לגלותם, ואדרבא, שכר המגלה אותם גדול לאין קץ ולאין שיעור. אכן ג' הספירות הראשונות הללו ז"ס התחתונות הללו, האמורות כאן, מתפרשות: או בכלל כולו, או בפרטי פרטיות שאך אפשר לחלק, באופן, שאפילו ג' הספירות הראשונות, מהמלכות שבסוף עולם העשיה, שייכות לחלק סתרי תורה שאסור לגלותן, וז' הספירות התחתונות שבכתר דראש האצילות, שייכות לחלק טעמי תורה אשר מותר לגלותן, והדברים האלה מפורסמים בספרי הקבלה.

כח) ומקור הדברים הללו תמצא במסכת פסחים (דף ק"ט), דאמרינן שם, כתיב (ישעיהו כ"ג) יהיה סחרה ואתננה קודש לה, לא יאצר ולא יחסן, כי אם ליושבים לפני ה' יהיה סחרה, לאכול לשבעה, ולמכסה עתיק

המדה. ונראה את הקושיא הא', שמדמים את עצמם שיכולים לקיים כל התורה כולה גם בלי ידיעת חכמת הקבלה, הנה אני אומר להם, אדרבא, אם תוכלו לקיים לימוד התורה וקיום המצוות כהלכתן לשמה, דהיינו כדי לעשות נ"ר ליוצר ב"ה בלבד, או אינכם צריכים באמת ללימוד הקבלה, כי אז נאמר עליכם נשמת אדם תלמדנו, כי אז מתגלים לכם כל רוי תורה כמעין המתגבר, כדברי רבי מאיר (במשנה אבות הנ"ל), בלי שתצטרכו סיוע מהספרים. אלא אם עדיין אתם עומדים בבחינת העסק שלא לשמה, אלא שתקותכם לזכות על ידיה לשמה, א"כ יש לי לשאול אתכם, כמה שנים אתם עוסקים כן? אם עדיין אתם נמצאים בתוך חמש השנים לדברי תנא קמא, או תוך שלש השנים לדברי רבי יוסי, אז יש לכם עוד לחכות ולקוות, אבל אם עבר עליכם העסק בתורה שלא לשמה יותר מג' שנים לדר"י וה' שנים לת"ק, הרי הברייתא מזהירה אתכם, שלא תראו סימן יפה עוד בדרך הזה שאתם דורכים, ולמה לכם להשלות נפשכם בתקות שוא, בשעה שיש לכם תחבולה כל כך קרובה ובטוחה, כמו הלימוד של חכמת הקבלה, כמו שהוכחתי הטעם לעיל, להיות העיון בנושאי החכמה דבר אחד עם השי"ת עצמו, ע"י היטב לעיל.

כו) וכן נמשש את הקושיא השניה במ"ש, שצריכים תחילה למלאות כריסם בש"ס ופוסקים. הנה בודאי הוא, שכן הוא לדברי הכל, אמנם ודאי שכל זה אמור, אם כבר זכיתם ללימוד לשמה, או אפילו שלא לשמה אם אתם עומדים בתוך ג' השנים או ה' שנים, משא"כ אחר הזמן ההוא, הרי הברייתא מזהירה אתכם, שלא תראו עוד סימן יפה לעולם, וכמו שנתבאר לעיל, וא"כ מוכרחים אתם לנסות הצלחתכם בלימוד הקבלה.

כז) עוד צריכים לדעת, שישנם ב' חלקים בחכמת האמת: חלק א', הוא הנקרא סתרי תורה, שאסור לגלותם זולת ברמיוה, מפי חכם מקובל, למקבל מבין מדעתו. ומעשה מרכבה ומעשה בראשית שייכים ג"כ לחלק

הקבלה שבכתב ושבעדפוס, לא תמצא אפילו זכר מהם, כי הם הדברים שכיסה עתיק יומין, כנ"ל בגמרא. ואדרבא אמור אתה, אם אפשר להרהר ואפילו להעלות על הדעת, שכל אלו הקדושים והצדיקים המפורסמים, שהם גדולי האומה משופרי דשופרי, כגון ספר יצירה, וספר הזוהר, וברייתא דר' ישמעאל, ורב האי גאון, ור' חמאי גאון, והר"א מגרמיוזא, ויתר הראשונים עד לרמב"ן, ובעל הטורים, ובעל השו"ע, עד לגאון מוילנא, והגאון מלאדי, ויתר הצדיקים, זכר כולם לברכה, שמהם יצאה לנו כל התורה הנגלית ומפיהם אנו חיים, לידיע המעשה אשר נעשה למצוא חן בעיני השי"ת, והרי, כל אלו כתבו והדפיסו ספרים בחכמת הקבלה, כי אין לך גילוי גדול מכתבת ספר, אשר הכותב אותו, אינו יודע מי הם המעיינים בספרו, שיכול להיות שח"ו רשעים גמורים יסתכלו בו, ואם כן אין לך גילוי רזי תורה יותר מזה, וח"ו להרהר אחר מיטתם של קדושים וטהורים הללו, שיעברו אפילו כקוצו של יוד על מה שכתוב ומפורש במשניות ובגמרא, שאסור לגלות אותם, כמ"ש באין דורשין (במס' חגיגה), אלא בהכרח, שכל הספרים הנכתבים והנדפסים, המה בבחינת טעמי תורה, שעתיק יומין כיסה אותם מתחילה, ואח"כ גילה אותם בסוד חין אוכל יטעם כנ"ל, שסודות אלו, לא רק שאין איסור לגלותם, אלא אדרבא, מצוה גדולה לגלותם (כנ"ל בפסחים ק"ט), ומי שיוודע לגלות ומגלה אותם, שכרו הרבה מאד, כי בגילוי האורות הללו לרבים, ולרבים דוקא, תלוי דבר ביאת גואל צדק בב"א. (לא) וצריכים מאד להסביר פעם, למה תלויה ביאת גואל צדק בהתפשטות לימוד הקבלה לרבים, המפורסם כל כך בוזה ובכל ספרי הקבלה, וההמונים תלו בזה בוקי סריקי, עד לבלי סבול. וביאור ענין זה, מפורש בתיקוני זוהר (תיקון ל' ד"ה נתיב תנינא), וז"ל, נתיב תנינא, ורוח אלקים מרחפת על פני המים, מאי ורוח, אלא בודאי בוימנא דשכינתא נחתת בגלותא, האי רוח נשיב על אינון

וכו'; מאי למכסה עתיק, זה המכסה דברים שכיסה עתיק יומין, ומאי גינהו, סתרי תורה. ואיכא דאמרי, זה המגלה דברים שכיסה עתיק יומין, מאי גינהו, טעמי תורה, ופירש רשב"ם ז"ל, וז"ל "עתיק יומין": זה הקב"ה, דכתיב ועתיק יומין יתיב, "סתרי תורה": הוא מעשה מרכבה, ומעשה בראשית, ופירוש: של שם, כדכתיב זה שמי לעלם, "והמכסה": היינו שאינו מוסר אותם לכל אדם, אלא למי שלבו דואג, כמ"ש באין דורשין. "זה המגלה דברים שכיסה עתיק יומין": והכי משמע, למכסה סתרי תורה, שהיו מכוסין מתחילה, ועתיק יומין גילה אותן, ונתן רשות לגלותם, ומי שמגלה אותם זוכה למה שאמר בפסוק זה, עד כאן לשונו.

(כט) חרי לך במפורש, ההפרש הגדול בין סתרי תורה, אשר המשיגם נוטל כל השכר הגדול הזה (המפורש שם בגמרא בפירוש הכתוב) בשביל שמכסה אותם, ואינו מגלה אותם, והיפוכם טעמי התורה, אשר המשיגם נוטל כל השכר הגדול הזה, בשביל שמגלה אותם לאחרים, והאיכא דאמרי לא פליגי אלישנא קמא, אלא רק משמעות דורשין איכא בינייהו, אשר הלישנא קמא דורשין סיפא דקרא "ולמכסה עתיק" וע"כ מפרשין השג השכר הגדול על מכסה את סתרי התורה, והאיכא דאמרי דורשין רישא דקרא "ולאכול לשבעה" שמשמעותו "טעמי תורה", בסו"ה וחיך אוכל יטעם, כי אורות הטעמים מכונים אכילה, וע"כ מפרשים השג השכר הגדול הנאמר בכתוב, על המגלה את טעמי התורה, אבל אידי ואידי סוברים, שאת סתרי התורה חייבים לכסות ואת טעמי התורה חייבים לגלות.

(ל) הרי לך תשובה ברורה על הקושיות: הרביעית, והחמישית, שבתחילת ההקדמה, שמה שתמצא בדברי חז"ל וגם בספרים הקדושים שאין מוסרים אותה אלא למי שלבו דואג בקרבו וכו', היינו את אותו החלק שנקרא סתרי תורה, שהוא בחינת ג' ספירות ראשונות ובחינת ראש, שאין מוסרין אותה אלא לצנועים, ובתנאים ידועים, שבכל ספרי

(ג) והענין תבין, עם כל המתבאר לעיל בהקדמה זאת, כי לא התירו את העסק של לא לשמה, אלא משום, שמתוך שלא לשמה בא לשמה, בהיות המאור שבה מחזירו למוטב, ולפיכך, יחשב העסק שלא לשמה, לבחינת שפחה המסייעת, ועובדת את העבודות הנמוכות, בעד גבירתה, שהיא השכינה הקדושה, שהרי סופו לבא לבחינת לשמה, ויזכה להשראת השכינה. ואז נחשבת גם השפחה, שהיא בחינת העסק שלא לשמה, לבחינת שפחה קדושה, שהרי היא המסייעת ומכינה את הקדושה, אך נקראת בבחינת עולם עשיה של הקדושה. אמנם, אם אין אמונתו שלימה ח"ו, ואינו עוסק בתורה ובעבודה אלא רק מטעם שהש"ת צוה אותו ללמוד, כבר נתבאר לעיל, שבתורה ועבודה כאלה, לא יתגלה כלל המאור שבה, כי עיניו פגומות, ומהפכות האור לחושך, בדומה לעטלף כנ"ל. ובחינת עסק כזה, כבר יצאה מרשות שפחה קדושה, כי לא יזכה ח"ו על ידיה לבוא לשמה, וע"כ באה לרשות השפחה דקליפה, שהיא יורשת את התורה והעבודה האלו, ועושקתן לעצמה. ולפיכך רגזה הארץ, דהיינו השכינה הק' שנקראת ארץ, כנודע, כי אותן התורה והעבודה, שהיו צריכות לבא אליה, לרכושה של השכינה הקדושה, עושקת אותן השפחה בישא, ומורידה אותן לרכושן של הקליפות. ונמצאת השפחה, יורשת ח"ו את הגבירה.

(ד) ופירשו תיקוני הזוהר סוד השבועה, דאם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ שהתקפדה היא, שישראל ימשיכו אור החסד העליון, שנקרא אהבת חסד, כי זהו הנחפץ, שהוא נמשך דוקא, ע"י העסק בתורה ובמצוות שלא על מנת לקבל פרס, והטעם כי על ידי אור החסד הזה, נמשך לישראל אור החכמה העליונה, המתגלה ומתלבש, באור החסד הזה שהמשיכו ישראל. ואור החכמה הזה, ה"ס הכתוב, ונחה עליו רוח ה', רוח חכמה ובינה, רוח עצה וגבורה, רוח דעת ויראת ה' (ישעיה י"א), הנאמר על מלך המשיח, כמו שנאמר שם להלן, ונשא נס

דמתעסקי באורייתא, בגין שכינתא דאשתכחא בינייהו וכו'. כל הבשר חציר, כלא אינון כבעירן דאכלין חציר. וכל חסדו כצין השדה (ישעיהו מ'). כל חסד דעבדין לגרמייהו עבדין. וכו'. ואפילו כל אינון דמשתדלין באורייתא כל חסד דעבדין לגרמייהו עבדין. בההוא זימנא, ויזכור כי בשר המה רוח הולך ולא ישוב (תהלים ע"ח) לעלמא, ודא איהו רוחא דמשיח. וי לון מאן דגרמין, דיוזיל מן עלמא, ולא יתוב לעלמא, דאלין אינון דעבדי לאורייתא יבשה, ולא בעאן לאשתדלא בחכמה דקבלה, דגרמין דאסתלק נביעו דחכמה, דאיהו י' מינה וכו'. והאי רוח דאסתלק איהו רוח דמשיח ואיהו רוח הקודש, ואיהו רוח חכמה ובינה, רוח עצה וגבורה, רוח דעת ויראת ה'. פקודא תנינא, ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור, דא אהבה, דאיהי אהבת חסד, הה"ד ואהבת עולם אהבתיך ע"כ משכתיך חסד. ועלה אתמר, אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ וכו', רחימו ודחילו, עיקרא דיליה. בין טב ובין ביש, ובגין דא אתקריאת האי יראה ואהבה, על מנת לקבל פרס. ובגין דא, אמר קב"ה, השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ, דאיהו רחימו בלאו פרס, ולא על מנת לקבל פרס, דיראה ואהבה על מנת לקבל פרס, איהי של שפחה, ותחת שלש רגזה הארץ וגו' תחת עבד כי ימלוך, ושפחה כי תירש גברתה.

(ב) ונתחיל לבאר את תיקוני הזוהר מסיפא לרישא, כי אומר, שהיראה והאהבה, שיש לאדם בעסק התורה והמצוות על מנת לקבל פרס, דהיינו שמקוה שתצמח לו איזו טובה מחמת התורה והעבודה, הרי זו בחינת שפחה, שעליה כתוב, ושפחה כי תירש גברתה, שלכאורה קשה, הרי קיימא לן לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אע"פ שלא לשמה, ולמה רגזה הארץ? ועוד יש להבין, דבר היחס של העסק שלא לשמה, לבחינת שפחה דוקא, גם המליצה "שירשת את גבירתה" איזו ירושה ישנה כאן?

אין רוחא דמשיח מרחפת, אלא הולכת מהם ולא תשוב, כי השפחה הטמאה עושקת תורתם ויורשת את הגבירה כנ"ל, משום שאינם בדרך לבא מתוך שלא לשמה לבחינת לשמה, כנ"ל. וע"כ מסיק שם, דאלין אינון דעבדין לאורייתא יבשה, ולא בעאן לאשתדלא בחכמת הקבלה. פירוש הדברים: כי אעפ"י שאינם מצליחים ע"י העסק בתורה הנגלית משום שאין בה מאור, והוי יבשה, מסיבת קטנות דעתם (כנ"ל אות ט"ז ד"ה והנה), מ"מ הרי יכולים להצליח על ידי העסק בלימוד הקבלה, משום שהמאור שבה מלוכש בלבושין דהקב"ה, דהיינו השמות הקדושים והספירות, אשר בנקל היו יכולים לבא באותה הבחינה של שלא לשמה המביאתם לשמה, שאז היתה רוח אלקים מרחפת עליהם, בסוד המאור שבה המחזירם למוטב, אמנם בשום אופן אינם חפצים בלימוד הקבלה, וז"ש וי לון דגרמינן עניותא וחרבא וביזה והרג ואבדן בעלמא, והאי רוח דאסתלק, איהו רוח דמשיח, כמא דאתמר דאיהו רוח הקדש, ואיהו רוח חכמה ובינה וכו'.

(לו) חמתבאר מדברי תיקוני הזוהר הוא שישנה שבועה, שלא יתעורר אור החסד והאהבה בעולם, עד שמעשיהם של ישראל בתורה ומצוות, יהיו על הכונה שלא לקבל פרס, אלא רק להשפיע נחת רוח ליוצר ב"ה, שז"ס השבועה: השבעתי אתכם בנות ירושלים וכו'. באופן, שכל אריכות הגלות והיסורים שאנו סובלים, תלויים ומחכים לנו, עד שנזכה לעסק התורה ומצוות לשמה, ואם רק נזכה לזה, תיכף יתעורר אור האהבה והחסד הזה, שסגולתו להמשיך סוד הכתוב ונחה עליו רוח חריב וכו', ואז נזכה לגאולה השלימה. גם נתבאר, שאי אפשר שכל כלל ישראל יבואו לטהרה הגדולה הזו, וזולת על ידי לימוד הקבלה, שהיא הדרך הקלה ביותר, המסיקה גם לקטני הדעת, משא"כ בדרך העסק בתורת הנגלה בלבד, אי אפשר לזכות על ידה, וזולת ליחידי סגולה, ועל ידי יגיעה רבה, אבל לא למרבית העם, מטעם המבואר לעיל (אות כ"ב ד"ה אכן), ובזה נתבאר

לגוים, ואסף נדחי ישראל, ונפוצות יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ. כי אחר שישראל ממשיכין על ידי אור החסד, את אור החכמה, בסוד רוח חריב וכו', אז מתגלה המשיח, ומקבץ נדחי ישראל וכו'. הרי, שהכל תלוי בעסק התורה והעבודה לשמה, המסוגל להמשיך אור החסד הגדול, שבו מתלבש ונמשך אור החכמה. שז"ס השבועה, אם תעירו ואם תעוררו וכו', כי הגאולה השלימה וקיבוץ הגלויות אי אפשר וזולתה, היות סדרי צנורות הקדושה מסודרים כן.

(לה) וזה שפירשו עוד: ורוח אלקים מרחפת ע"פ המים, מאי ורוח אלקים, אלא בודאי, בזמנא דשכינתא נחתת בגלותא, האי רוח, נשיב על אינון דמתעסקי באורייתא, בגין שכינתא דאשתכחת בינייהו. פירוש הדברים, שבזמן גלות, בעת שישראל עדיין עוסקים בתורה ומצוות שלא לשמה, אמנם אם הם בבחינה זו, שמתוך שלא לשמה בא לשמה, הרי השכינה ביניהם, אלא בבחינת גלות, מטעם שעדיין לא בא לשמה, וכנ"ל, בסוד השפחה דקדושה. וז"ש, בגין שכינתא דאשתכחת בינייהו, כלומר בהסתר, אבל סופם לזכות לגילוי שכינה, ואז הרוח דמלך המשיח מרחפת על העוסקים, ומעוררת אותם לבא לשמה, בסוד המאור שבה מחזירם למוטב, שמסייעת ומכינה להשראת השכינה שהיא גבירתה. אמנם, אם ח"ו אינו העסק הזה דשלא לשמה ראוי להביאם לשמה, מטעמים הנ"ל, אז מצטערת השכינה ואומרת, כל הבשר חציר, כלא אינון כבעידין דאכלין חציר. פירוש, שלא נמצא בעוסקים בתורה, אותו רוח האדם העולה למעלה, אלא שמסתפקין ברוח הבהמה היורד למטה. ומפרשים שם הטעם, משום דכל חסדו כציץ השדה, ואפילו כל אינון דמשתדלין באורייתא, כל חסד דעבדין לגרמיהו הוא דעבדין, כלומר, שכל עסקם בתורה ומצוות הוא לתועלתם ולהנאתם עצמם, ואין העסק בתורה מסוגל להביאם לשמה ח"ו, וז"ש שם בההוא זמנא, ויזכור כי בשר תמה, רוח הולך ולא ישוב לעלמא, ודא איהו רוחא דמשיח, פירוש, שעליהם

היטב האפסיות שבקושיא הרביעית והחמישית שבתחילת ההקדמה.

לז) וחקושיא השלישית, שהיא הפחד שלא יחמיץ, הנה אין כאן פחד ולא כלום, כי ענין הנטיה מדרך ה' ח"ו שקרתה פעם, היתה מב' סיבות: או שעברו על דברי חז"ל בדברים האסורים לגלות, או משום שתפסו דברי הקבלה במשמעותם החיצונית, דהיינו בהוראות גשמיות, ועברו על לא תעשה לך פסל וכל תמונה, וע"כ באמת היתה חומה בצורה מסביב החכמה הזו עד היום, אשר רבים ניסו והתחילו בלימוד ולא יכלו להמשיך בו מחסרון הבנה, ומחמת הכינויים הגשמיים, אשר ע"כ טרחתי בביאור פנים מאירות ופנים מסבירות לפרש את הספר הגדול עץ החיים מהאר"י ז"ל ולהפשיט הצורות הגשמיות ולהעמידן בחוקי הרוחניים, למעלה ממקום ומזמן, באופן שיוכל כל מתחיל להבין הדברים בטעמם ונימוקם, בשכל בהיר ובפשטות גדולה, לא פחות כמו שמבינים גמרא ע"י פירוש רש"י ז"ל.

לח) ונמשיך להרחיב את החיוב של העוסק בתורה ומצוות לשמה שהתחלתי לדבר בו. הנה יש להבין את השם הזה של "תורה לשמה", למה מוגדרת העבודה השלימה הרצויה בשם הזה "לשמה", והעבודה שאינה רצויה בשם של "לא לשמה", כי לפי המובן הפשוט, שהעוסק בתורה ומצוות מחוייב לכוון לבו לעשות נ"ר ליוצרו, ולא לשם טובת עצמו, היה צריך לכנות זה ולהגדירו, בשם "תורה לשמו", ו"תורה שלא לשמו", שפירושו לשם שמים, ולמה מגדירים זה בשם "לשמה", ו"לא לשמה", שפירושו לשם התורה, אלא ודאי, שיש כאן הבנה יתירה מהאמור, שהרי הלשון מוכיחה, שתורה לשמו, שפירושו לעשות נחת רוח ליוצרו, אינו מספיק עדיין, אלא שצריך עוד שיהיה העוסק לשמה, שפירושו לשם התורה, וזה צריך ביאור.

לט) והענין הוא, כי נודע, ששם התורה הוא "תורת חיים", כאמור כי "חיים" הם למוצאיהם וגו' (משלי ד' כ"ב), וכה"א, כי

לא דבר ריק הוא מכם, כי הוא חייכם וגו' (דברים ל"ב מ"ז), וכיון שכן, הרי פירושה של תורה לשמה, אשר העוסק בתורה ומצוות מביא לו חיים ואריכות ימים, כי אז, התורה היא כשמה. ומי שאינו מכוון את לבו ודעתו לנאמר, נמצא שהעוסק בתורה ומצוות, מביא לו את ההיפך מהחיים ואריכות הימים חו"ש, דהיינו לגמחי ש"לא לשמה", שהרי שמה הוא "תורת חיים", והבן, ודברים אלו, באים מפורשים בדברי חז"ל (תענית ז' ע"א), כל העוסק בתורה שלא לשמה, תורתו נעשית לו סם המות, וכל העוסק בתורה לשמה, תורתו נעשית לו סם חיים.

אמנם דבריהם אלו צריכים ביאור, להבין, איך, ובמה, נעשית לו התורה הקדושה לסם המות, המעט הוא, שמתנגע לריק ולבטלה, ואין לו שום תועלת מטרחתו ויגיעתו, ח"ו, אלא עוד, שהתורה והעבודה עצמה, נהפכת לו לסם המות, שדבר זה מתמיה מאד.

מ) ונבין מתחילה את דברי חז"ל (מגילה ו' ע"ב), שאמרו, יגעתי ומצאתי תאמן, לא יגעתי ומצאתי אל תאמן, שיש להקשות על הלשון יגעתי ומצאתי, שנראים כתרתי דסתרי אהדדי, שהרי "יגיעה" היא ענין עבודה וטורח, שנותנים במחיר כל קנין רצוי, שבעד קנין חשוב נותנים יגיעה מרובה, ובעד קנין פחות נותנים יגיעה מועטת, והיפוכה היא, מציאה, אשר דרכה לבא אל האדם בהסח הדעת לגמרי, בלי שום הכנה של טורח ויגיעה ומחיר, וא"כ איך תאמר יגעתי ומצאתי, ואם יגיעה יש כאן היה צריך לומר יגעתי וקניתי או יגעתי וזכיתי, וכדומה, ולא "יגעתי ומצאתי".

מא) וחננא איתא בזוהר, על הכתוב ומשחרי ימצאונני, שאלו ע"ז היכן מוצאים את השי"ת, ואמרו שאין מוצאים אותו יתברך, אלא בתורה, וכן אמרו על הכתוב, אכן אתה אל מסתתר, אשר הקב"ה מסתיר את עצמו בתורה הקדושה, ייש להבין דבריהם ז"ל כראוי, כי לכאורה הקב"ה מוסתר רק בדברים ודרכים הגשמיים, ובכל הבלי העולם הזה שהם מחוץ לתורה, ואיך תאמר את ההיפך

אלא מתוך שאינו כן, אלא שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, גם אין עוברי רצונו נענשים כלל לעינינו, אלא השי"ת מאריך אפיה להם, ולא עוד אלא שלפעמים נדמה לנו ההיפך ח"ו, כמ"ש (תהלים ע"ג) הנה אלה רשעים ושלי עולם השגו חיל וגו', ולפיכך לא כל הרוצה ליטול את השם יבא ויטול, אלא שאנו נתקלים בכל פסיעה ופסיעה ח"ו, עד כמ"ש חז"ל (וי"ר פ"ב) על הכתוב אדם אחד מאלף מצאתי, אשר אלף נכנסים לחדר ואחד יוצא להוראה. הרי שהבנת השגחתו ית', היא הסיבה לכל טוב, ואי ההבנה היא הסיבה לכל רע, ונמצא, שהיא הקוטב אשר כל באי עולם מתגלגלים עליו, אם לשבט ואם לחסד.

מה) וכשנתבונן היטב בהשגת השגחה, הבאה להרגשת בני אדם, אנו מוצאים בהם ד' סוגים, שכל סוג וסוג מקבל השגחת השי"ת עליו במיוחד, באופן, שיש כאן ד' בחינות של השגת ההשגחה, ובאמת הן רק שתיים, דהיינו: הסתר פנים וגילוי פנים. אלא שנחלקים לארבע, כי יש ב' בחינות בהשגחה של הסתר פנים, שהם: הסתר אחד, והסתר בתוך הסתר, וב' בחינות בהשגחה של גילוי פנים, שהן: השגחה של שכר ועונש, והשגחת הנצחיות. כמו שיתבאר לפנינו בע"ה.

מו) וחנה הכתוב אומר (דברים ל"א י"ז), וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים, והסתרתי פני מהם והיה לאכל ומצאוהו צרות רבות ורעות, ואמר ביום ההוא, הלא על כי אין אלקי בקרבי, מצאוני הרעות האלה, ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא, על כל הרעה אשר עשה, כי פנה אל אלהים אחרים. וכשתפתכל בדברים תמצא, שמתחילה כתוב וחרה אפי וגו' והסתרתי פני וגו', דהיינו הסתר אחד, ואח"כ כתוב, ומצאוהו צרות רבות ורעות וגו' ואנכי הסתר אסתיר פני וגו', דהיינו הסתר כפול, וצריכים להבין הסתר כפול זה מהו.

מז) ומתחילה נבין, מה הפירוש של הפנים של השי"ת, שהכתוב אומר עליו והסתרתי

אשר רק בתורה הוא מסתיר את עצמו. גם המובן הכללי, שהקב"ה מסתיר את עצמו באופן שצריכים לבקשו, הסתר זה למה לו. וכן, שכל מבקשי אותו ימצאוהו, המובן בכתוב, ומשחרי ימצאוני, צריך להבין היטב, דבר הביקוש הזה, ודבר המציאה הזו, מה הם, ולמה הם.

מב) וצריך שתרע אמנם, אשר סיבת כל הריחוק הזה, שאנו רחוקים כל כך מהשי"ת, ומה שאנו עלולים כל כך לעבור על רצונו ית', אין כל זה, אלא משום סיבה אחת, שנעשתה למקור, לכל המכאובים והיסורים שאנו סובלים, ולכל הזדונות והשגגות שאנו נכשלים ובאים בהם ח"ו. שיחד עם זה מובן, שבהסתר הסיבה ההיא, נפטרים תיכף, מכל צער ומכל מכאוב, וזוהי תיכף להדבק בו ית' בכל לב, נפש ומאד, ואומר לך, שהסיבה המקורית היא אינה אחרת, אלא "מיעוט ההבנה שלנו בהשגחתו ית' על בריותיו", שאין אנו מבינים אותו יתברך כראוי.

מג) ונניח למשל, אם היה הקב"ה נוהג עם בריותיו בהשגחה גלויה באופן, אשר למשל, כל האוכל דבר איסור, יחנק תיכף על מקומו, וכל העושה מצוה, ימצא בה התענוג הנפלא בדומה לתענוגות המצוינים ביותר שבעולם הזה, הגשמי, כי אז, מי פתי היה מתהרר אפילו לטעום דבר איסור, בשעה שהיה יודע שתיכף יאבד מחמתו את חייו, כמו שאינו מהרהר לקפוץ לתוך הדליקה, וכן מי פתי היה עוזב איזו מצוה מבלי לקיימה תיכף בכל הזריזות, כמו שאינו יכול לפרוש, או להתמהמה על תענוג גדול גשמי הבא לידו, מבלי לקבלו מיד, בכל הזריזות שביכולתו. הרי, שאם היתה לפנינו השגחה גלויה, היו כל באי העולם צדיקים גמורים.

מד) חרי לעיניך, שבעולמנו לא חסר לנו, אלא השגחה גלויה, כי אם היתה לנו השגחה גלויה היו כל באי עולם צדיקים גמורים. וגם היו דבקים בו ית' בתכלית האהבה, כי ודאי לכבוד גדול היה זה לכל אחד ממנו, להתיידד ולהתאהב בו ית' בכל לב ונפש, ולהדבק בו תמיד, בלי אפילו הפסד רגע.

מצאוני הרעות האלה". כלומר, שמאמינים עוד בהשגחת שכר ועונש, ואומרים שהצרות והיסורים מגיעים להם מחמת שאינם דבוקים בהשי"ת, ככתוב, על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה, שזה נבחן שרואים עוד את השי"ת, אבל רק דרך אחוריו, ועל כן נקרא הסתר אחד, דהיינו הסתר הפנים בלבד.

(ג) וזה נתבאר ב' הבחינות של תפיסת ההשגחה הנסתרת המורגשות לבריות, דהיינו הסתר א', והסתר תוך הסתר. ההסתר הא' פירושו, הסתר פנים בלבד, והאחוריים מגולים להם, כלומר שמאמינים, שהשי"ת סיבב להם היסורים מחמת עונש, ואע"פ שקשה להם להכיר את השי"ת תמיד דרך אחוריו, כמבואר לעיל, שבאים מחמת זה לידי עבירה ע"ז, אפילו אז, נקראים בבחינת רשע שאינו גמור, כלומר, שהעבירות הללו דומות לשגגות, כי הגיעו להם מחמת ריבוי היסורים, שהרי בכללות המה מאמינים בשכר ועונש כאמור.

(ב) והסתר תוך הסתר, שפירושו שאפילו אחוריו של ה' נסתרו מהם, כי אינם מאמינים בשכר ועונש כנוצר לעיל, הנה העבירות שבידיהם נבחנות לזדונות, ונקראים רשעים גמורים, משום שהם פוקרים ואומרים שהשי"ת אינו משגיח כלל על בריותיו, ופונים לע"ז, כמ"ש, כי פנה אל אלהים אחרים, ח"ו.

(ג) וצריכים לדעת, שכל ענין העבודה, הנוהגת בקיום התורה והמצוות בדרך הבחירה, נוחגת בעיקר בב' הבחינות של ההשגחה המוסתרת האמורות. ועל הזמן ההוא, אומר בן זאב, לפום צערא אגרא (אבות ספ"ה). שהיות שהשגחתו יתברך אינה גלויה, ואי אפשר לראותו יתברך אלא בהסתר פנים, דהיינו רק דרך אחוריו, בדומה לאדם הרואה רעהו מאחוריו שעלול להטיל ספק ולחשוב אולי אחר הוא. הנה בדרך זאת, נמצאת תמיד הבחירה בידי האדם, אם לקיים רצונו ית' או ח"ו לעבור על רצונו, כי הצרות והמכאובים שמקבל, מביאים לו את

פניו ותבין זה, בדומה לאדם, בשעה שרואה הפנים של חברו מכירו תיכף, משא"כ ברואהו דרך אחוריו, כי אז אינו בטוח בהכרתו, ועלול להיות בספק אולי אחר הוא, ואינו חברו. וכן הדבר שלפנינו, כי הכל יודעים ומרגישים את השי"ת כי טוב הוא, ומדרך הטוב להיטיב, ולפיכך בשעה שהשי"ת הולך ומטיב עם בריותיו אשר ברא כמתנת ידו הרחבה, נבחן זה, שפניו ית' מגולות לבריותיו, כי אז הכל יודעים ומכירים אותו בהיותו מתנהג כראוי לשמו ית', כמו שנתבאר לעיל בדבר ההשגחה הגלויה, עש"ה. (מח) אמנם בשעה שמתנהג עם בריותיו להיפך מהאמור, דהיינו בעת שמקבלים יסורים ומכאובים בעולמו ית', הרי נבחן זה לאחוריים של השי"ת, כי הפנים שלו, דהיינו מידת טובו השלמה, נסתרה מהם לגמרי, שאין מנהג זה מתאים לשמו ית'. ודומה, לרואה את רעהו מאחוריו, שהוא עלול להטיל ספק ולחשוב אולי אחר הוא. וזש"ה, וחרה אפי וגו' והסתרת פני מהם וגו', כי בעת חרון האף, שהבריות מקבלים צרות ומכאובים, נמצא שהקב"ה מסתיר פניו ית', שהם מידת טובו השלמה, ורק אחוריו מגולים. ואז, צריכים להתחזקות גדולה באמונתו ית' כדי להזהר מהרהורי עבירה ח"ו, משום שקשה להכירו מאחוריו, כמבואר. וזהו הנקרא הסתר אחד.

(ט) אמנם ברבות ח"ו הצרות והמכאובים במידה מרובה ביותר, הנה גורם זה להסתר כפול, שנקרא בספרים, הסתר תוך הסתר, שפירושו שאפילו אחוריו יתברך אינם נראים ח"ו, כלומר, שאינם מאמינים שהשי"ת כועס עליהם ומענישם, אלא תולים חס ושלום זאת במקרה ובטבע ובאים לידי כפירה בהשגחתו יתברך בשכר ועונש. וזש"ה ואנכי הסתר אסתיר פני וגו', כי פנה אל אלהים אחרים, דהיינו שבאים לידי כפירה, ופונים לע"ז ח"ו.

(ג) משא"כ לפני זה, שהכתוב מדבר רק מבחינת הסתר אחד, מסיים הכתוב, ואמר ביום ההוא, הלא על כי אין אלקי בקרבי

יודע, שהאדם שב בכל לבו ולא יחטא עוד. ומהמתבאר הדבר פשוט לגמרי, כי באמת אין האדם בטוח לחלוטין שלא יחטא עוד, בטרם שיזכה להשגת ההשגחה של שכר ועונש המבוארת, דהיינו גילוי פנים כנ"ל. וגילוי פנים זה שמצד ישועת השי"ת, מכונה בשם עדות, שהרי ישועתו ית' בעצמו, להשגה הזו של שכר ועונש, היא המבטיחה לו שלא יחטא עוד, כמבואר לעיל. ונבחן על כן, שהשי"ת מעיד עליו, וז"ש, היכי דמי תשובה, כלומר, מתי יהיה אדם בטוח שזכה לתשובה שלמה. וע"כ נתנו לו אות ברור, דהיינו, עד שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לכסלו עוד, כלומר שיזכה לגילוי פנים, שאז ישועתו ית' עצמו מעידה עליו שלא ישוב לכסלו עוד, כמבואר.

(נז) וחנוה תשובה זו האמורה נקראת בשם תשובה מיראה, כי הגם ששב אל השי"ת בכל לב ונפש, עד שמעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לכסלו עוד, כמבואר, עכ"ז הרי כל הבטחון הזה, שלא יחטא עוד, הוא מטעם השגתו והרגשתו, את העונש והיסורים הרעים הנמשכים מהעבירות, אשר ע"כ בטוח בעצמו שלא יחטא כנ"ל, ע"ד שבטוח שלא יסבב לעצמו יסורים נוראים, אמנם סוף סוף, נמצאים התשובה והבטחון הזה, שהוא רק מחמת יראת העונשים הנמשכים מהעבירות, ונמצא שתשובתו היא רק מיראת העונש, ונקראת משום זה תשובה מיראה.

(נח) ועם זה מובנים דברי חז"ל, שהעושה תשובה מיראה, זוכה שהזדונות נעשין לו כשגגות, ויש להבין, איך נעשה זה ועם הנ"ל תבין היטב, כי נתבאר לעיל (אות נ"ב ד"ה והסתר), שהזדונות שהאדם עושה המה נמשכים לו, מבחינת קבלת ההשגחה של הסתר הכפול, שהוא הסתר בתוך הסתר, שפירושו, שאינו מאמין בהשגחת שכר ועונש ח"ו, אמנם מבחינת הסתר אחד, שפירושו שמאמין בהשגחת שכר ועונש, אלא שמתוך ריבוי היסורים בא לפעמים לידי הרהורי עבירה, כי אע"פ שמאמין שהיסורים הגיעו לו מחמת

הספק במציאות השגחתו ית' על בריותיו, כנ"ל, אם כבחינה א', שהמה שגגות, אם ח"ו כבחינה ב' שהמה זדונות, עש"ה. ובין כך ובין כך, הוא נמצא בצער רב ויגיעה מרובה, ועל הזמן שהוא אומר הכתוב, כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה וגו' (קהלת ט'), כי לא יזכה לגילוי הפנים, שפירושו המידה השלימה של טובו ית' בטרם שישתדל ויעשה, כל מה, שאך בידו ובכחו לעשות, ולפום צערא אגרא.

(נד) אמנם אחר שרואה השי"ת, שהאדם השלים מידת יגיעתו, וגמר כל מה שהיה עליו לעשות בכה בחירתו והתחזקותו באמונת השי"ת, אז עוזר לו השי"ת, וזוכה להשגת ההשגחה הגלויה, דהיינו לגילוי פנים, ואז זוכה לתשובה שלימה, שפירושה ש"שב" ומתדבק בהשי"ת בכל לב, נפש ומאד, כמו שנמשך מאליו מצד ההשגה של ההשגחה הגלויה.

(נה) וחנוה השגה זאת ותשובה זו האמורות, באות לו לאדם בב' מדרגות, שהראשונה היא, השגת השגחת שכר ועונש בהחלט, ומלבד שמשיג בהשגה ברורה את שכרה של כל מצוה לעוה"ב, זוכה ג"כ להשיג התענוג הנפלא שבעת קיום המצוה, תיכף בעוה"ז, וכן מלבד שמשיג העונש המר, הנמשך מכל עבירה לאחר מיתתו, זוכה ג"כ להרגיש את טעמה המר של כל עבירה, ג"כ בעוד בחיים חיתו, ומובן מאליו, שהזוכה להשגחה הגלויה הזאת, בטוח בעצמו שלא יחטא עוד, כמו שאדם בטוח שלא יחתוך באבריו ויגרם לעצמו יסורים נוראים, וכן בטוח בעצמו, שלא יעזוב המצוה מלקיימה תיכף כשבאה לידו, כמו שהאדם בטוח, שלא יעזוב שום תענוג העוה"ז או ריוח גדול הבא לידו.

(נו) ובזה תבין מ"ש ז"ל, היכי דמי תשובה, עד שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לכסלו עוד, שלכאורה הדברים מתמיהים, שא"כ, מי יעלה השמימה לשמוע עדותו של השי"ת, גם לפני מי צריך השי"ת להעיד עדותו זאת, וכי לא מספיק שהשי"ת בעצמו

שחומן ההוא, דהיינו בטרם שזכה לתשובה, אינו ראוי עדיין להקרא בשם צדיק, שהרי אז נשאר לו הסתר הפנים כמו שהיה, וע"כ נקרא צדיק שאינו גמור, כלומר שעדיין יש לתקן את העבר שלו.

(סב) ונקרא ג"כ בינוני, משום שאחר שזכה עכ"פ לתשובה מיראה, נעשה מוכשר על ידי העסק השלם בתורה ומע"ט, לזכות לתשובה מאהבה גם כן, אשר אז, יזכה לבחינת צדיק גמור, ולפיכך נמצא עתה, שהוא הבינוני בין היראה לאהבה, שעל שם זה נקרא בינוני, משא"כ בטרם זה, לא היה מוכשר לגמרי אפילו להכין את עצמו לתשובה מאהבה.

(סג) והנה נתבארה היטב המדרגה הראשונה של השגת גילוי הפנים, דהיינו, ההשגה והרגשת השגחת שכר ועונש, באופן שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לכסלו עוד כנ"ל, שזה נקרא תשובה מיראה, שהזדונו נעשו לו כשגגות, ונקרא צדיק שאינו גמור, וגם נקרא בינוני, כמבואר.

(סד) ועתה נבאר את המדרגה השנייה של השגת גילוי הפנים, שהיא השגת ההשגחה השלימה האמיתית הנצחית, שפירושה, שהשם יתברך משגיח על בריותיו בבחינת הטוב והמיטיב לרעים ולטובים, אשר עתה הוא נקרא צדיק גמור, ותשובה מאהבה, אשר זוכה שהזדונו נהפכו לו לזכויות. והנה נתבארו כל ד' הבחינות של הבנת ההשגחה, הנוהגים בבריות, אשר שלש הבחינות הראשונות, שהם: הסתר כפול, והסתר אחד, והשגת השגחת שכר ועונש, אינם אלא הכנות, שעל ידיהם יזכה האדם לבחינה הד', שהיא השגת ההשגחה האמיתית הנצחית, שענינה יתבאר לפנינו בע"ה.

(סה) ויש להבין אמנם, למה לא די לו לאדם בחינה ג', שהיא השגת ההשגחה של שכר ועונש, שאמרנו, אשר כבר זכה שהיודע תעלומות מעיד עליו שלא יחטא עוד, ולמה נקרא עדיין בינוני או צדיק שאינו גמור, ששמו מוכיח עליו שעדיין אין עבודתו רצויה בעיני השי"ת, ועדיין נמצא חסרון ופגם בבחינת התורה והעבודה שלו.

עונש, עכ"ז דומה לרואה את רעהו מאחוריו, שעלול להטיל ספק ולחשוב אולי אחר הוא כנ"ל עש"ה, שהחטאים האלה המה רק שגגות, שמתוך שמאמין בכלל בהשגחת שכר ועונש, ע"ש.

(נט) ולפיכך, אחר שזכה לתשובה מיראה הנ"ל, שפירושה בהשגה ברורה של השגחת שכר ועונש, עד שבטוח שלא יחטא, הנה נתקנת לו לגמרי, בחינת ההסתר בתוך הסתר, שהרי עתה רואה הוא בעליל, שיש השגחת שכר ועונש, וברור לו שכל ריבוי היסורים שהרגיש מעודו, היו לו לעונש מהשגחתו יתברך על החטאים שעשה, ואגלאי מלתא למפרע, שהיתה לו אז טעות מרה. ולפיכך עוקר הזדונו האלה משורשם, אמנם לא לגמרי, אלא שנעשים לו לשגגות, כלומר בדומה לעבירות שעשה מבחינת הסתר אחד, שנכשל, מחמת בלבול הדעת שהגיע לו מתוך ריבוי היסורים, שמעבירים את האדם מדעתו, שהמה נחשבים רק לשגגות כנ"ל.

(ס) אמנם את הסתר הפנים הא', שהיה לו לפני זה, לא תיקן כלל בתשובתו זאת, רק מכאן ולהבא, אחר שזכה לגילוי פנים, כנ"ל. אבל לשעבר, בטרם שזכה לתשובה, הרי נשארו לו הסתר הפנים וכל השגגות כמו שהיו, מבלי שום תיקון ושינוי כלל, שהרי גם אז האמין, שהצרות והיסורים באו לו מחמת עונש, כמש"ה, ואמר ביום ההוא על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה, כנ"ל עש"ה.

(סא) ולכן עדיין לא נקרא צדיק גמור, כי הזוכה לגילוי פנים, שפירושו מידת טובו השלימה כראוי לשמו ית', (כנ"ל, אות נ"ה ד"ה והנה) הוא הנקרא בשם צדיק, להיותו מצדיק את השגחתו ית' כמות שהיא באמת, דהיינו שנוהג עם בריותיו בתכלית הטוב ובתכלית השלימות, באופן, שמטיב לרעים ולטובים, וע"כ, כיון שזכה לגילוי פנים מכאן ואילך, ראוי להקרא בשם "צדיק", אמנם מתוך שלא תיקן לגמרי אלא את בחינת הסתר בתוך הסתר, אבל בחינת הסתר א' עדיין לא תיקן. אלא רק מכאן ואילך כנ"ל, ונמצא

(ט) וכיון שכן, הרי יש לנו להבין את מהותה של אהבת ה', מתוך מדות האהבה, שהאדם נוהג בהן כלפי חברו, אשר בהכרח גם אהבת ה' מושפעת במדות אלו, כי מתחילה לא הוטבעו באדם אלא לשמו ית', כמבואר לעיל. וכשנתבונן במדות האהבה שבין איש לרעהו, נמצא בהן ד' מדות של אהבה, זו למעלה מזו, כלומר, שתיים שהן ארבע.

(ע) הא' היא אהבה התלויה בדבר, שפירושה, אשר מרוב טובה ותענוג ותועלת שקיבל מחברו, דבקה בו נפשו בו באהבה נפלאה. ובוה ב' מדות: מידה א', שבטרם שהכירו ונתאהבו זה בזה, גרמו רעות אחד לחברו, אלא שאינם רוצים לזכור אותו, משום שעל כל פשעים תכסה אהבה. ומידה ב' היא, שמעודם עשו טובות ותועלת זה לזה, ושום זכר של נזק ורעה כלשהם איננו ביניהם מעולם.

(עב) חב' היא, אהבה שאינה תלויה בדבר, שפירושה, שהכיר מעלת חברו, שהיא מצוינת ועולה בהפלגה גדולה על כל המשוער והמדומה, שמתוך כך דבקה נפשו בו באהבה רבה לאין קץ. וגם כאן, יש ב' מידות: מידה א' היא, בטרם שמכיר כל הליכותיו ועסקיו של חברו עם אחרים שאו נבחת אהבה זו, לאהבה בלתי מוחלטת, משום שנמצא לחברו אילו עסקים עם אחרים, שבשטחיות נדמה כמי שגורם להם רעות ונזק מתוך התרשלות, באופן, שאם היה האותב רואה אותם היתה נפגמת כל מעלתו של חברו, והיתה האהבה מתקלקלת ביניהם. אלא שעדיין לא ראה עסקיו אלה, ולכן, עדיין אהבתם שלימה וגדולה בהפלאה יתירה.

(עג) מידח ב' באהבה שאינה תלויה בדבר, היא המידה הד' של האהבה בכללה, היא באה ג"כ מהכרת מעלה שבחברו כנ"ל, אלא נוסף על זאת עתה מכיר הוא כל עסקיו והליכותיו עם כל אדם, אף אחד מהם לא יחסר, ובדק ומצא שלא לבד שאין בהם שמץ דופי, אלא, טובתו מרובה עליהם לאין קץ, ועולה על כל המשוער והמדומה, ועתה היא, אהבה נצחית ומוחלטת.

(ס) ונקדים לברר מה שהקשו המפרשים על המצוה של אהבת ה', כי איך חייבה אותנו התורה הקדושה במצוה שאין בידינו לקיימה כלל, שהרי על הכל אפשר לו לאדם, שיכוף את עצמו וישעבד את עצמו לקיימו, אבל על אהבה, אינם מועילים שום שעבוד וכפיה שבעולם. ותירצו, שמתוך שהאדם מקיים את כל תרי"ב המצוות כהלכתן, נמשכת לו אהבת השם מאלוה, ולפיכך נחשבת לו כמו בידו לקיימה, שהרי יכול לשעבד ולכוף את עצמו בתרי"ב המצוות שיקיימן כהלכתן, שאז זוכה גם באהבת ה'.

(סז) אמנם דבריהם אלו צריכים עוד לביאור רחב, כי סוף סוף לא היתה אהבת ה' צריכה להגיע לנו בבחינת מצוה, מאחר שאין לנו בה שום מעשה ושעבוד כלל מידינו אלא שבאה מאלוה אחר שנשלמים בתרי"ב המצוות. וא"כ די לנו ומספיק לגמרי הציווי של תרי"ב המצוות, ולמה נכתבה מצות האהבה.

(סח) וכדי להבין זאת, צריכים מקודם להבנה אמיתית במהותה של אהבת ה' עצמה. ויש לדעת, שכל הנטיות והמדות הטבעיות באדם לשמש עמקן כלפי חבריו, הנה כל אלו הנטיות והמדות הטבעיות כולן נחוצות לעבודת השי"ת, ומתחילה לא נבראו והוטבעו באדם, אלא רק משום תפקידן הסופי האמור, שהוא תכלית וסוף כל האדם, בסו"ה ולא ידח ממנו נדח, אשר אז צריך להם לכולם, כדי להשתלם עמם בדרכי קבלת השפע, ולהשלים חפץ ה'. וז"ש כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו וגו' (ישעיה מ"ג ד'), וכן כל פעל ה' למענהו וגו' (משלי ט"ז ד'), אלא שבינתים הוכן לו לאדם עולם מלא, כדי שכל אלו הנטיות והמדות הטבעיות שבו, יתפתחו וישתלמו ע"י שיתעסק בהן עם הבריות, באופן, שיהיו ראויים לתכליתם וז"ש חו"ל, חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם, משום שכל בריות העולם נחוצים ליחיד, שהמה המפתחים ומכשירים את נטיותיו ומדותיו, של כל אדם יחיד, עד שיוכשרו ויעשו לכלי שרת לעבודתו ית'.

ויקבל עולמו בחייו. ועוד יש להבין בכלל, למה לו לאדם לראות העוה"ב שלו בחייו, המצער הוא אשר אחריתו לחיי העוה"ב. ועוד, למה העמידו ברכה זו בראשונה.

(עז) וחנה קודם כל צריכים להבין, ראייה זו של העוה"ב שלו בחייו, איך היא. כי ודאי, שבעינים הגשמיות אין רואים שום דבר רוחני, גם אין מדרכו של השי"ת לשנות סדרי בראשית, כי כל סדרי בראשית מתחילתם, לא סדרם השי"ת בסדרים הללו, אלא משום, שהמה המוצלחים ביותר לתכלית הנרצית מהם, דהיינו, שיזכה האדם על ידיהם להתדבק בו ית' כנ"ל, כמ"ש, כל פעל ה' למענתו. וא"כ, יש להבין, איך יצויר לאדם, ראיית עולמו בחייו.

(עח) ואומר לך שראיה זו מגיעה לו לאדם על ידי "פקיחת עינים" בתורה הקדושה, עד"ה "גל עיני" ואביטה נפלאות מתורתך. ועל דבר זה משביעים לה לנשמה, בטרם ביאתה לגוף (נדה דף ל' ע"ב), אשר אפילו כל העולם יאמרו לך שצדיק אתה, תהיה "בעיניך" כרשע. דהיינו בעיניך דוקא, פי' כל עוד שלא זכית לפקחת "עינים" בתורה, תחזיק את עצמך כרשע, ובל תשטה את עצמך מכח הפרסום שיש לך בכל העולם לצדיק, ובוז תבין ג"כ, למה העמידו הברכה של עולמך תראה בחיך בראש הברכות, כי לפני זה, אינו זוכה אפילו לבחינת "צדיק שאינו גמור".

(עט) אמנם יש להבין, אם באמת יודע בעצמו, שכבר קיים כל התורה כולה, וכן כל העולם כולו הסכימו לו בזה, למה כל זה לא יספיק לו כלל, אלא שמושבע ועומד להחזיק את עצמו לרשע. ומשום, שחסרה לו המדרגה הנפלאה הזאת של פקחת העינים בתורה, לראות עולמו בחייו, אתה מדמה אותו לרשע, דבר זה מתמיה ביותר.

(פ) אמנם כבר נתבאר ד' הדרכים של השגתם של בני האדם את השגחתו ית' עליהם, שהן: שתיים מבחינת הסתר הפנים, ושתיים מבחינת גילוי הפנים. ונתבאר הטעם של "הסתרת הפנים" מהבגיות, שהיא בכונן

(עד) וחנה כל אלו ד' המידות של האהבה, הנוהגות בין איש לרעהו, המה נוהגות ג"כ בין האדם למקום. ולא עוד, אלא שהמה נעשו כאן באהבת ה' בבחינת מדרגות, על דרך סיבה ומסובב, ואי אפשר לזכות בשום אחת מהן, בטרם שיזכה למידה הא' של האהבה התלויה בדבר, ואחר שזכה בה על שלימותה, המידה הא' הזאת מסבכת לו לזכות במידה הב', ואחר שזכה בה במידה הב' והגיע לסופה, הרי היא מסבכת לו לזכות במידה הג', וכן המידה הג' למידה הד', לאהבה הנצחית.

(עו) ולפי"ז מתעוררת השאלה, איך יצויר לו לאדם לזכות למדרגה ראשונה של אהבת ה', שהיא מידה א' של האהבה התלויה בדבר, שפירושה, אהבה הבאה מחמת רוב טובה שהשיג מהנאה, בעת שקיימא לן, שכר מצוה בהאי עלמא ליכא. ומכ"ש לפי המתבאר, שכל אדם מוכרח לעבור, דרך ב' הבחינות הראשונות של ההשגחה בדרך הסתר פנים, שפירושה, שהפנים שלו ית', דהיינו, מידת טובו ית', שמדרך הטוב להיטיב, הן נסתרות באותו זמן, כנ"ל (אות מ"ז ד"ה ומתחילה) ע"ה. ולפיכך, מקבלים אז צער ויכורים ע"ש. אמנם נתבאר, שכל העסק בתורה ובעבודה דרך בחירה, נוהגים בעיקר בזמן ההוא של הסתר פנים, ע"ש. ואם כן איך יצויר, שיזכה למידה ב' של האהבה התלויה בדבר, שפירושה, שמעודו עד היום הזה עשה לו הנאה רק טובות מרובות ונפלאות, ולא גרם לו שום שמץ של רע כל שהוא, ואצ"ל, שיזכה למדרגה ג' או ד'.

(עז) אמנם כן, צללנו לתוך מים אדירים ולכל הפחות יש לנו להעלות מכאן מרגלית יקרה. ונתבאר ע"כ מאמר חז"ל (ברכות י"ז), כי הו' מפתרי רבנן מבי רבי אמי, ואמרי לה מבי רבי חנינא, אמרי ליה הכי עולמך תראה בחיך, ואחרייתך לחיי העולם הבא וכו', ופעמיך ירצו לשמוע דברי עתיק יומין, עכ"ל. ויש כאן להבין, למה לא אמרו עולמך תקבל בחיך, אלא, רק "תראה", ואם באו לברך, היה להם לברך בשלימות, דהיינו, ששיגי

מצוה שבתורה הקדושה, שכבר קיים אותה מתוך היגיעה מבחירתו, זוכה ורואה בה את שכל המצוה המיועד לו לעוה"ב. וכן ההפסד הגדול שבעבירה.

(פד) ואע"פ, שעדיין לא הגיע השכר לידו, כי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, עכ"ז מספיקה לו ההשגה הברורה הזאת מכאן ואילך, להרגיש התענוג הגדול בעת עשיית כל מצוה, כי כל העומד לגבות כגבוי דמי, למשל, כסוחר שעשה עסק והרויח בו סכום גדול, אע"פ שעתידי הרויח להגיע לידו לאחר זמן רב, מ"מ אם הוא בטוח בלי שום צל של ספק קל, שהרויח יגיע לידו בזמן, הרי אצלו השמחה שוה, כמו שהגיע לידו תיבת פה) ומובן מאילי, שהשגחה גלויה כזאת מעידה עליו שמכאן ואילך יתדבק בתורה וישייך ר"ל לה ונפש ומאד, וכן שיפרוש ויברח מהעבירות כמו שבורח מפני אש, ואע"פ שאינו עוד צדיק גמור כנ"ל, משום שלא זכה עדיין לתשובה מאהבה, מ"מ, הדביקות הגדולה שלו בתורה ומע"ט עוזרת לו לאט לאט, לזכות ג"כ, בתשובה מאהבה, דהיינו המדרגה הב' של "גילוי פני" וזו יכול לקיים כל תרי"ג המצוות בשלימות, ונעשה צדיק גמור.

(פו) ועתה מובן לנו היטב, מה שהקשינו בענין השבועה, שמשביעין את הנשמה טרם ביאתה לעוה"ז, אשר אפילו כל העולם אומרים לך צדיק, אתה תהיה בעיניך כרשע, שהקשינו, מאחר שהעולם כולו מסכימים עמו שהוא צדיק, למה מחויב להתחזק עצמו כרשע, וכל העולם כולו לא יהיה נאמן לו. ויש עוד להוסיף להקשות, על הלשון "ואפילו כל העולם כולו אומרים וכו'", מה ענין העדות של העולם כולו לכאן, והלא האדם יודע בעצמו יותר מכל העולם כולו, והיה לו להשביעו שאפילו אתה יודע בעצמך שצדיק אתה, וכו'.

וביותר קשה, הלא גמרא מפורשת היא (ברכות ס"א), אמר רבא, לידע איניש בנפשיה, אם צדיק גמור הוא אם לאו, עכ"ל. הרי, שיש חיוב ומציאות להיות באמת צדיק

גדולה, כדי ליתן מקום לבני אדם להתיגע, ולעסוק בעבודתו ית' בתורה ומצוות מבחינת "בחירה", כי אז עולא נחת הרוח לפני המקום מעבודתם בתורתו ומצוותיו, ביותר מהנ"ר שלו מהמלאכים של מעלה, שאין להם בחירה, אלא שמוכרחים בשליחותם, כנודע. גם יש עוד טעמים מובהקים ביותר, שאין כאן המקום להאריך בהם.

(פא) ועם כל השבח האמור על בחינת הסתר פנים, איננה נחשבת לשלימות, אלא לבחינת "מעבר" בלבד. כי היא המקום, שמשם זוכים לכל השלימות המקוה, דהיינו, שכל שכר מצוה המוכן לאדם, אינו זוכה בה, אלא מתוך יגיעתו בתורה ומע"ט בזמן של הסתר הפנים, כלומר, מזמן שעוסק מכה "בחירה", כי אז יש לו צער מתוך התחזקותו באמונתו ית' בקיום רצונו, וכל השכר של האדם אינו נמדד, אלא לפי הצער שסובל מקיום התורה והמצוה, כדברי בן הא הא, לפום צערא אגרא.

(פב) ולפיכך, מוכרח כל אדם לעבור ה"מעבר" הזה, של הזמן מהסתר הפנים, וכשמשלים זה, אז זוכה להשגת ההשגחה הגלויה, דהיינו, לגילוי הפנים כנ"ל. ובטרם שזכה לגילוי הפנים, ואע"פ שרואה את האחוריים, אי אפשר לו שלא יבא פעם לידי עבירה, כנ"ל (ד"ה וצריכים עשי"ה), ולא בלבד שאין בידו לקיים כל תרי"ג המצוות, משום, שאין האהבה באה בדרך הכפיה והאונס, אלא אפילו בתרי"ב מצוות ג"כ אינו שלם, כי אפילו, היראה שלו אינה קבועה כהלכתה, כנ"ל. וז"ס, אשר "תורה" היא בגי' תרי"א (שכל גימטריא ה"ס אחוריים) שאפילו תרי"ב אינו יכול לקיים כהלכתה, וז"ס לא לנצח ירי"ב וכו', אלא סופו לזכות לגילוי הפנים, כאמור.

(פג) וזנה, מדרגה ראשונה של גילוי הפנים, שהיא השגת השגחת שכר ועונש בבירור המוחלט, אין זו באה לו לאדם, אלא על ידי ישועתו ית', שזוכה בפקידת עינים בתורה הקדושה, בהשגה נפלאה, ונעשה כמעין המתגבר כר"מ (אבות פ"ו) ובכל

גמור, ולא עוד, אלא מחוייב לחקור ולידע בעצמו את האמת הזו, ואם כן, איך משביעים את הנשמה, שתמיד תהיה בעיניה כרשע, ושלא תדע לעולם את האמת בעצמה, אחר שחז"ל חייבו את ההיפך, כמבואר.

(פז) אמנם, הדברים כדו"קיים מאד, כי האדם עצמו, כל עוד שלא זכה לפקחת עינים בתורה בהשגה נפלאה, עד שיספיק לו להשגה ברורה בהשגת שכר ועונש, הנה ודאי, שלא יוכל לרמות את עצמו בשום אופן, להחזיק את עצמו כצדיק, כי מרגיש בהכרח, שחסרים לו ב' המצוות הכוללות ביותר שבתורה, שהן "אהבה ויראה". שאפילו, לזכות ליראה בשלימות, דהיינו, באופן שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לכסלו עוד, מחמת רוב יראתו, מהעונש וההפסד של העבירה, כנ"ל, הנה, זה לא יצויר לאדם כלל, בטרם שיוכה להשגה שלימה וברורה ומוחלטת, בהשגחת שכר ועונש, דהיינו, הזכיה של מדרגה א' של גילוי פנים, המגיעה לו לאדם ע"י פקחת עינים בתורה, כנ"ל. ואין צריך לומר לאהבה, שענינה לגמרי מחוץ לגדר יכולתו, להיותה תלויה באבנתא דליבא, ושום יגיעה וכפיה אינה מועילה לו כאן.

(פח) ולפיכך, לשון השבועה היא, "ואפילו כל העולם אומרים לך שצדיק אתה וכו'". כי ב' המצוות האלו, "אהבה ויראה" הן מסורות רק לאדם עצמו, ואין אחד מבני העולם זולתו, יכול להבחין בהן ולדעת אותן. ולפיכך, כיון שרואים אותו שלם בתרי"א מצוות, מיד אומרים, שמן הסתם יש לו המצוות של אהבה ויראה ג"כ. ומתוך שטבע האדם מחייב להאמין לעולם, הריהו עלול מאד ליפול לטעות מרה, לפיכך, משביעים את הנשמה על זה, עוד טרם ביאתה לעוה"ז, והלואי שיועיל לנו. אמנם, האדם כשהוא לעצמו מחוייב ודאי לחקור ולידע בנפשו אם צדיק גמור הוא, כנ"ל.

(פט) גם מובן היטב מה שהקשינו לעיל בדבר זכיית האהבה, הקשינו, איך אפשר לזכות אפילו למדרגה ראשונה של אהבה, בה בשעה שקיימא לן שכר מצוה בהאי עלמא ליכא,

עש"ה. ועתה מובן היטב, שהרי, אינו צריך לקבל ממש, את שכר המצוה בחייו, כי ע"כ דייקו, עולמן "תראה" בחייו, ואחריתך לחיי העוה"ב, דהיינו, להורות ששכר מצוה בהאי עלמא ליכא, אלא, בעוה"ב, אמנם, לראות ולידע ולהרגיש שכר המצוה העתיד לבא בעוה"ב, הוא מוכרח באמת לדעת זה בבירור גמור, בעוד בחיים חיתו, דהיינו, על ידי השגתו הנפלאה בתורה כנ"ל, כי אז זוכה עכ"פ, לבחינת האהבה התלויה בדבר, שהיא מדרגה ראשונה של היציאה מהסתר פנים, וביאתו לגילוי פנים, המוכרחת לו לאדם לקיום תורה ומצוות כהלכתו, באופן שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לכסלו עוד, כנ"ל (ד"ה ומהמתבאר) עש"ה.

(צ) ומעתה, מתוך שמתאמץ בשמירת התורה והמצוות מבחי' אהבה התלויה בדבר, הבאה לו מידיעת השכר העתיד לו בעוה"ב, מבחינת כל העומד לגבות כגבוי דמי, כנ"ל (ד"ה ואע"פ), או הולך וזוכה למדרגה הב' של גילוי הפנים, שהיא בחינת השגחתו יתברך על העולם מתוך נצחיותו ואמיתיותו, דהיינו, שהוא טוב ומיטיב לרעים ולטובים, וזוכה לאהבה שאינה תלויה בדבר, שאז הזדוונות נעשים לו כזכויות, ומשם ואילך, נקרא צדיק גמור, כי יכול לקיים התורה והמצוות באהבה ויראה, ונקרא גמור, כי יש לו כל תרי"ג המצוות בשלימות.

(צא) ומיושב ג"כ מה שהקשינו לעיל, בזוכה בבחינה ג' של ההשגחה, דהיינו, השגחת שכר ועונש, שכבר יודע תעלומות מעיד עליו שלא ישוב לכסלו עוד, ועכ"ז נקרא עדיין רק צדיק שאינו גמור, ע"ש. ועתה מובן היטב, כי סוף סוף עדיין חסרה לו "מצוה אחת", דהיינו מצות האהבה, כמבואר, והוא אינו גמור ודאי, שהרי צריך לגמור בהכרח מספר תרי"ג המצוות, שהן בהכרח הפסיעה הראשונה על מפתן השלימות.

(צב) ובכלל האמור, יתבארו לנו היטב הקושיות המפורשות, שהקשו, איך חייבה אותנו התורה במצות האהבה, בשעה שהמצוה הזאת איננה כלל בידינו לעסוק ולנגוע בה

תיכף מוצא אותו, כי כן מורה הלשון „ומשחרי“, והיה אפשר לחשוב, שאין צריך לזה יגיעה כל כך, ואפילו איש פחות, שאינו מוכן ליתן על זה שום יגיעה, גם הוא ימצא אותו ית'. לזה הזהירונו חז"ל, שאל תאמין לפירוש כזה, אלא, היגיעה היא הכרחית כאן, ולא יגעתי ומצאתי אל תאמן.

צה) ובזה תבין, למה נקראת התורה בשם חיים, כמ"ש, ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב וגו' (דברים ל' ט"ו), וכן ובחרת בחיים וגו', וכן כי חיים הם למצאיהם (משלי ד' כ"ב), כי דבר זה נמשך לה מהכתוב, כי באור פני מלך חיים (משלי ט"ז). בהיות שהשי"ת הוא מקור כל החיים וכל הטוב, וע"כ, החיים נמשכים לאותם הענפים הדבקים במקורם, שזה אמור באותם שהתייגעו ומצאו אור פניו ית' בתורה, דהיינו שזכו לפסיחת עינים בתורה בהשגה הנפלאה, עד שזכו לגילוי הפנים, שפירשו, השגת ההשגחה האמיתית הראויה לשמו ית' „הטוב“, ושמדרך הטוב להיטיב, כנ"ל (ד"ה והנה) עש"ה.

צו) וחזכאים הללו, כבר אינם יכולים לפרוש את עצמם מקיום המצוה כהלכתה, כמו אדם שאינו יכול לפרוש את עצמו מתענוג נפלא שהגיע לידו, וכן בורחים מפני העבירה כבורח מפני הדליקה (כנ"ל ד"ה והנה) עש"ה. ועליהם נאמר ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כלכם היום, להיות אהבתו ית' מגיעה ומושפעת אליהם באהבה טבעית, בצורות הטבעיים המוכנים לו לאדם מטבע הבריאה, כי עתה נמצא הענף דבוק בשרשו כראוי, והחיים מושפעים לו בשפע רב ממקורו בלי הפסק, ועל שם זה נקראת התורה בשם חיים. צז) ולפיכך הזהירונו חז"ל במקומות הרבה, על תנאי המחוייב בעסק התורה, שיהי „לשמה“ דוקא, דהיינו, באופן שיזכה על ידיה לחיים, כי תורת חיים היא, ולדבר זה היא ניתנה לנו, כמ"ש, ובחרת בחיים. ולפיכך, מוכרח כל אדם, בשעת העסק בתורה, להתייגע בה וליתן דעתו ולבו, למצוא בה את אור „פני“ מלך חיים, דהיינו, השגת ההשגחה הגלויה, שנקראת אור הפנים (כנ"ל

אפילו במגע כל שהוא. עש"ה. ועתה, תבין ותראה, שעל הדבר הזה, הזהירונו חז"ל, יגעתי ולא מצאתי אל תאמן, וכן, לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות שלא לשמה, כי מתוך שלא לשמה בא לשמה (פסחים נ'). וכן שעל דבר זה מעיד הכתוב, ומשחרי ימצאוני (משלי ח').

צג) וזהו לשון חז"ל (מגילה דף ו' ע"ב), אמר ר' יצחק, אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי, אל תאמן, לא יגעתי ומצאתי, אל תאמן, יגעתי ומצאתי, תאמן. הני מילי בדברי תורה, אבל, במשא ומתן סיעתה דשמיא הוא.

והנה, הקשינו (לעיל ד"ה ונבין) על מ"ש יגעתי ומצאתי תאמן, שהלשון לכאורה סותרת את עצמה, כי יגיעה נופלת על קנין, ומציאה נופלת על דבר שמגיע לו בלי טורח כלל ובהסח הדעת, והיה לו לומר, יגעתי וקניתי, ע"ש. אמנם תדע, שלשון מציאה זו שמזכירים כאן, הכונה היא על לשון הכתוב „ומשחרי ימצאוני“, וסובב על מציאות פניו של השי"ת, ע"ד שאיתא בזהר שאינם מוצאים אותו ית', אלא רק בתורה, כלומר, שעל ידי יגיעה בתורה, זוכים למצוא גילוי הפנים של השי"ת, ולפיכך דייקו חז"ל בדבריהם, ואמרו יגעתי ומצאתי תאמן: כי ה„יגיעה“ היא בתורה, וה„מציאה“ היא בגילוי הפנים של השגחתו ית' (כנ"ל ד"ה ומתחילה). ובכונה לא אמרו, יגעתי חכיתי תאמן או יגעתי וקניתי, כי אז היה מקום לטעות בדברים, שהזכיה או הקנין סובבים על קנין התורה בלבד, ולפיכך דייקו בלשון „מצאתי“ להורות, שהכונה היא על דבר נוסף על קנין התורה, דהיינו, מציאות גילוי פניו של השגחתו יתברך, כמבואר.

צד) ובזה מתיישב ג"כ מ"ש, לא יגעתי ומצאתי אל תאמן, כי לכאורה תמוה מי פתי יעלה על דעתו, שאפשר לזכות בתורה בלי שיהיה צריך להתייגע עליה. אלא, מתוך שהדברים סובבים על הכתוב ומשחרי ימצאוני (משלי ח' י"ז) שהמשמעות היא כל מי שהוא, כקטן כגדול, המבקש אותו ית',

ד"ה ומתחילה). וכל אדם מוכשר לזה, כמ"ש "ומשחרי" ימצאונני, וכמ"ש יגעתי ולא מצאתי אל תאמן, וכלום חסר לו לאדם בדבר זה, רק היגיעה בלבדה, וז"ש, כל העוסק בתורה "לשמה" תורתו נעשית לו סם חיים (תענית ז' ע"א), דהיינו, רק שיתן דעתו ולבו לזכות לחיים, שזהו פירושו של לשמה, כמבואר.

צח) עתה תראה, שמה שהקשו המפרשים על מצות האהבה, לומר, שהמצוה הזאת איננה בידינו, משום שאין האהבה באה בדרך כפיה ושעבוד, שאין זו קושיא כלל, כי הוא לגמרי בידינו, שהרי, אפשר לכל אדם להתייגע בתורה, עד שימצא השגת השגחתו ית' הגלויה, כמ"ש ז"ל, יגעתי ומצאתי תאמן, וכשזוכה להשגחה הגלויה, כבר האהבה נמשכת לו מאליה בצנורות הטבעיים, כמ"ש לעיל. ומי שאינו מאמין, שאפשר לו לזכות לזה על ידי יגיעתו, יהיה זה מטעם שיהיה, נמצא בהכרח שאינו מאמין ח"ו, בדברי חז"ל, אלא מדמה לעצמו, שהיגיעה אינה מספקת לכל אדם, שהיא בניגוד למ"ש יגעתי ולא מצאתי אל תאמן, וכמו כן בניגוד לדברי הכתוב, שאומר ומשחרי ימצאונני, דהיינו "ומשחרי" דייקא, יהיה מי שיהיה, כקטן כגדול. אמנם, ליגיעה הוא צריך ודאי.

צט) ומחמתבאר תבין ג"כ, מ"ש חז"ל, כל העוסק בתורה שלא לשמה תורתו נעשית לו סם המות (תענית ז' ע"א), גם על מ"ש על הכתוב, אכן אתה אל מסתתר, שהקב"ה מסתיר את עצמו בתורה, שהקשינו (לעיל ד"ה והנה), שהדעת נותנת שהשי"ת מוסתר דוקא במלי דעלמא ובהבלי העוה"ז, שהמה מחוץ לתורה, ולא בתורה עצמה, שרק שם מקום הגילוי בלבד. ועוד הקשינו, הסתר זה, שהקב"ה מסתיר עצמו כדי שיחפשוהו וימצאו אותו כמ"ש בזוהר, כל זה למה לי.

ק) ומחמתבאר תבין היטב, שהסתר זה שהקב"ה מסתיר את עצמו כדי שיבקשוהו, פירושו, דבר הסתר הפנים, שנוהג עם בריותיו, ב' הבחינות: הסתר אחד, והסתר בתוך הסתר (כנ"ל ד"ה אמנם), ומשמיענו

הזוהר, שאל יעלה על הדעת, שהשי"ת רוצה להשאר ח"ו, בבחינת השגחה של הסתר פנים מבריותיו, אלא בדומה לאדם שמסתיר את עצמו בכונה, כדי שחברו יחפש אחריו וימצאהו, כן השי"ת, בשעה שנוהג עם בריותיו בהסתר פנים, זה רק משום שרוצה, שהבריות יבקשו את גילוי פניו, וימצאו אותו. כלומר, משום שאין שום דרך ומבוא לבריות, שיוכלו לזכות באור פני מלך חיים, אם לא היה נוהג עמהם מתחילה בהסתר פנים, באופן, שכל ההסתר הוא רק הכנה בעלמא אל גילוי הפנים, כמבואר לעיל (ד"ה והנה).

קא) וז"ש, שהקב"ה מסתיר את עצמו בתורה, כי ענין היסורים והצער, שהאדם משיג בשעת הסתר הפנים, אינו דומה, באדם שיש בידו עבירות ומיעט בתורה ומצוות, לאדם שהרבה בתורה ומעשים טובים, כי הראשון מוכשר ביותר לדון את קונו לכף זכות, דהיינו, לחשוב שהיסורים הגיעו לו, מחמת העבירות ומיעוט התורה שבידו. משא"כ השני, קשה לו ביותר לדון את קונו לכף זכות, שהרי לפי דעתו, אינו ראוי לעונשים קשים כל כך, ולא עוד, אלא שרואה שחבריו הגרועים ממנו, אינם סובלים כל כך, עדי"ה רשעים ושלוי עולם השגו חיל, וכן לשוא כיתי לבבי, ומכאן תראה, אשר כל עוד שהאדם אינו זוכה להשגחה של גילוי פנים, נמצא, שהתורה והמצוות שהרבה, מכבידים לו הסתר הפנים במידה מרובה, וז"ש, אשר הקב"ה מסתיר עצמו בתורה, ודו"ק כאן, ובאמת, כל הכובד הזה שהוא מרגיש ביותר על ידי התורה, אינו אלא, כבחינת כרוזים, אשר התורה הקדושה בעצמה, קוראת אליו עי"ז, ומעוררתו להודו ביותר, ולמהר ליתן את סכום היגיעה הנדרש ממנו, בכדי לזכותו תיכף לגילוי הפנים, כחפץ ה', והבן מאד.

קב) וז"ש שכל הלומד שלא לשמה, תורתו נעשית לו סם המות, כי מלבד שאינו יוצא מבחינת הסתר פנים לגילוי פנים, שהרי לא כיוון דעתו להתייגע ולזכות לו, הנה עוד התורה שמרבה, מוסיפה לו הסתר פנים

נחשבים ודאי לפגם גדול, אפילו מבחינת אהבה שבין הבריות (כנ"ל ד"ה הא') ואין צ"ל כלפי אמיתיות השגחתו ית', להיותו טוב ומיטיב לרעים ולטובים. ולפיכך יש להבין, איך אפשר לו לאדם לזכות לאהבתו ית' בבחינה כזו, אשר ירגיש וידע, שהשי"ת עשה לו טובות נפלאות תמיד, מעת הולדו ואילך, ולא עשה לו שום גרם של רע כל שהוא, מעודו ולתמיד. שהיא בחינה ב' של אהבה (כנ"ל ד"ה הא').

קו) וכדי להבין זאת, לדברי חז"ל אנו צריכים, שאמרו, שהעושה תשובה מאהבה נעשו לו הודונות כזכיות. פירוש, שהשי"ת, לא בלבד, שמחל לו הודונות, אלא כל זדון ועבירה שעשה, מהפך השי"ת למצוה.

קז) ולפיכך, אחר שזכה האדם להארת פנים במידה כזו, שכל עבירה שעשה, אפילו אותן שעבר בזויד, היא נהפכת ונעשית לו למצוה, הנה נמצא מחמת זה, ששש ושמה, על כל רגשי היסורים והמכאובים המרים, והטרדות המרובות, שעברו עליו מעודו, מעת היותו נתון בב' הבחינות של הסתר הפנים הנ"ל, כי המה, הם שגרמו והביאו לו את כל הודונות הללו, שנהפכו לו עתה למצוות, מסיבת הארת פניו ית' המפליא פלאות כנ"ל, וכל צער וטרדה, שהעבירו אותו על דעתו, ונכשל בשגגות, כבהסתר הא', או שנכשל בזדונות, כבהסתר הכפול (כנ"ל ד"ה והסתר), נהפך ונעשה לו עתה, לבחינת גרם והכנה רגילה, לקיום מצוה, ולקבל עליה שכר גדול ונפלא לנצח. ונהפך לו ע"כ, כל צער לשמחה גדולה, וכל רעה לטובה נפלאה.

קח) וזה דומה, למעשה שמספר העולם, על יהודי נאמן בית אצל אדון אחד, שהיה האדון אותבו כנפשו, וקרה פעם, שהאדון נסע לדרכו, והניח עסקיו ביד ממלא מקומו, והאיש הזה היה שונא ישראל, מה עשה, בטל ליהודי והלקה אותו חמש מכות, בפרהסיא לעיני כולם, כדי להשפילו היטב. וכאשר חזר האדון, הלך אליו ליהודי, וסיפר לו כל שקרה לו. ויחר אפו מאד, ויקרא לממלא המקום, ויצוהו ליתן ליהודי תיכף על יד,

במידה מרובה, עד שנופל ח"ו להסתר תוך הסתר. שהוא בחי' מות, להיות מנותק לגמרי משורשו, ונמצא שתורתו נעשית לו סם המות.

קג) וזה מתבארים ב' השמות הנוהגים בתורה, שהם: נגלה, ונסתר, שיש להבין ענין תורת הנסתר למה לי, ולמה אין כל התורה מגולה, אמנם יש כאן כונה עמוקה, כי תורת ה"נסתר" מרמזה, אשר השי"ת "מסתתר בתורה", כמביאר לעיל, ועל שם זה נקראת תורת הנסתר. ו"נגלה" נקראת, משום, שהשי"ת מתגלה על ידי התורה, כנ"ל. ולפיכך, אמרו המקובלים, וכן איתא בסידור הגר"א, אשר סדר השגת התורה, מתחילה בכוד ומסיימת בפשט, דהיינו כאמור, שע"י היגיעה הרצויה שהאדם מתייגע מתחילתו בתורת הנסתר, וזכה על ידיה לתורת הנגלה שהיא הפשט, כמבואר לעיל היטב, הרי שמתחיל בנסתר שנקרא סוד, וכשזוכה מסיים בפשט.

קד) ונתבאר היטב מה שהקשינו לעיל (ד"ה ולפי"ז), איך אפשר לזכות למדרגה ראשונה של אהבה, שהיא בחינת האהבה התלויה בדבר, כי נודענו, שאע"פ ששכר מצוה בהאי עלמא ליכא, מ"מ השגת שכר המצוה, ישנה גם בהאי עלמא. הבאה לו לאדם על ידי פקחת עינים בתורה וכו', וכנ"ל, אשר ההשגה הברורה הזאת, דומה לו לגמרי, כמו שמקבל שכר המצוה תיכף על המקום, כנ"ל (ד"ה ואע"פ) עש"ה, שמשום זה, מרגיש הטבתו הנפלאה הכלולה במחשבת הבריאה, שהיא כדי להנות לנבראיו כידו המלאה הטובה והרחבה ית', שמתוך רוב הטובה שמשגיג, מתגלה בינו לבין המקום ית' אהבה נפלאה, המושפעת אליו בלי הפסק, באותם הדרכים והצנורות שבהם מתגלה האהבה הטבעית וכו', כנ"ל.

קה) אמנם כל זה מניע לו מעת השגתו ואילך, אבל כל בחינת היסורים, מחמת השגחת הסתר הפנים שסבל בטרם שזכה לגילוי פנים האמור, אע"פ שאינו רוצה לזכור אותם, כי על כל פשעים תכסה אהבה, אמנם

מדבר כלל, והעיקר חסר מהספר. ורש"י ז"ל פירש דבריו, שסובבים על דברי תנא קמא. שאומר, לעולם יראה אדם את עצמו כאלו חציו חייב וחציו זכאי, ור"א מוסיף, שיראה כן גם את העולם כולו, כאלו הם חציים חייבים וחציים זכאים עש"ה, אמנם העיקר חסר מהספר. ועוד, למה שינה לשונו, ולמה אינו מדבר כמו הלשון של ת"ק, אם המשמעות היא אחת.

קיב) וכיותר קשה על הדבר גופו, שהאדם יראה את עצמו כאלו הוא רק מחצה חייב, שזה פלא, אם האדם יודע את עונותיו המרובים, ישקר בעצמו לומר, שהוא מחצה על מחצה, והתורה אמרה מדבר שקר תרחק. ועוד, הרי קרא קדריש, וחוטא אחד יאביד טובה הרבה, דהיינו, משום עבירה אחת מכריע את עצמו ואת העולם כולו לכף חובה, הרי, שהמדובר הוא ממציאות אמיתית, ולא באיזה דמיון כוזב, שהאדם צריך לדמות את עצמו ולעולם.

קיג) וכן תמוה, היתכן שאין בכל דור ודור אנשים הרבה, שעושים מצוה אחת, ואיך העולם מוכרע לכף זכות. כלומר, שאין המצב משתנה כלל, אלא, עולם כמנהגו נוהג. אלא, שצריכים כאן לעמקות יתירה, כי הדברים ע"פ שטחיותם אין להם שום הבנה.

אמנם הברייתא אינה מדברת כלל, על אדם שיודע בעצמו שעונותיו מרובים, ללמד אותו לשון שקר שהוא מחצה על מחצה, וכן לפתותו, שאינה חסרה לו אלא מצוה אחת, שאין זה מדרך חכמים כלל. אלא, הברייתא מדברת, על אדם שמרגיש ומדמה עצמו שצדיק גמור הוא לגמרי, ומוצא את עצמו בתכלית השלימות, שהוא, משום שכבר זכה למדרגה ראשונה של אתבה, על ידי פקחת עינים בתורה, כנ"ל, אשר כבר הידוע תעלומות מעיד עליו שלא ישוב לכסלו עוד, כנ"ל (ד"ה ומהמתבאר). ואילו מדבר התנא ומברר לו את דרכיו, ומוכיח לו, שעדיין אינו צדיק, אלא שהוא בינוני, שפירשו, מחצה חייב ומחצה זכאי. והוא, משום שעדיין חסרה לו "מצוה אחת", ממספר תרי"ג המצוות

אלף אדומים בעד כל מכה שהלקהו. נטלם היהודי ושב לביתו, מצאה אותו אשתו בוכה, אמרה לו בחרדה רבה, מה קרה לך עם האדון? סיפר לה, אמרה לו, א"כ למה אתה בוכה? אמר לה, אני בוכה משום שלא הלקה לי אלא חמש מכות, והלאי היה נותן לי לכל הפחות עשר מכות, כי עתה היו לי עשרת אלפים אדומים.

קט) וחנה הראית לדעת, אשר אחר שזכה האדם למחילת עוונות, בדרך שהודונות נעשו לו כזכויות, הנה אז זוכה ג"כ לבא עם הש"ת, בבחינת אתבה במדרגה הב', אשר הנאהב לא גרם לאוהבו מעודו שום רע, ואפילו צל של רע, אלא הולך ועושה לו טובות מרובות ונפלאות מעודו ולתמיד (כנ"ל ד"ה הא'). באופן, שתשובה מאתבה, והתפכות הודונות לזכויות, באים כאחד, כדברי חז"ל הנ"ל.

קי) ועד כאן לא ביארנו, אלא בחינת האתבה התלויה בדבר, בב' דרגותיה, אבל עדיין צריך להבין, איך זוכה האדם לבא עם קונו ית', בב' הבחינות של האתבה שאינה תלויה בדבר, ובדבר הזה, צריכים להבין היטב דברי חז"ל, במ"ש (קידושין דף מ' ע"ב), ת"ר, לעולם יראה אדם את עצמו, כאלו חציו חייב וחציו זכאי, עשה מצוה אחת, אשריו שהכריע עצמו לכף זכות, עשה עבירה אחת, אוי לו שהכריע את עצמו לכף חובה, שנאמר וחוטא אחד וגו', ר' אלעזר בר' שמעון אומר, לפי שהעולם נידון אחר רובו, והיחיד נידון אחר רובו, עשה מצוה אחת, אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות, עבר עבירה אחת, אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה, שנאמר וחוטא אחד וגו', בשביל חטא יחידי שעשה זה, אבדה ממנו ומכל העולם טובה הרבה.

קיא) ולכאורה הדברים הללו מוקשים, מתחילתם עד סופם, כי אומר שהעושה מצוה אחת, תיכף מכריע לכף זכות, בשביל שנידון אחר רובו. הלא זה אומר, רק באותם שחציים חייב וחציים זכאי, שמוזה אין ר"א בר"ש

לכף זכות", שהרי, כל רגשותיו עם השגגות והזדונות, נהפכו לו ל"זכויות". והיינו הכרעה ל"כף זכות", שכל הכף המלאה חובות, נהפכה ונעשתה לכף מלאה זכויות, והתהפכות זו, מכונה בלשון חכמים "הכרעה".

ק"י ועוד אומר התנא, ומוהיר אותו, שכל עוד שהוא בינוני, ולא זכה למצוה אחת" החסרה לו מהמספר תרי"ג, אל יאמין בעצמו עד יום מותו, ולא יסמוך עצמו, גם על העדות של היודע תעלומות שלא ישוב לכסלו עוד, אלא שהוא עלול עוד לבא לידי עבירה, ולפיכך יחשוב בעצמו, אם עבר עבירה אחת, אוי לו שהכריע את עצמו לכף חובה, כי אז יאבדו תיכף, כל השגתו הנפלאה בתורה וכל גילוי הפנים שזכה, וחזור לבחינת הסתר פנים, ונמצא מכריע את עצמו לכף חובה, כי יאבדו כל הזכויות והטוב אפילו מחצי שנותיו האחרונים, ועל זה מביא לו התנא ראייה מהכתוב, וחוטא אחד יאבד טובה הרבה. ק"ח ע"ת תבין את ההוספה שר"א בר"ש מוסיף על דברי התנא קמא, גם למה אינו מביא הלשון של חציו חייב וחציו זכאי כמו הת"ק, כי הת"ק מדבר מבחינה ב' ומבחינה ג' של האהבה, על דרך שנתבאר לעיל (ד"ה הא' וד"ה הב'), ור"א בר"ש מדבר אמנם, מבחינה ד' של האהבה כנ"ל (ד"ה מידה), שהיא האהבה הנצחית, דהיינו, גילוי הפנים כמות שהוא באמת, מבחינת הטוב והמיטיב לרעים ולטובים.

ק"ט ונתבאר שם, שאי אפשר לזכות לבחי' ד', אלא רק בשעה שהוא בקי, ומכיר ויודע כל עסקיו של הנאהב, איך הוא מתנהג עם כל אחרים, אף אחד מהם לא יחסר לו, ולכן, גם הזכות הגדולה שהאדם זוכה להכריע את עצמו לכף זכות, עדיין אינה מספיקה לו לזכות לאהבה השלמה, דהיינו לבחינת ד', כי עתה אינו משיג מעלתו ית' מבחינת הטוב ומיטיב לרעים ולטובים, אלא מתוך השגחתו ית' כלפי עצמו, ע"ד הנ"ל (ד"ה ולפיכך), אבל עוד אינו יודע מהשגחתו יתברך באופן הנעלה והנפלא הזה, עם יתר בריות העולם, ונתבאר לעיל, שכל כמה

שבתורה, שהיא מצות האהבה כנ"ל (ד"ה ומישוב) עש"ה, כי כל עדותו של היודע תעלומות שלא יחטא עוד, הנה הוא רק מחמת הבהירות שבהשגתו, בהפסד הרב של העבירה כנ"ל, שזה נבחן ליראת העונש, ומכונה משום זה, תשובה מיראה, כמו שהארכנו בזה לעיל (ד"ה והנה).

ק"ד גם נתבאר לעיל, שמדרגה זאת של תשובה מיראה, עדיין אינה מתקנת את האדם, אלא מעת התשובה ואילך, אמנם כל הצער והיסורים שסבל בטרם שזכה לגילוי הפנים, נשארים כמות שהיו בלי שום תיקון, גם העבירות שעשה, לא נתקנו לו לגמרי, אלא, שנשארים בבחינת שגגות, כמו שהארכנו בזה לעיל (ד"ה ועם זה) עש"ה.

ק"ט ולפיכך אומר התנא קמא, שאדם כזה שעדיין חסרה לו "מצוה אחת", יראה את עצמו, כאלו הוא חציו חייב וחציו זכאי. כלומר, שידמה לעצמו, שאותה העת שזכה לתשובה, הרי היא נמצאת באמצע שנותיו, שבאופן זה, נמצא "חציו חייב", דהיינו, באותה מחצית שנותיו שעברה עליו בטרם שעשה תשובה, שהוא מאז בודאי חייב, כי התשובה מיראה אינה מתקנת אותם, כנ"ל. ונמצא גם כן, שהוא "חציו זכאי", דהיינו במחצית שנותיו, מעת שזכה לתשובה ואילך, שאז הוא זכאי ודאי, להיותו בטוח שלא יחטא עוד, כנ"ל, הרי שבחצי שנותיו הראשונים הוא חייב, ובחצי שנותיו האחרונים הוא זכאי.

ק"ט ואומר לו התנא, שיחשוב בעצמו, שאם עשה "מצוה אחת", דהיינו, אותה המצוה שחסרה לו ממספר תרי"ג (כנ"ל ד"ה ומישוב), אשריו שהכריע עצמו לכף זכות, כי הזוכה למצות האהבה, דהיינו, על ידי התשובה מאהבה כנ"ל, שזוכה על ידיה שהזדונות נהפכו לו לזכויות, שאז גם כל צער ועצב שסבל מעודו, מטרם שזכה לתשובה, נהפכים לו לתענוגות נפלאים לאין קץ, עד שמצטער בעצמו, על מה שלא סבל מהם כפלי כפליים, כמשל הנ"ל מהאדון ואוהבו היהודי (ד"ה ובזה), הנה זהו שנקרא "הכרעה

שאינו יודע כל עסקיו של הנאהב עם אחרים עד אף אחד מהם לא יחסר, עדיין אין האהבה נצחית, כנ"ל (ד"ה הב') עש"ה. ולפיכך הוא מחוייב להכריע גם כל העולם לכף זכות, ורק אז מתגלה לו האהבה הנצחית.

קכ) וזה שאומר ר"א בר"ש, לפי שהעולם נידון אחר רובו, והיחיד נידון אחר רובו וכו'. ומתוך שמדבר מכל העולם אינו יכול לומר כמו הת"ק, שיראה אותם כאלו הם חציים חייב וחציים זכאי, כי מדרגה זו מגיעה לו לאדם רק בזמן שזוכה לגילוי פנים, ולתשובה מיראה כנ"ל, ואיך יאמר זה על כל העולם כולו, בזמן שהמה לא זכו לתשובה זו. ולפיכך, מוכרח רק לומר, שהעולם נידון אחר רובו, והיחיד נידון אחר רובו.

פירוש, כי אפשר לחשוב, שאין האדם זוכה לבחינת צדיק גמור, אלא בזמן שאין לו שום עבירה ולא חטא מעודו. אבל הללו שנכשלו בחטאים וזדונות, כבר אינם ראויים לזכות לבחינת צדיקים גמורים. לפיכך מלמדנו ר"א בר"ש, שאינו כך, אלא שהעולם נידון אחר רובו, וכן היחיד. כלומר, שאחר שיצא מבחינת בינוני, דהיינו, לאחר שעשה תשובה מיראה כנ"ל, שאז זוכה תיכף בתרי"ג מצוות ונקרא בינוני, דהיינו, מחצית שנותיו חייב ומחצית שנותיו זכאי, כנ"ל, הנה אחר זה, אם רק מוסיף מצוה אחת, דהיינו מצות אהבה, נבחן שהוא רובו זכאי ומכריע הכל לכף זכות, כלומר, שהכף של העבירות נהפכת גם כן לזכויות, כנ"ל בדברי ת"ק, ע"ש. הרי, שאפילו יש בידו כף מלאה של עוונות וזדונות, נהפכים כולם לזכויות, ודומה ודאי למי שלא חטא מעולם, ונחשב לצדיק גמור. חש"א שהעולם וכן היחיד נידון אחר רובו, כלומר, שהעבירות שבידו מלפני התשובה, אינן באות בחשבון כלל, כי נהפכו לזכויות. הרי, שאפילו רשעים גמורים, אחר שזכו לתשובה מאהבה, נחשבים לצדיקים גמורים. קכא) ולפיכך, אומר, שאם היחיד עשה "מצוה אחת", כלומר, אחר התשובה מיראה, שאז אינה חסרה לו אלא "מצוה אחת" כנ"ל, אשריו שהכריע את עצמו והעולם כולו

לכף זכות", כלומר, לא בלבד, שזוכה על ידי התשובה מאהבה שעשה, עד להכריע את עצמו לכף זכות כדברי תנא קמא, אלא עוד נמצא, שזוכה ג"כ להכריע את כל העולם לכף זכות. פירוש, שזוכה לעלות בהשגות נפלאות בתורה הקדושה, עד שמתגלה לו, איך כל בני העולם כולו, סופם לזכות לתשובה מאהבה, אשר אז גם עליהם תגלה ותראה כל אותה ההשגחה הנפלאה כמו שהשיג לעצמו, וגם המה מוכרעים כולם לכף זכות, אשר אז יתמו חטאים מן הארץ, ורשעים עוד אינם וכו'.

ואע"פ, שבני העולם בעצמם, עדיין לא זכו אפילו לתשובה מיראה, מכל מקום, אחר שהיחיד משיג את ההכרעה לכף זכות העתידה לבא להם, בהשגה ברורה ומוחלטת, הרי זה דומה, לבחינת "עולמך תראה בחייד" האמור כלפי העושה תשובה מיראה, שאמרנו, שמתפצל ומתענג מזה, כמו שכבר היה מושג לו תיכף, משום דכל העומד לגבות כגבוי דמי, כנ"ל (ד"ה ואע"פ) עש"ה, וכן כאן, נחשב לו לאותו היחיד המשיג את תשובת כל העולם, ממש כמו שמכבר היו זכו ובאו לתשובה מאהבה, והכריע כל אחד ואחד מהם את כף חובותיו לכף זכות, עד שמספיק לו לגמרי, לידע עסקיו ית' עם כל אחד ואחד מבני העולם. וז"ש ר"א בר"ש, אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות, שמעתה נמצא יודע, את כל דרכי השגחתו ית' עם כל בריה ובריה, מבחינת גילוי פניו האמיתיים, דהיינו, הטוב ומיטיב לרעים ולטובים, וכיון שידוע זה, הרי, זכה לבחינה ד' של אהבה, שהיא האהבה הנצחית, כמבואר (לעיל ד"ה מידה).

וכן ר"א בר"ש כמו הת"ק, מזהירו גם כן, שאפילו אחר שזכה, גם להכריע את כל העולם לכף זכות, מ"מ אל יאמין בעצמו עד יום מותו, ואם ח"ו יכשל בעבירה אחת, יאבדו כל השגותיו וטובותיו הנפלאות תיכף, כמ"ש, וחוטא אחד יאבד טובה הרבה וכו', כנ"ל בדברי תנא קמא.

נהנה נתבאר ההפרש מהת"ק לר"א

כי בזמן הסתר פנים של האדם, דהיינו, עוד מטרם שזכה אפילו לתשובה מיראה, נבחן אז במידתם של רשעים. ואח"כ, אם זוכה לתשובה מיראה, נבחן במידתם של בינונים, כנזכר לעיל, ואחר כך, אם זוכה גם כן לתשובה מאהבה, בבחינה ד' שבה, דהיינו אהבה נצחית כנ"ל, נבחן לצדיק גמור. ולפיכך, לא אמרו בינונים וצדיקים סתם, אלא, מידת בינונים ומידת רשעים, כמבואר.

קכה) עוד צריכים לזכור, שאי אפשר לזכות לבחינה ד' של אהבה האמורה, אם לא שיוכה קודם להשיג לבחינת גילוי פנים העתיד לבא לכל העולם, שבוה כחו יפה להכריע גם את כל העולם לכף זכות, כדברי ר"א בר"ש הנ"ל. וכבר נתבאר, שענין גילוי הפנים, מחייב להפוך כל צער ועצבון שבאו בעת הסתר פנים, ולעשותם לתענוגות נפלאים, עד כדי להצטער על מיעוט היסורים שסבל, כמו שנתבאר היטב לעיל (ד"ה ולפיכך) עש"ה. ומכיון שכן, יש לשאול אדם כשהוא מכריע את עצמו לכף זכות, הוא ודאי זוכר, כל הצער והמכאובים שהיו לו בשעת הסתרת הפנים, לכן יש מציאות, שכולם מתהפכים לו לתענוגות נפלאים כאמור, אך כשהוא מכריע את כל העולם לכף זכות, מאין יודע את מידת הצער והמכאובים שכל הבריות שבעולם סובלים, כדי שיבין אותם, איך הם מוכרעים לכף זכות, באותו האופן שביארנו באדם בהכרעת עצמו, לעיל (ד"ה ולפיכך).

וכדי שלא תהיה כף הזכות של כל העולם חסרה, בעת שיהיה מוכשר להכריע אותם לכף זכות, אין לאדם שום תחבולה אחרת, אלא שיראה, להצטער עצמו תמיד בצרת הצבור ממש כמו שמצטער בצרותיו עצמו, כי אז, תהיה לו כף החובה של כל העולם מוכנה בקרבו, כמו כף החובה של עצמו, באופן, שאם יזכה להכריע את עצמו לכף זכות, יוכל גם כן להכריע את כל העולם לכף זכות, ויזכה לבחינת צדיק גמור.

קכו) ומחמתבאר מובנים דברי הברייתא

בר"ש, כי הת"ק, שמדבר רק מבחינה ב' ומבחינה ג' של האהבה, לפיכך אינו מזכיר את הכרעת כל העולם כולו. אמנם, ר"א בר"ש מדבר מבחינה ד' של האהבה, שהיא לא תבוייר זולת על ידי ההשגה של הכרעת כל העולם כולו לכף זכות, כמבואר, אלא עדיין יש להבין, במה זוכים להשגה הנפלאה הזו, להכריע את כל העולם לכף זכות.

קכב) וצריכים אנו כאן להבין דברי חז"ל (תענית י"א ע"א), וז"ל, תניא אידך, בזמן שהציבור שרויין בצער, אל יאמר אדם, אלך לביתי, ואוכל ואשתה, ושלוש עליך נפשי, ואם עושה כן, עליו הכתוב אומר, והנה ששון ושמחה, הרוג בקר ושחוט צאן, אכול בשר ושתות יין, אכול ושתה, כי מחר נמות. מה כתיב בתריה, ונגלה באזני ה' צבאות, אם יכופר העון הזה לכם עד תמותו. עד כאן מידת בינונים, אבל במידת רשעים מה כתיב, אתיו אקחה יין וגסבאה שכר, והיה כזה יום מחר. מה כתיב בתריה, הצדיק אבד, ואין איש שם על לב כי מפני הרעה נאסף הצדיק, אלא יצער אדם עם הצבור וכו' זוכה ורואה בנחמת צבור. עכ"ל.

קכג) ולכאורה אין לדברים הללו שום קשר, כי רוצה להביא ראיה מהכתוב, אשר האדם מחוייב להצטער עצמו עם הצבור, ואם כן מה יש לנו להבדיל כאן ולחלק, בין מידת בינונים למידת רשעים. ועוד, מהי הלשון שמדייק: מידת בינונים, ומידת רשעים, ולמה אינו אומר בינוניים ורשעים, ומידות למה לי. ועוד, מאין משמע, שהכתוב מדבר, בעון שאינו מצטער עצמו עם הצבור. ועוד, שאין אנו רואים שום עונש במידת רשעים, אלא, במ"ש, הצדיק אבד ואין איש שם על לב וכו', ואם הרשעים חטאו, צדיק מאי עבדתיה שיענש. ומאי איכפת להו לרשעים, אם הצדיק נאסף.

קכד) אמנם תדע, שאלו המידות של בינונים ושל רשעים וצדיק שמזכירים בברייתא הזאת, אינם באנשים מיוחדים, אלא, ששלשתם נמצאים בכל אדם ואדם שבעולם, כי ככל אדם יש להבחין ג' המידות הנ"ל,

אינם חפצים שימות, משום שאין להם שום חלק לאחר מיתה בעוה"ב, להיותם מידתם של רשעים. ולפיכך, באותה השעה שמידת הבינונים שבו, שמחה וצוהלת, כי מחר נמות, ותזכה לחיי העוה"ב, הרי יחד עמה, מידת הרשעים שבו אינה אומרת כן, אלא שאומרת, והיה כזה יום מחר, כלומר, שרוצה לשמוח ולחיות בעוה"ז לעולם, כי אין לה עדיין שום חלק לעוה"ב, כי לא תיקן אותה, כמבואר לעיל, שאין לה תיקון אלא על ידי תשובה מאהבה.

קכח) וזה שמסיימת הברייתא, מה כתיב בתרי', 'הצדיק אבד', כלומר בחינת הצדיק הגמור, שהאדם הזה צריך לזכות בו, הנה זה אבד ממנו, 'ואין איש שם על לב, כי מפני הרעה נאסף הצדיק'. כלומר, מפני שאותו הבינוני, לא ציער עצמו עם הצבור, ואינו יכול לזכות משום זה לתשובה מאהבה, המהפכת הזדונות לזכויות ואת הרעות לתענוגות נפלאים כנ"ל, אלא כל השגגות והרעות שסבל, מטרם שזכה לתשובה מיראה, עדיין הן עומדות בעיניו, מבחינת מדת רשעים, המרגישים רעות מהשגחתו ית', ומפני הרעות האלו שעודם מרגישים, אינו יכול לזכות ולהיות צדיק גמור. וזה שהכתוב אומר, 'ואין איש שם אל לב', כלומר, אותו האדם אינו שם אל לבו, כי מפני הרעה, כלומר, משום ה"רעות" שעדיין מרגיש מזמן שעבר, בהשגחתו ית', 'נאסף הצדיק', כלומר, נאבדה לו בחינת צדיק, וימות ויפטר מהעולם רק בבחינת בינוני בלבד, כמבואר. וכל זה הוא, שכל מי שאינו מצער עצמו עם הצבור, אינו זוכה ורואה בנחמת הצבור, כי לא יוכל להכריע אותם לכף זכות, ולראות בנחמה שלהם, כמבואר. ולפיכך, לא יזכה לעולם לבחינת צדיק, כנ"ל באריכות.

קכט) וזה מכל האמור עד הנה זכינו לדעת, שאין לך ילוד אשה, שלא יעברו עליו ג' המידות הנ"ל, שהן: מידת רשעים, ומידת בינונים, ומידת צדיקים. ונקראות בשם מידות, להיותן נמשכות ממידות השגתם את השגחתו ית'. וע"ד שאמרו ז"ל, במידה שאדם

כהלכתם, שאם האדם אינו מצטער עצמו עם הצבור, נמצא, שאפילו בעת שזכה לתשובה מיראה, שהיא מידת בינוני כנ"ל (ד"ה ונקרא), אומר עליו הכתוב, ומדבר בעדו, 'והנה ששון ושמחה', פירוש, שהאדם שזכה לברכה של 'עולמך תראה בחיך', ורואה את כל שכר המצוה שלו המוכן לעולם הבא, הנה הוא ודאי 'מלא ששון ושמחה', ואומר לעצמו, 'הרוג בקר ושחוט צאן, אכול בשר ושתות יין, אכול ושתו כי מחר נמות'. כלומר, שמלא שמחה גדולה מחמת השכר המובטח לו לעוה"ב, וזה שאומר בשמחה רבה 'כי מחר נמות' ואגבה את חיי העוה"ב שלי משלם לאחר מיתתי.

אמנם מאי כתיב בתריה, ונגלה באזני ה' צבאות, אם יכופר העון הזה לכם, עד תמותו'. כלומר, שהכתוב מוכיח אותו על השגגות שבידו, כי נתבאר, שהעושה תשובה מיראה הזדונות נהפכות לו רק לשגגות כנ"ל (ד"ה ולפיכך), וא"כ, מכיון שלא ציער עצמו עם הצבור, ואינו יכול לזכות לתשובה מאהבה, אשר אז הזדונות נהפכו לו לזכויות, א"כ הכרח הוא, אשר לשגגות שבידו לא תהיה שום כפרה, בחיים חיתו, ואיך יוכל לשמוח בחיי העוה"ב שלו. וז"ש הכתוב 'אם יכופר לכם העון הזה', דהיינו השגגות, עד תמותו, כלומר, בטרם שימות, והריהו נמנע מכפרה.

קכו) ואומרת עוד הברייתא, זו 'מידת בינונים', כלומר, שהמקרא הזה מדבר, מעת שעשה תשובה מיראה ואילך, שבזמן הזה נקרא בינוני כנ"ל, 'אבל במידת רשעים מה כתיב', פירוש, מה יהיה מאותו הזמן שהיה שרוי בהסתר פנים, שנקרא אז 'מידת רשעים', כנ"ל. ונתבאר, אשר תשובה מיראה אינה מתקנת את העבר עליו מטרם שעשה תשובה, ולפיכך, מביאה עליהם הברייתא מקרא אחר, שהוא, אתיו אקחה יין ונסבאה שכר, והיה כזה יום מחר. פירוש, שאותם הימים והשנים, שעברו עליו מזמן של הסתר הפנים, שלא תיקן עוד אותם כנ"ל, שנקרא 'מידת רשעים', הנה הם

הערוכות זו לעומת זו, באופן: שמרגע תשובתם ולפניהם ערוכה ועומדת בעינה כף החובה, ומרגע תשובתם ולאחריהם, ערוכה ומובטחת להם כף הזכות. הרי עת התשובה נמצאת להם „בין“ החובה ו„בין“ הזכות, וע”כ, נקראים „בינונים“.

קלא) וחזקאיים, לבחי' גילוי פנים ממדרגה ב', המכונה תשובה מאהבה, שזדונות נעשים להם אז כזכויות כנ”ל (ד”ה ולפיכך), נבחנים, שהכריעו את „כף החובה“ הנ”ל ל„כף זכות“, דהיינו, שכל הצער והיסורים שנחקקו בעצמותיהם, בעת שהיו עומדים תחת השגחת הסתר פנים, הוכרעו עתה ונהפכו ל„כף זכות“, כי כל צער ועצב נהפך לתענוג נפלא לאין קץ, כנ”ל (ד”ה וזה דומה), ונקראים עתה „צדיקים“ על שם שמצדיקים השגחתו ית’.

קלב) וצריכים לדעת, שמידת הבינונים האמורה נהגת ג”כ, בשעת היות האדם, אפי’ תחת השגחת הסתר פנים, כי ע”י התאמצות יתירה באמונת שכל ועונש, מתגלה אליהם, אור של בטחון גדול בהש”ת, וזוכים לשעתם, במדרגת גילוי פניו ית’, במידתם של בינונים, אלא החסרון הוא, שאינם יכולים לעמוד על מידותיהם, שישארו כן בקביעות, כי להשאר בקביעות, אי אפשר, אלא על ידי תשובה מיראה, כנ”ל (ד”ה והנה).

קלג) גם יש לדעת, שמה שאמרנו, שאין ענין הבחירה נהג אלא בזמן הסתר הפנים, כנ”ל (ד”ה וצריכים) אין הכוונה, שאחר שזכה להשגחה של גילוי פנים, אין לו עוד שום טורח ויגיעה, בעסק התורה והמצוות, אלא אדרבה, עיקר העבודה בתורה ומצוות כראוי, מתחילה אחר שזכה האדם לתשובה מאהבה, כי רק אז אפשר לו, לעסוק בתורה ומצוות באהבה ויראה כמצוות עלינו, ולא איברי עלמא, אלא לצדיקי גמירי (ברכות ס”א).

אלא הדבר דומה, למלך, שחשק לבחור לעצמו, כל אוהביו הנאמנים לו ביותר שבמדינה, ולהכניסם לעבודתו בהיכלו פנימה, מה עשה, נתן צו גלוי במדינה, שכל הרצה קטן כגדול, יבא אליו לעסוק בעבודתו

מודד מודדים לו (סוטה ה’) כי המשיגים מידת השגחתו מבחינת הסתר פנים, נבחנים במידת רשעים: או רשעים שאינם גמורים שמצד ההסתר האחד, או רשעים גמורים שמצד ההסתר הכפול (כנ”ל ד”ה אמנם).

ומשום, שלדעתם והרגשתם, מתנהג העולם בהשגחה לא טובה ח”ו, דהיינו כמו שהם „מרשיעים“ את עצמם, שמקבלים מהשגחתו ית’ יסורים ומכאובים ומרגישים רק רע כל היום, והמה עוד „מרשיעים“ ביותר, במה שחושבים, שכל בני העולם מושגחים כמותם בהשגחה לא טובה ח”ו, ולפיכך משיגי ההשגחה מצד הסתר הפנים, מכונים בשם „רשעים“. והבן זה, כי מתוך מעמקי הרגשתם מתגלה בהם השם הוה, ובאבנתא דלבא תלוי, ולא חשוב כלל הדיבור או המחשבה, המצדקת השגחתו ית’ בשעה שהיא מתנגדת להרגשת כל האברים והחושים, שאינם יודעים לשקר בעצמם מאונס כמותה. ולפיכך, הנמצאים במידת השגת ההשגחה הזאת, נבחנים שהכריעו את עצמם ואת כל העולם לכף חובה כנ”ל בדברי ר”א בר”ש עש”ה, שהוא מטעם האמור להיותם מדמים לעצמם שכל בני העולם מושגחים כמותם בהשגחה לא טובה ח”ו, כראוי לשמו ית’ הטוב ומיטיב לרעים ולטובים.

קלד) וחזוכים להשיג ולהרגיש השגחתו ית’ מבחי' גילוי פנים במדרגתו הראשונה, המכונה תשובה מיראה כנ”ל (ד”ה והנה), נבחנים במידת בינונים, משום שרגשותיהם מתחלקים לב' חלקים, המכונים „ב' כפות המאזנים“: כי עתה שזכה ל„גילוי פנים“ מבחינת „עולמך תראה בחייד“, כנ”ל (ד”ה ואומר), הרי, כבר השיגו לכל הפחות מכאן ואילך, את השגחתו יתברך הטובה כראוי לשמו יתברך הטוב, ויש להם על כן „כף זכות“. אמנם כל הצער והיסורים המרים שנחקקו היטב ברגשותיהם, מכל הימים והשנים שקבלו השגחת הסתר הפנים, דהיינו, בזמן העבר מטרם שזכו לתשובה האמורה, הרי כל אלו עומדים בעינם, ונקראים „כף חובה“, וכיון שיש להם ב' הכפות הללו

העליונים, אשר ההסתר והגילוי יש להם, יחס, כפתילה והאור הנאחז בה, כי כל הסתר אחר שבא לתיקון, הנה נגלה בסיבתו האור המיוחס למין ההסתר הזה, והאור שנתגלה נאחז בו, כמו אור בפתילה. וזכור זה על כל דרכיך.

קלה) ועם זה תבין מ"ש חז"ל, שכל התורה כולה הם שמותיו של הקב"ה. שלכאורה הדבר תמוה, כי מצינו הרבה דברים גסים, כמו שמות של רשעים: פרעה, ובלעם, וכיוצא בהם, ואיסור, וטומאה, וקללות אכזריות שבב' התוכחות, וכדומה, ואיך אפשר להבין, שכל אלו יהיו שמותיו של הקב"ה. קל) ולהבין זאת צריכים לידע, שלא דרכיו דרכינו, היות שמדרכינו הוא, להגיע מהבלתי מושלם אל השלימות, ומדרכו ית' באים לנו כל הגילויים, מהשלימות אל הבלתי מושלם. כי מתחילה נאצלת ויוצאת מלפניו השלימות הגמורה, והשלימות הזו יורדת מפאת פניו ית', ומשתלשלת בצמצום אחר צמצום, דרך כמה מדרגות, עד שמגיעה לשלב האחרון המצומצם ביותר המתאים לעולם החמרי שלנו, ואז מתגלה הדבר לנו, כאן בעוה"ז.

קלו) ומהאמור תשכיל לדעת, אשר התורה הקדושה, שלגובה מעלתה אין קץ, הנה לא נאצלה ויצאה מלפניו תיכף, כמות שהיא מצויה לעינינו כאן בעוה"ז, שהרי נודע, שאורייתא וקוב"ה חד הוא, ובתורה דעוה"ז לא ניכר זה כלל. ולא עוד, אלא שהעוסק בה שלא לשמה, נעשית תורתו לו סם המות, כנ"ל (ד"ה וז"ש). אלא כנ"ל, שמתחילה כשנאצלה מלפניו ית', הנה נאצלה ויצאה בתכלית השלימות, דהיינו, בבחינת אורייתא וקב"ה חד הוא ממש. וזה שנקרא תורה דאצילות, שאיתא (בהקדמת תיקוני זוהר דף יוד), דאיהו וחייהו וגרמוהי חד בהון. ואהר כך, ירדה מפאת פניו ית', ונצטמצמה דרך המדרגה, בצמצומים רבים, עד שניתנה מסיני, שנכתבה כמות שהיא לעינינו כאן בעוה"ז, בהתלבשותה בלבושים הגסים שבעולם החומרי.

הפנימיות שבהיכלו. אבל העמיד מעבדיו שומרים רבים, על פתחו של ההיכל, ובכל הדרכים המובילים להיכלו, וציווה אותם להטעות בערמה את כל המתקרבים להיכלו, ולהדיחם מהדרך המוביל להיכל, וכמובן, שכל בני המדינה התחילו לרוץ להיכל המלך, אמנם, נידחו בערמת השומרים החרוצים, ורבים מהם התגברו עליהם, עד שהצליחו להתקרב אל פתח ההיכל, אלא ששומרי הפתח היו חרוצים ביותר, ומי שהוא שהתקרב אל הפתח הסיתו אותו והדיחו אותו במזימה רבה, עד ששב כלעומת שבא. וכן חזרו ובאו ושוב, ושוב התחזקו וחזרו ובאו ושוב, וכן חזרו חלילה כמה ימים ושנים, עד שנלאו מלנסות יותר, ורק הגבורים מהם, אשר מידת סבלנותם עמדה להם, וניצחו את השומרים ההם, ופתחו הפתח, זכו תיכף לקבל פני המלך, שמינה כל אחד על משמרתו המתאימה לו. וכמובן, שמאז ואילך, לא היו להם עוד עסקים עם השומרים הללו, שהסיתו והדיחו אותם ומררו את חייהם כמה ימים ושנים, בהלוך ושוב על הפתח, כי זכו לעבוד ולשמש מול הדר אור פני המלך בהיכלו פנימה.

כן הוא הדבר בעבודת הצדיקים הגמורים, שהבחירה הנוהגת בעת הסתר פנים, ודאי אינה נוהגת עוד מעת שפתחו הפתח להשגת ההשגחה הגלויה, אמנם, מתחילים בעיקר עבודתו ית', שמבחינת גילוי פנים, שאז מתחילים לפסוע על המדרגות הרבות, שבסולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, בסו"ה וצדיקים ילכו מחיל אל חיל, וכדרו"ל, שכל צדיק וצדיק נכוה מחופתו של חברו, אשר העבודות הללו מכשירות אותם לחפץ ה', שתתקיים בהם מחשבתו ית' שבבריאה, שהיא כ"די להנות לנבראיו, כידו ית' הטובה והרחבה.

קלד) ורצוי לדעת החוק העליון הזה, שאין לך שום גילוי אלא במקום שהיה ההסתר. כמו בעיני העוה"ז, אשר ההעדר הוא קודם להויה, כי אין צמיחת תחיטה נגלית אלא במקום שנזרעה ונרקבה. וכן בדברים

הקדמה לתלמוד עשר הספירות

לט

אלא, שלבושי התורה הגסים לעינינו המה בחינת כנפים, המכסים ומסתירים את המורה ית', המלוכש ומסתתר בהם. אמנם, כשזוכה האדם לגילוי פנים, בתשובה מאהבה בבחינתה הד' (כנ"ל ד"ה מידה וד"ה ולפיכך), נאמר עליו "ולא יכנף עוד מוריד והיו עיניך רואות את מוריד (ישעיה ל' כ)', כי מאז ואילך, אין לבושי "התורה" מכניפים ומסתירים עוד את ה"מורה", ונתגלה לו לנצח כי אורייתא וקוב"ה חד הוא.

קמא) ובזה תבין דברי חז"ל, על הכתוב, אותי עזבו ותורתי שמרו, שפירשו: הלאי אותי עזבו, ותורתי שמרו, המאור שבה, מחזירן למוטב (ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז), שלכאורה תמוה. אמנם כונתם, כי המה היו צמים ומתענים, למצוא גילוי פניו ית', כמ"ש קרבת אלקים יחפצון (ישעיה נ"ח ב'), ואומר להם הכתוב בשם ה', שאומר להם, הלאי שתעזבו אותי, כי כל יגיעתכם לריק וללא הועיל, משום שאינני נמצא בשום מקום אלא בתורה, לכן שמרו את התורה, ושם תחפשו אותי, והמאור שבה יחזירכם למוטב, ותמצאוני, כמבואר (ד"ה ובוזה) בכתוב ומשחרי ימצאוני ע"ש.

קמב) ועתה אפשר לבאר, מהות חכמת הקבלה באפס-מה, באופן, שיספיק למושג נאמן בטיב החכמה ההיא, שלא להטעות את עצמו בדמיונות כחבים, שהמונים למרבייתם מדמים לעצמם, וצריך שתדע, שהתורה הקדושה, מתחלקת לד' בחינות, המקיפות את כל המציאות, כי ג' בחינות נבחנות בכלל המציאות שבעוה"ז, שנקראים: עולם, שנה, נפש, ובחי"ד היא, דרכי קיומם של אותם ג' חלקי המציאות, דהיינו, הזנתם והנהגתם וכל מקריהם.

קמג) פירוש, כי החיצוניות של המציאות כמו: השמים והרקיעים והארץ והימים וכדומה, הכתובים בתורה הקדושה, כל אלו מכונים בשם "עולם", והפנימיות של המציאות, דהיינו האדם והבהמה והחיה והעוף למיניהם וכדומה, המובאים בתורה אשר ישנם במקומות הנ"ל שנקראים חיצוניות, הם

קלח) אמנם תדע, שאע"פ, שהמרחק שבין לבושי התורה שבעוה"ז, עד הלבושים שבעולם האצילות, הוא לאין ערוך כנ"ל, עם כ"ז, התורה עצמה, כלומר, המאור שבתוך הלבושים, אין בו שום שינוי כל שהוא, בין תורה דאצילות לתורה דעוה"ז, שזסו"ה אני ה' לא שניתי וכו' (מלאכי ג' ו').

ולא עוד, אלא הלבושים הגסים הללו, שבתורה דעשיה שלנו, אינם ח"ו שום פחיתות ערך אל המאור המתלבש בה, אלא אדרבה, שחשיבותם עולה בהרבה לאין ערוך, מבחינת גמר תיקונם, על כל הלבושים הזכים שלה שבעולמות העליונים, והוא מטעם, שההסתר הוא סיבת הגילוי, שההסתר אחר תיקונו בעת הגילוי, נעשה לגילוי כמו פתילה לאור הנאחז בה, כנ"ל, וכל שההסתר הוא גדול ביותר, דרכו בעת תיקונו, שיתגלה ויאחז בו האור הגדול ביותר, הרי שכל אלו הלבושים הגסים, שהתורה התלבשה בהם בעוה"ז, אינם כלל שום פחיתות ערך כלפי המאור המתלבש בה, אלא עוד להיפך, כמבואר.

קלט) ובזה ניצח משה למלאכים, בטענתו, כלום קנאה יש ביניכם, יצר הרע יש ביניכם (שבת פ"ט ע"א), עש"ה, דהיינו, כמבואר, שההסתר היותר גדול מגלה את האור היותר גדול, והראה להם, שבלבושים זכים אשר התורה מתלבשת בהם בעולם המלאכים, אי אפשר שיתגלו על ידיהם האורות היותר גדולים, כמו שאפשר בלבושים דעוה"ז, כמבואר.

קמ) הרי נתבאר, שאין שום שינוי ח"ו במשהו, מתורה דאצילות, שאורייתא וקב"ה חד הוא, עד התורה שבעוה"ז, אלא, כל ההבחן הוא בלבושים, כי לבושים שבעוה"ז, המה מעלימים להקב"ה ומסתירים אותו, כנ"ל (ד"ה וז"ש) ותדע שעל שם התלבשותו יתברך בתורה, הוא מכונה בשם "מורה", להודיעך שאפילו בעת הסתר הפנים ואפילו בבחינת ההסתר הכפול, כנ"ל (ד"ה ההסתר), הרי הקדוש ברוך הוא שורה ומלוכש בתורה: כי הוא יתברך "מורה", והיא "תורה".

מכאן נמצאים לנו האיסור והטומאה והפסול, שבאים בתורה הנגלית, אשר נתבאר לעיל, שהקב"ה מלובש בה, בסוד אורייתא וקב"ה חד הוא, אלא בהעלם הסתר גדול, היות והלבושים החומריים האלו, המה הכנפיים, המכסים ומעלימים אותו ית'. אמנם בחינת התלבשות התורה, בבחינת עש"נ הזכים וקיומיהם, שבג' העולמות העליונים, שנק': אצילות, בריאה, יצירה, המה מכונים בכללם, בשם "חכמת הקבלה".

קמו) באופן, שחכמת הקבלה והתורה הנגלית, הם היינו הך, אלא, בעוד שהאדם מקבל מבחי' השגחה של הסתר פנים, והקב"ה מסתתר בתורה (כנ"ל ד"ה וי"ש), נבחן, שעוסק בתורת הנגלה, כלומר, שאינו מוכשר לקבל שום הארה מתורה דיצירה, ואצ"ל עוד מלמעלה ליצירה, וכשהאדם זוכה לגילוי פנים כנ"ל (ד"ה והנה), אז מתחיל לעסוק בחכמת הקבלה, היות ולבושי התורה הנגלית בעצמם, נודככו בעדו, ונעשתה תורתו, תורת היצירה, שנקראת "חכמת הקבלה". ואפילו הווכה לתורה דאצילות, אין הפירוש ח"ו, שנתחלפו לו אותיות התורה, אלא, אותם הלבושים עצמם של התורה הנגלית, נודככו לו ונעשו ללבושים זכים מאוד, שהם נעשו בסו"ה ולא יכנף עוד מוריך, והיו עיניך ראות את מוריך, כנ"ל, שאז נעשו בבחינת איתו וחייו וגרמוהי חד בהון, כנ"ל.

קמו) וכדי לקרב הדבר מעט אל השכל, אתן לך דוגמא למשל, כי בעוד, שהיה האדם בזמן הסתר פנים, הנה בהכרח שהאותיות ולבושי התורה היו מסתירים את הקב"ה, כי ע"כ נכשל, ע"י הזדונות והשגגות שעשה, ואז היה מוטל תחת שבט העונש ח"ו, המלבושים הגסים שבתורה, שהם טומאה ואיסור ופסול וכדומה. אמנם בעת שזוכה להשגחה הגלויה, ולבחינת תשובה מאתה, שהזדונות נעשו לו כזכויות, הרי כל הזדונות והשגגות שנכשל בהם, מעת היותו תחת הסתר פנים, הנה נתפשטו עתה מלבושיהם הגסים והמרים מאד, ונתלבשו בבחי' לבושי אור ומצוה וזכויות, כי אותם הלבושים

מכונים בשם "נפש", והשתלשלות המציאות לדורותיהם, בשם סיבה ומסובב, למשל, כמו ההשתלשלות של ראשי הדורות, מאדם הראשון, עד יהושע וכלב באי הארץ, המובאת בתורה, שהאב נבחן ל"סיבה" אל בנו ה"מסובב" על ידו, הנה בחינת ההשתלשלות הזו של פרטי המציאות, בדרך סיבה ומסובב האמורה, מכונה בשם "שנה". וכל דרכי הקיום של כל המציאות הן מהחיצוניות והן מהפנימיות הנ"ל לכל דרכי הנהגותיהם ומקריהם, המובאים בתורה מכונים בשם "קיום המציאות".

קמד) ותדע, שד' העולמות הנקראים בחכמת הקבלה: אצילות בריאה, יצירה, עשיה, בעת שנשתלשלו ויצאו, הנה יצאו זמ"ז, בבחי' חותם ונחתם, כלומר, כמו שכל מה שנמצא רשום בחותם מתגלה בהכרח ויוצא בדבר הנחתם ממנו, לא פחות ולא יותר. כן היה בהשתלשלות העולמות, באופן, שכל ד' הבחינות שהם עש"נ וקיומיהם כנ"ל, שהיו בעולם האצילות, יצאו כולם ונחתמו ונתגלו דוגמתם, גם בעולם הבריאה. וכן מעולם הבריאה לעולם היצירה, עד לעולם העשיה. באופן, שכל ג' הבחינות שבמציאות שלפנינו המכונות עש"נ, עם כל דרכי הקיום שלהם הערוכים לעינינו, כאן בעוה"ז, הנה נמשכו ונתגלו כאן מעולם היצירה, והיצירה מן שלמעלה ממנו, באופן שמקור כל הפרטים המרובים הללו שלעינינו הם בעולם האצילות. ולא עוד, אלא אפילו אותם החידושים המתחדשים ובאים היום בעולם הזה, הנה מוכרח כל חידוש להתגלות מקודם מלמעלה בעולם האצילות, ומשם בא ומשתלשל ונגלה לנו בעוה"ז. וז"ש חז"ל, אין לך כל עשב מלמטה שאין עליו מול ושטר מלמעלה, שמכה עליו ואמר לו גדל (בראשית רבה פ"י). וז"ס, אין אדם נוקף אצבעו מלמטה, עד שמכריזין עליו מלמעלה (חולין דף ז' ע"ב), והבן.

קמה) ותדע, שבחינת התלבשות התורה בג' בחינות המציאות: עולם, שנה, נפש, וקיומיהם שבעוה"ז, החומריים כנ"ל, הנה

ומצד ההסתרה הכפול נמצא גם הטוב מתערב ברע, ואין הטוב ניכר לגמרי (כנ"ל ד"ה והסתר).

והבחינה הראשונה של גילוי פנים, היא בחינת "עולם היצירה" וע"כ איתא בע"ח (שער מ"ח פ"ג), שעולם היצירה חציו טוב וחציו רע, עכ"ל. דהיינו, כמ"ש לעיל (ד"ה אמנם), שהמשיג הבחינה הראשונה של גילוי פנים, שהיא בחינה א' של האהבה התלויה בדבר, המכונה רק תשובה מיראה, הוא נקרא בינוני, והוא חציו חייב וחציו זכאי, כנ"ל.

והבחינה השניה של האהבה (כנ"ל ד"ה הא'), שהיא ג"כ תלויה בדבר, אלא שאין שום זכר ביניהם מהיזק ורע כל שהוא, וכן בחינה ג' של האהבה (כנ"ל), שהיא בחינה א' של אהבה שאינה תלויה בדבר, הנה הן שתיהן, בחינת "עולם הבריאה", וע"כ איתא בע"ח (שמ"ח פ"ג), שעולם הבריאה הוא רובו טוב ומיעוטו רע, ומיעוט הרע אינו ניכר, עש"ה. דהיינו כמ"ש לעיל (ד"ה ואומר) בפירוש הברייתא שמתוך שהבינוני זוכה למצוה אחת, הוא מכריע את עצמו לכף זכות, שנקרא משום זה, רובו טוב, והיינו בחינה ב' של האהבה, ומיעוט הרע שאינו ניכר שישנו בבריאה, נמשך מבחינה ג' של האהבה שהיא אינה תלויה בדבר, וגם, כבר הכריע את עצמו לכף זכות, אמנם, עדיין לא הכריע את העולם כולו, (כנ"ל ד"ה ונתבאר), שנמצא מזה, שמיעוטו רע, כי עדיין אין האהבה הזו, בבחינת נצחיות, כמ"ש שם, עש"ה. אמנם, אין המיעוט הזה ניכר, כי עדיין לא הרגיש שום רע והיזק אפילו כלפי אחרים (כנ"ל ד"ה הב'), ובחי"ד של האהבה, שפירושה אהבה שאינה תלויה בדבר, וגם היא נצחית (כנ"ל ד"ה מידה וד"ה ואע"פ), היא בחינת עולם האצילות, וד"ש בע"ה, שבעולם האצילות אין שום רע כל שהוא, ושם סריה לא יגורר רע, כי אחר שהכריע גם את העולם כולו לכף זכות, הרי, האהבה נצחית ומוחלטת, ולא יצויר עוד שום כיסוי והסתרה לעולם,

הגסים בעצמם נתהפכו לזכויות, כנ"ל (ד"ה ולפיכך) עש"ה, שהמה עתה בחינת לבושים הנמשכים מעולם האצילות, או בריאה, שהמה אינם מכניפים ומכסים על ה"מורה" ית', אלא אדרבה, והיו עיניך רואות את מוריד, כנ"ל. הרי, שאין ח"ו שום חילוף של משהו, בין תורה דאצילות לתורה שבעוה"ז, דהיינו בין חכמת הקבלה לתורת הנגלה, אלא, שכל ההבחן הוא רק בבחינת האדם העוסק בתורה, ושנים עוסקים בתורה בהלכה אחת, ובלשון אחת ממש, ועכ"ו, לאחד תהיה התורה ההיא בבחינת חכמת הקבלה ותורה דאצילות, ולשני תהיה תורה דעשיה ונגלה, והבן זה היטב. קמח) וזוהו תבין צדקת דברי הגר"א מוילנא ז"ל (בסידור בברכת התורה), שכתב, שמתחילין התורה בסוד, דהיינו, תורת הנגלה דעשיה, שהיא בחינת נסתר, שהשי"ת מסתתר שם לגמרי כנ"ל. ואח"כ ברמז, כלומר, שנתגלה ביותר בתורה דיצירה, עד שזוכה לפשט, שה"ס תורה דאצילות, שנקראת פשט, משום שנתפשטה מכל הלבושים המסתירים להשי"ת כמבואר.

קמח) ואחר שבאנו לכאן, אפשר ליתן איזה מושג והבחן, בד' העולמות הנודעים בחכמת הקבלה, בשמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה, של הקדושה, ובד' העולמות אבי"ע, של הקליפות, הערוכים בסוד זה לעומת זה, לעומת אבי"ע דקדושה הנ"ל, ותבין כל זה, מהביאור הנ"ל, בד' הבחינות של השגת השגחתו ית', ומד' המדרגות של האהבה, ונבאר מתחילה את ד' העולמות אבי"ע דקדושה ונתחיל מלמטה מעולם העשיה.

קנ) כי הנה נתבארו לעיל (ד"ה והנה), ב' הבחינות הראשונות של ההשגחה, מבחינת הסתר פנים, עש"ה, ותדע, ששניהם הם בחינת עולם העשיה, כי ע"כ איתא בספר עץ חיים (שער מ"ח פ"ג), אשר עולם העשיה רובו רע, וגם אותו מיעוט טוב שישנו בו, מעורב ג"כ יחד עם הרע, בלי להכירו, עכ"ל. פירוש, כי מצד ההסתר הא' (כנ"ל ד"ה משא"כ) נמשך שרובו רע, דהיינו, היסורים והמכאובים שמקבלי ההשגחה הזאת מרגישים,

כי שם מקום גילוי הפנים לגמרי, בסו"ה ולא יכנף עוד מוריד והיו עיניך רואות את מוריד, כי כבר יודע כל עסקיו של הקב"ה עם כל הבריות, בבחינת ההשגחה האמיתית המתגלה משמו ית' הטוב והמיטיב לרעים ולטובים כנ"ל.

קנא) ובזה תבין ג"כ, בחינת ד' העולמות אבי"ע דקליפה הערוכים לעומת אבי"ע דקדושה, בסוד זה לעומת זה עשה אלקים, כי המרכבה של הקליפות דעשיה, היא מבחינת הסתר הפנים בב' דרגותיה, שמרכבה ההיא שולטת, כדי לגרום לאדם שיכריע הכל לכף חובה ח"ו.

ועולם היצירה דקליפה, תופס בידיו את כף החובה, שאינה מתוקנת בעולם היצירה דקדושה (כנ"ל ד"ה ולפיכך). ובוה שולטים על הבינונים, המקבלים מעולם היצירה, כנ"ל, בסוד זה לעומת זה עשה אלקים.

ועולם הבריאה דקליפה, יש בידיהם אותו הכח, כדי לבטל את האהבה התלויה בדבר, דהיינו, רק לבטל את הדבר שבו נתלית האהבה, והיינו, הבלתי שלימות, שבאהבה דבחינה ב'.

ועולם האצילות דקליפה, הוא שתופס בידיו אותו מיעוט הרע שאינו ניכר, שיש בבריאה, מכח בחינה ג' של האהבה, שאע"פ שהיא אהבה אמיתית מכח הטוב והמיטיב לרעים ולטובים, שהיא בחינת אצילות דקדושה, עכ"ו, כיון שלא זכה להכריע באופן זה גם את העולם כולו לכף זכות, יש כח ביד הקליפה להכשיל את האהבה, מכח ההשגחה על האחרים (כנ"ל ד"ה הב').

קנב) וז"ש בע"ח, אשר עולם האצילות של הקליפות, עומד לעומת עולם הבריאה ולא לעומת האצילות, ע"ש. דהיינו, כמו שנתבאר, כי עולם אצילות דקדושה, שמשם נמשכת רק בחינה ד' של האהבה, הרי שאין שם שליטה לקליפות כלל, היות שכבר הכריע את כל העולם לכף זכות, ויודע כל עסקיו של השי"ת גם בהשגחתו על כל הבריות, מהשגחת שמו ית' הטוב והמיטיב לרעים ולטובים, אלא בעולם הבריאה, שמשם

נמשכת הבחינה הג', שעדיין לא הכריעה את העולם כולו, ועל כן יש עוד אחיזה לקליפות, אלא שקליפות אלו נבחנו לאצילות דקליפה, להיותם לעומת בחינה ג', שהיא האהבה שאינה תלויה בדבר, כנ"ל. שאהבה זו היא בחינת אצילות.

קנב) ונתבאר היטב, ד' עולמות אבי"ע דקדושה, והקליפות שהן בחינת העומת של כל עולם ועולם שהם מבחינת החסרון שיש בעולם שכנגדו בקדושה, והם שמכונים ד' עולמות אבי"ע של הקליפות, כמבואר.

קנד) וחנה הדברים האלו מספיקים לכל מעיין, שירגיש בדעתו את מהותה של חכמת הקבלה באפס מה, וראוי שתדע, שרוב מחברי ספרי הקבלה, לא התכוונו בספריהם, אלא כלפי מעיינים כאלו, שכבר זכו לגילוי פנים ולכל ההשגות העליונות, כנ"ל. ואין לשאול, אם כבר זכו להשגות, הרי הם יודעים הכל מהשגתם עצמם, ולמה להם עוד ללמוד בספרי חכמת הקבלה מאחרים.

אמנם לא מחכמה שאלה זאת, כי זה דומה לעוסק בתורת הנגלה, ואין לו שום ידיעה בעסקי העוה"ז, בבחינת עולם שנה נפש שבעוה"ז, כמ"ש לעיל, ואינו יודע במקרי בני אדם והנהגתם לעצמם, והנהגתם עם אחרים, ואינו יודע את הבהמות, החיות והעופות שבעוה"ז, וכי יעלה על דעתך, שאיש כזה יהיה מסוגל להבין איזה ענין בתורה כהלכתו, כי היה מהפך הענינים שבתורה, מרע לטוב ומטוב לרע, ולא היה מוצא את ידיו ורגליו בשום דבר. כן הענין שלפנינו, אע"פ שהאדם זוכה להשגה, ואפילו להשגה מתורה דאצילות, מ"מ אינו יודע משם אלא מה שנוגע לנפשו עצמו, ועדיין אמנם צריך לדעת כל ג' הבחינות: עולם שנה ונפש, הנ"ל, בכל מקריהם והנהגותיהם, בתכלית ההכרה, כדי שיוכל להבין את עניני התורה המיוחסת לאותו עולם, שענינים אלו בכל פרטיהם ודקדוקיהם, מבוארים בספרי הוזהר ובספרי הקבלה האמיתיים, שכל חכם ומבין מדעתו מחייב להגות בהם יומם ולילה.

שעשיתי, כדי להציל המעיינים מכל הגשמה. **אמנם** אחר שנדפסו ד' החלקים הראשונים מביאורים אלו, ונתפשטו בקרב הלומדים, ראיתי בהם, שעדיין לא יצאתי ידי חובת ביאור כמו שחשבתי, וכל הטרחה הגדולה שטרחתי לבאר ולהרחיב, כדי שיתבהרו הענינים בלי קושי, היתה כמעט ללא הועיל. והיה זה, מחמת שהמעיינים אינם מרגישים את החובה הגדולה, לשקוד על פירוש כל מלה ומלה המגיעה לפניהם, ולחזור עליה כמה פעמים, באופן שיספיק להם לזכרה היטב בהמשך הספר בכל מקום שמובאת שם אותה המלה, ומתוך השכחה של איזו מלה היו מתבלבלים להם הענינים ההם, כי מתוך דקות הענין, הרי חוסר פירוש של מלה אחת, די לטשטש להם הענין כולו.

והנה כדי לתקן זה, התחלתי לחבר "פירוש המלות" ע"פ סדר א"ב, על כל המלות המובאות בספרי הקבלה שצריכות פירוש: מצד אחד קבצתי את הפירושים של האריז"ל, ויתר המקובלים הראשונים, בכל מה שאמרו על אותה המלה, ומן הצד השני, ביארתי התמצית מכל אותם הפירושים, וערכתי הגדרה נאמנה בביאור המלה ההיא, באופן שיספיק למעיין להבינה, בכל מקום ומקום שיפגוש אותה המלה, בכל ספרי הקבלה האמיתיים, מהראשונים עד האחרונים, וכן עשיתי, על כל המלות השגורות בחכמת הקבלה, והנה כבר הדפסתי בעזרת השם, את המלות המתחילות באות א', גם קצת מאות ב', ורק מצד אחד, והם כבר קרובים לאלף דפים. אכן מחמת חסרון כסף, הפסקתי העבודה בהתחלתה, וזה קרוב לשנה, שאינני ממשיך עוד בעבודה החשובה הזו, והשי"ת יודע אם הדבר יעלה לי עוד, כי ההוצאות מרובות ביותר, ומסייעים אין לי כעת.

(לצערנו, הספר הנ"ל הוא עודנו כמו שרבונו זצ"ל השאירו בלי לגמור לסדרו, ואי"ה כשנגמור להדפיס את "תלמוד עשר הספירות" נעין אין, להוציא לאור מחשבת רבנו זצ"ל. — ה"ו"א)

קנה ולפי"ן, יש לשאול, אי"כ, למה זה חייבו המקובלים לכל איש ללמוד חכמת הקבלה, אמנם יש בזה דבר גדול, וראוי לפרסמו. כי יש סגולה נפלאה לאין ערוך, לעוסקים בחכמת הקבלה, ואע"פ שאינם מבינים מה שלומדים, אלא מתוך החשק והרצון החזק, להבין מה שלומדים, מעוררים עליהם את האורות המקיפים את נשמתם. פירוש, כי כל אדם מישראל, מובטח בסופו, שישגי כל ההשגות הנפלאות, אשר חשב השי"ת במחשבת הבריאה להנות לכל נברא. אלא מי שלא זכה בגלגול זה, יזכה בגלגול ב' וכו' עד שיזכה להשלים מחשבתו ית' שחשב עליו, כמ"ש בזוהר, כנודע. והנה כל עוד שלא זכה האדם לשלימותו, נבחנו לו אותם האורות העתידיים להגיע אליו, בבחינת אורות מקיפים, שמשמעותם היא, שעומדים מוכנים בעדו, אלא שהמה מחכים לאדם, שיזכה את כלי הקבלה שלו, ואז יתלבשו האורות האלו בכלים המוכשרים.

ולפיכך, גם בשעה שחסרו לו הכלים, הנה, בשעה שהאדם עוסק בחכמה הזאת, ומוכיר את השמות של האורות והכלים, שיש להם מבחינת נשמתו שייכות אליו, הנה הם תיכף מאירים עליו, בשיעור מסוים, אלא שהם מאירים לו בלי התלבשות בפנימיות נשמתו, מטעם שחסרים הכלים המוכשרים לקבלתם, כאמור. אמנם ההארה שמקבל פעם אחר פעם, בעת העסק, מושכים עליו חן ממרומים, ומשפיעים בו שפע של קדושה וטהרה, שהמה מקרבים את האדם מאד, שיגיע לשלימותו.

קנה אבל תנאי חמור יש בעת העסק בחכמה זאת, שלא יגשימו הדברים בענינים מדומים וגשמיים שעוברים בזה על לא תעשה לך פסל וכל תמונה ח"ו, כי אז, אדרבה מקבלים היזק במקום תועלת, ולפיכך הזהירו ז"ל שלא ללמוד החכמה כי אם לאחר ארבעים שנה או מפי רב, וכדומה מהזהירות, וכל זה הוא מהטעם האמור.

ולפיכך, הכינותי בעז"ה את הפירושים פנים מאירות ופנים מסבירות על עץ חיים,

מקומה כדי לחפש אחריה, "וחפץ ה' בידו יצליח".

סדר הלימוד

למד תחילה את ה"פנים", דהיינו דברי האריז"ל, המודפסים בראשי העמודים עד סוף הספר. ואע"פ שלא תבין חזור עליהם כמה פעמים ע"ד "מתחילה למגמר והדר למסבר". אח"כ, למד את הביאור "אור פנימי", והשתדל בו, באופן שתוכל ללמוד ולהבין היטב את ה"פנים" גם בלי עזרת הביאור. ואח"כ למד את הביאור, הסתכלות פנימית עד שתבינה ותזכרהו כולו. ואחר כולם, נסה עצמך בלוח השאלות, ואחר שהשבת על השאלה, הסתכל בתשובה המסומנת באותה האות של השאלה, וכן תעשה בכל שאלה ושאלה. ותלמד ותשנן ותחזור עליהם כמה פעמים עד שתזכרם היטב כמונחים בקופסא, כי בכל מלה ומלה ממש, שבחלק השלישי, צריכים לזכור היטב כל שני החלקים הראשונים, אף מובן קטן לא יחסר. והגרוע מכל הוא, שהמעיין לא ירגיש כלל מה ששכתה, אלא, או שהדברים יתטשטשו בעיניו, או שיתקבל לו פירוש מוטעה בעיניו, מחמת השכחה, וכמובן, שטעות אחת גוררת אחריה עשר טעויות, עד שיבא לאי הבנה לגמרי, ויהיה מוכרח להניח את ידו מהלימוד לגמרי.

חמחבר

לפיכך לקחתי לי עתה דרך אחרת, ע"ד תפשת מועט תפשת, והוא הספר הזה "תלמוד עשר הספירות להאריז"ל", שבו אני מקבץ מספרי האריז"ל, וביחוד מספר עץ חיים שלו, כל המאמרים העיקריים הנוגעים לביאור עשר הספירות, שהצבתי אותם בראש כל דף, ועליו עשיתי ביאור אחד רחב הנקרא בשם "אור פנימי" וביאור שני הנקרא "הסתכלות פנימית", המבארים כל מלה וכל ענין, המובאים בדברי האריז"ל בראש הדף, בפשטות ובלשון קלה, עד כמה שיכולתי. וחילקתי הספר לששה עשר חלקים, שכל חלק יהיה שיעור אחד על ענין מיוחד שבעשר הספירות, אשר ה"אור פנימי" מבאר בעיקר את דברי האריז"ל המובאים באותו השיעור, ו"הסתכלות פנימית" מבארת בעיקר הענין בהקף הכללי, ועליהם סדרתי לוח השאלות ולוח התשובות על כל המלות ועל כל הענינים, המובאים באותו החלק, ואחר שיגמור המעיין אותו החלק, ינסה בעצמו אם יוכל להשיב כהלכה על כל שאלה המובאת בלוח השאלות, ואחר שהשיב, יסתכל בלוח התשובות, בתשובה המיוחסת לאות ההיא של השאלה, לראות אם השיב כהלכה. ואפילו אם ידע היטב להשיב על השאלות מתוך הזכרון, עם כל זה יחזור על השאלות פעמים הרבה מאד, עד שיהיו כמו מונחים בקופסא, כי אז יצליח לזכור המלה בעת שיצטרך לה, או על כל פנים יזכור